

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1913.

Första kammaren.

Nr 11.

Onsdagen den 5 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Justerades protokollet för den 26 nästlidne månad.

Herr talmannen yttrade: Med avseende å Riksdagens arbete närmast före och närmast efter påsk ber jag få tillkännagiva, att efter överläggning i talmanskonferensen blifvit bestämt att arbetsplenium kommer att här hållas fredagen i nästa vecka samt, där så erfordras, jämväl lördagen i samma vecka, men att därefter intill den 28 mars icke komma att hållas andra plena än för bordläggning och dylikt, samt att arbetsplenium fredagen den 28 mars kl. 12 inledes med gemensamma voteringar

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran jordbruksutskottets under gårdagen bordlagda utlåtande nr 36.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande jordbruksutskottets den 1 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande nr 1, angående regleringen av utgifterna under riksstatens nionde huvudtitel, innefattande anslagen till jordbruksdepartementet.

Punkterna 1—4.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Första kammarens protokoll 1913. Nr 11.

*Ny stat för
centralan-
stalten för
försöksväsen-
det på jord-
bruks-
området.*

Punkten 5.

Kungl. Maj:t hade under punkten 5 av nionde huvudtiteln i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att

dels godkänna i statsrådsprotokollet framlagt förslag till stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, att tillämpas från och med år 1914, ävensom de villkor och bestämmelser, som i samma protokoll föreslagits för åtnjutande av de i nämnda stat för ordinarie befattningshavare upptagna avlöningsförmåner;

dels förklara,

att en var, som med eller efter ingången av år 1914 tillträdde ordinarie befattning vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, skulle vara pliktig att underkasta sig i statsrådsprotokollet intagna villkor och bestämmelser; samt

att de förutvarande innehavare av ordinarie befattningar vid centralanstalten, vilka icke före den 1 november 1913 anmälde, att de ville övergå till den nya staten samt underkasta sig de för avlöningens åtnjutande stadgade villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle varda bibehållna vid dem enligt dittills gällande ordinarie stat tillkommande avlöningsförmåner ävensom, i den mån ej annat föranleddes av bestämmelserna i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem;

dels medgiva, att assistent vid anstalten skulle äga att, efter Kungl. Maj:ts beprövande, för åtnjutande av arvodesförhöjning räkna sig tillgodo den tid, han före den nya statens trädande i kraft i sådan egenskap haft stadigvarande anställning vid anstalten;

dels och höja det under anslagstiteln »befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar» uppförda anslag till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, nu 121,100 kronor, till 158,750 kronor och sålunda med 37,650 kronor.

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehått följande i anledning av Kungl. Maj:ts förevarande framställning inom Riksdagen väckta fyra särskilda motioner, vari föreslagits:

i motionen nr 82 i Första kammaren av herr *Ingeström* och i motionen nr 197 i Andra kammaren av herr *Andersson* i Knäppinge, sammanstämmande, att Riksdagen måtte besluta, att den nuvarande jordbruksavdelningen vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet uppdelades i två avdelningar, en för stationära och en för lokala fältförsök.

i motionen nr 9 i Första kammaren av friherre *C. J. Beck-Friis*, att Riksdagen, med ändring av det i statsverkspropositionen framlagda förslag till stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, ville för bestridande av kamrerar- och notariegöromålen hos anstalten i staten för centralanstalten från och med år 1914 anvisa ett belopp av 2,000 kronor; samt

i motionen nr 147 i Andra kammaren av herr *Henricson* i Karlslund, att Riksdagen, med ändring av det i statsverkspropositionen framlagda förslag till stat för centralanstalten för försöksväsendet på

jordbruksområdet, ville för kamreraren och notarien hos anstalten i staten för centralanstalten från och med år 1914 anvisa ett arvode av 1,500 kronor med två ålderstillägg av 300 kronor efter respektive 5 och 10 års väl vitsordad tjänstgöring.

Ny stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.
(Forts.)

Utskottet hade i nu föredragna punkt på anförda skäl hemställt, att Riksdagen med avslag å herrar Ingeströms och Anderssons motioner måtte i anledning av Kungl. Maj:ts föreliggande förslag samt friherre Beck-Friis' och herr Henricsons motioner

a) godkänna stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet att tillämpas från och med år 1914, så lydande, som utskottets utlåtande utvisade;

b) godkänna föreslagna villkor och bestämmelser för åtnjutande av de i avlöningsstaten för ordinarie befattningar upptagna aflöningar;

c) förklara att en var, som med eller efter ingången av år 1914 tillträdde ordinarie befattning vid centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, skulle vara pliktig att underkasta sig ovanberörda villkor och bestämmelser;

d) förklara att de förutvarande innehavare av ordinarie befattningar vid centralanstalten, vilka icke före den 1 november 1913 anmälde, att de ville övergå till den nya staten samt underkasta sig de för avlöningens åtnjutande stadgade villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, skulle varda bibehållna vid dem enligt dittills gällande ordinarie stat tillkommande avlöningsförmåner ävensom, i den mån ej annat föranleddes av bestämmelserna i lagen angående civila tjänst innehavares rätt till pension, vid den rätt till pension, som dittills tillkommit dem;

e) medgiva, att assistent vid anstalten skulle äga att, efter Kungl. Maj:ts beprövande, för åtnjutande av arvodesförhöjning räkna sig villgodo den tid, han före den nya statens trädande i kraft i sådan egenskap haft stadigvarande anställning vid anstalten, samt

f) höja det under anslagstitlen »befrämjande i allmänhet av jordbruk och lantmannanäringar» uppförda anslag till centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet, nu 121,100 kronor, till 160,250 kronor och sålunda med 39,150 kronor.

Herr Ingeström: Då jag väckte den av utskottet nu avstyrkta motionen, vilken gick ut på att Riksdagen ville besluta att den nuvarande jordbruksavdelningen vid centralanstalten måtte uppdelas i 2 avdelningar, en för stationära och en för lokala fältförsök, gjorde jag detta huvudsakligast i den avsikten att därigenom någon slags garanti skulle vinnas för att omfattningen av de lokala fältförsöken icke skulle — till förmån för de stationära — komma att inskränkas.

Centralanstaltens uppgift torde vara av både vetenskaplig och praktisk natur. De lokala fältförsöken runt omkring i bygderna hos såväl de stora som de små jordbrukarne, ledda och övervakade av centralanstaltens tjänstemän, äro att betrakta såsom ett synnerligen gott samarbete mellan teori och praktik, och jag är övertygad om, att dessa försök, som jag hoppas skola bli allt mer och mer utvecklade, äro av fruktbarande betydelse för vårt jordbruk. Jag hade så mycket

Ny stat för centralanstalten för försöksväsendet på jordbruksområdet.
(Forts.)

större anledning att frukta, att dessa försök skulle komma att åsidosättas, som centralanstaltens styrelse gjort ett uttalande i sådan riktning.

Min motion avsåg icke egentligen någon förändring av det bestående, det gällde allenast att så att säga få steget taget fullt ut — till fördel för alla parterna — ty vederbörande departementchef yttrade för två år sedan, att »på jordbruksavdelningen hade föreståndarna övertagit försöksverksamheten vid experimentalfältet och de fasta försöksstationerna, medan överassistenten ledde samtliga fältförsök, och var och en hade fått sig anförtrott ett fullt självständigt verksamhetsområde». Nu säger däremot det eniga utskottet, att samarbetet mellan dessa slag av försök bör vara så intimt, att ledningen bör handhas av en enda person. Det är således egentligen utskottet och inte jag, som vill ha de bestående förhållandena ändrade. Jag medger gärna, att det här är synnerligen svårt att få en fullt tillfredsställande organisation genomförd. Styrelsen för anstalten har härvidlag ett både svårt och ansvarsfullt åliggande.

Jag har naturligtvis icke något yrkande att framställa. Jag tillåter mig dock att uttala en förhoppning. Centralanstaltens uppgift skulle ju vara att lösa praktiska spörsmål genom försök och utredning under enhetlig vetenskaplig ledning och bekantgöra de senare resultaten till jordbrukets största möjliga gagn. Mätte emellertid denna centralanstaltens uppgift i framtiden icke snedvridas så, att den vetenskapliga forskningen, driven av företrädesvis individuella impulser, blir huvudsak; då får jordbruket helt säkert ej den hjälp det så väl behöver och som det har rätt att fordra, då så stora summor efter den nu förändrade staten komma att utgivas för detta ändamål.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 6—8.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 9.

Om understöd åt elever vid lantbruksskolorna m. m.

Uti en inom Andra kammaren av greve *Hamilton* och herr *Ekerot* väckt motion, nr 145, hade hemställts, att Riksdagen ville bevilja ett förslagsanslag av 80,000 kronor till understöd åt elever vid lantbruksskola, lantmannaskola, lanthushållsskola och fast undervisningskurs för mindre jordbrukare eller samma belopp, som vid förra årets riksdag beviljades såsom understöd åt mindre bemedlade elever vid folkhögskolorna.

Utskottet hade i föreliggande punkt på uppgivna grunder hemställt, att förevarande motion icke måtte av Riksdagen bifallas.

Vid denna punkt hade reservation avgivits av bland andra friherre *De Geer, Louis*, och herr *P. Hellström*, vilka ansett, att utskot-

tet bort hemställa, att Riksdagen med anledning av greve Hamiltons och herr Ekerots motion måtte medgiva, att det under anslagstiteln »undervisningsanstalter för jordbruk och lantmannanärningar» upptagna anslaget av 70,000 kronor till understöd åt vissa elever vid lantbruksskola, lantmannaskola, lanthushållsskola och fast undervisningskurs för mindre jordbrukare måtte upptagas såsom förslagsanslag.

Om understöd åt elever vid lantbruksskola m. m.
(Forts.)

Friherre De Geer, Louis: För understöd åt elever vid lantbruksskolor, lantmannaskolor, lanthushållsskolor och fasta undervisningskurser för jordbrukare har Riksdagen för innevarande år lämnat ett fast anslag av 70,000 kronor. Nu har det redan i år visat sig, att om alla elever, som anses vara i behov av understöd, skulle fåt sådant, skulle icke anslaget förslå utan 11,000 kronor komme att ytterligare behövas. Utskottet har icke haft något att invända i fråga om behovet av större anslag, men utskottet har sagt, att det i alla fall för denna gång icke skulle hjälpa att bevilja ett högre anslag, och utskottet anför dessutom såsom huvudskäl mot anslagshöjningen, att nödig erfarenhet vid granskningen av de sökandes egenskap av obemedlade eller mindre bemedlade på vissa håll ännu icke vunnits. Nu kan jag för min del icke förstå, huru man kan vinna sådan erfarenhet, ty det gäller väl för vart enda år att pröva de olika sökandenas egenskaper, och det beror på de upplysningar, som kunna inhämtas rörande de särskilda individerna, om de skola anses behöva understöd eller icke. Det är hushållningssällskapens förvaltningsutskott, som egentligen hava att pröva denna sak, och att dessa skulle behöva öva upp sitt omdöme, eller att det kunde ske genom att de pröva flera gånger, kan jag icke förstå, ty förvaltningsutskotten hava i långa tider fått handlägga liknande ansökningar, och jag tror icke att deras förmåga av förnuftigt omdöme kan komma högre än den redan gjort. Detta utskottets huvudskäl mot förhöjningen kan därför icke anses bärande.

De båda motionärer, som hava påyrkat anslaget förhöjning, förslå, att anslaget redan nu måtte höjas till 80,000 kronor och därjämte förvandlas till förslagsanslag. För min del kan jag icke, efter den korta erfarenhet man har om anslaget, finna det nödvändigt att höja anslagsbeloppet. Däremot förefaller det mig alldeles tydligt, att ett sådant här anslag bör hava karaktär av förslagsanslag och därför har jag jämte en ledamot av Andra kammaren ansett mig böra hemställa, att det under anslagtiteln »Undervisningsanslag för jordbruk och lantmännen» upptagna anslaget av 70,000 kronor till understöd åt vissa elever vid lantbruksskola, lantmannaskola, lanthushållsskola och fast undervisningskurs för mindre jordbrukare må upptagas såsom förslagsanslag.

Jag yrkar således bifall till denna reservation.

Herr Tamm: Den föregående ärade talaren vände sig huvudsakligen mot utskottets påstående, att det saknades erfarenhet vid bedömmandet av detta anslags storlek, emedan enligt utskottets påstå-

Om understöd åt elever vid lantbruks-skola n. m.

(Forts.)

ende förvaltningsutskotten skulle behöva uppöva sin förmåga av förnuftigt omdöme. Det är icke förhållandet, att utskottets åsikt grundats på denna omständighet, men då det gäller ett anslag, som nyss kommit till användning, såsom här är förhållandet, och frågan gäller att sätta gränsen, en gräns, som alltid är svår att uppdraga, mellan obemedlade och mindre bemedlade, är det tämligen klart, att utskottet kan hava skäl för sin uppfattning, att det därvidlag behövs ökad erfarenhet, ty lika visst som jag vågar påstå att, när årsinkomsten för en person icke är mer än jämt tillräcklig, den må nu vara större eller så liten som helst, det kan vara svårt att avstå något av denna inkomst, ändamålet må vara det ena eller andra, lika visst är å andra sidan, att föräldrar med ansvarskänsla för sina barns framtid, när det gäller att skaffa sina barn en bättre uppfostran, med glädje bidra till kostnaderna härför, även om de därigenom skulle minska en redan förut kanske knapp inkomst. Det är i allmänhet svårt att avgöra gränsen härvidlag, jag upprepar det, och jag tror icke, att utskottet haft orätt i sitt påstående, men jag övergår till saken såsom den är. När det visat sig genom från år 1913 vunnit erfarenhet, att det fattas 11,000 kronor för att anslaget skall motsvara därpå ställda krav, och när denna erfarenhet ytterligare bekräftats, har ju Kungl. Maj:t möjlighet att år 1914 komma och begära förhöjning av detsamma, och visar det sig då behov av att förändra anslagets natur till förslagsanslag, är jag alldeles säker på att Kungl. Maj:t skall göra detta vid en tidpunkt, då man vid granskning av inkomna ansökningar vunnit den av mig påfordrade erfarenheten. Då det icke ligger ringaste fara i dröjsmål, tycker jag, att Kungl. Maj:t bör få pröva ett så pass viktigt anslags övergående till förslagsanslag. Till sist ber jag herrarne vara övertygade om, att ingen i utskottet fanns, som icke var på det klara med att de som verkligen behöva understöd från detta anslag också böra få dylikt understöd. Jag yrkar således bifall till utskottets hemställan.

Friherre De Geer, Louis: Jag ber att få säga, att det ligger en viss vikt på att icke dröja alltför länge innan understöd kan beviljas åt de elever, som förvaltningsutskotten efter noggrann prövning funnit vara förtjänta eller i behov därav. Ty det gäller nu att få i gång dessa B-skolor och lanthushållsskolor, som Riksdagen anslagit medel till, och det vore bra litet uppmuntrande om just nu, när dessa träda i verksamhet, en del elever skulle behöfva avvisas. Jag tror därför det vore riktigt, om Riksdagen redan nu förändrade anslagets natur till förslagsanslag, så att Kungl. Maj:t nästa år kunde tillmötesgå de anspråk Kungl. Maj:t finner berättigade. Jag yrkar fortfarande bifall till reservationen.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att i avseende på förevarande punkt yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den av friherre Louis De Geer och herr P. Hellström vid punkten afgivna reservation.

Sedermera gjordes propositioner i enlighet med dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan vara med övervägande ja besvarad.

Punkterna 10—17.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 18.

Under punkten 17 av nionde huvudtiteln i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att såsom bidrag till avlöning åt tolv jordbrukskonsulenter i Dalarne och Norrland samt åt tolv jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige, under villkor att konsulenternas rese- och traktamentsersättning bekostades av landsting, hushållningssällskap eller eljest, och, vad anginge konsulenterna i södra och mellersta Sverige, att vederbörande hushållningssällskap under det år, för vilket statsbidrag söktes, på egen bekostnad och utan anlitande till någon del av statsbidraget, anställde en eller flera ytterligare jordbrukskonsulenter, samt på de villkor i övrigt Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, å extra stat för år 1914 bevilja ett anslag av 60,000 kronor, att av Kungl. Maj:t i mån av behov för ändamålet användas.

*Om bidrag
till avlöning
åt jordbruks-
konsulenter.*

I sammanhang härmed hade utskottet till behandling förehaft två särskilda inom Riksdagen väckta, till jordbruksutskottet remitterade motioner, nr 28 i Första kammaren av herr af *Ekenstam* och nr 203 i Andra kammaren av herr *Larsson* i Bondarve, vilka sammanställande hemställt, *dels* att nu gällande villkor för åtnjutande av statsbidrag till anställande av jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige, nämligen att hushållningssällskapen under det år, för vilket statsbidrag söktes, skulle på egen bekostnad och utan anlitande av statsbidrag anställa en eller flera jordbrukskonsulenter, skulle upphöra att gälla från och med år 1914, *dels* att såsom bidrag till avlöning åt 12 jordbrukskonsulenter i Dalarne och Norrland samt åt 20 jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige å extra stat för 1914 måtte anslå ett belopp av 80,000 kronor, att av Kungl. Maj:t i mån av behov användas.

I nu föredragna punkt hade utskottet på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte med avslag å herrar af *Ekenstams* och *Larssons* motioner och med bifall till Kungl. Maj:ts framställning, såsom bidrag till avlöning åt tolv jordbrukskonsulenter i Dalarne och Norrland samt åt tolv jordbrukskonsulenter i södra och mellersta Sverige, under villkor, att konsulenternas rese- och traktamentsersättning bekostades av landsting, hushållningssällskap eller eljest, och, vad anginge konsulenterna i södra och mellersta Sverige, att vederbörande hushållningssällskap under det år, för vilket statsbidrag söktes, på egen bekostnad och utan anlitande till någon del av statsbidraget, anställde en eller flera ytterligare jordbrukskonsulenter, samt på de villkor i övrigt,

*Om bidrag
till avlöning
åt jordbruks-
konsulenter.*

Kungl. Maj:t kunde finna gott föreskriva, å extra stat för år 1914 bevilja ett anslag av 60,000 kronor, att av Kungl. Maj:t i mån av behov för ändamålet användas.

(Forts.)

Herr af Ekenstam: Visserligen föreställde jag mig icke, då jag framlade förevarande motion, att den skulle så väl upptagas, att den kunde leda till det åsyftade målet, men jag hade dock knappast tänkt mig, att så liten förstäelse för vad den innebär skulle finnas, att icke någon i utskottet skulle vilja ställa sig på dess sida och göra gemensam sak med motionären. Motionen avser, såsom ju herrarna hava sett, att skaffa konsulenter i de länsdelar, vilkas ekonomi icke tillåter dem att själva göra de uppoffringar, som äro förenade med anställande av sådana tjänstemän. Men den avser icke blott detta, utan, fastän sålunda dessa svagare länsdelar, som sådant önskade, skulle komma i åtnjutande av den förmån, som ligger i anställande av jordbrukskonsulenter, vore det dock icke meningen att beröva något av de andra länen den förmån, som de redan fått eller det statsunderstöd, som till dem nu utgår. För den skull har jag föreslagit ökning av konsulenternas antal.

Efterser man emellertid på vad sätt denna fråga varit före från början, så förhöll det sig ju så, att Riksdagen ursprungligen icke tänkt sig, att något sådant villkor skulle fästas vid understödets utgående från staten, som sedermera genom Kungl. Maj:ts kungörelse blev lagt till vad Riksdagen beslutat. Det var ett ganska ödesdigert villkor, som Kungl. Maj:t då uppställde, då det bestämdes, att endast de län eller hushållningssällskapsområden, som själva kunde bekosta anställande av en jordbruk-konsulent, skulle få rätt att av staten erhålla sådant understöd, som kunde räcka till för ytterligare en sådan tjänsteman. De områden, som blott behövde en, skulle sålunda snart sagt mot sin vilja nödgas förskaffa sig två, och de, som icke hade råd att göra denna uppoffring för avlönande av en konsulent, fingo ingenting. Vad det egentligen spelar för rol för de fattiga länen att anskaffa en jordbrukskonsulent, det lämnar jag åt herrarne själva att tänka sig, men nog synes det ligga bra nära till hands att finna, att de fattiga länen, som på samna gång vanligen icke hunnit vidare långt i utveckling, vore egentligen i bra mycket större behov att erhålla de goda impulser och det initiativ, som kan ligga i att få en jordbrukskonsulent. Man har skäl att tänka sig, att det borde ligga i statens eget intresse att på detta sätt tillgodose de mer tillbakasatta länen utveckling, då just där den landsfaderliga handen bäst behövdes, stödjande och uppmuntrande, och utan tvifvel synes det vara en god kapitalplacering för staten att befordra utvecklingen inom sådana län, då ju på detta sätt skattegrunden bleve säkrare.

Från detta allmänna resonemang vill jag övergå till det åskådningsföremål, som jag närmast haft för mig, eller det län jag har äran representera, nämligen Gottlands, vilket, såsom herrarne kanske nog känna, har många och stora förutsättningar för att bliva ett gott jordbruksland. Här har också under senast gångna decennier varit en ganska storartad utveckling, och inom länet finnas på åtskilliga håll jordbruk, som kunna mäta sig med framstående sådana på andra

håll, men det finnes äfven jordbruk, som väl behöfde den uppmunt-
 ran och det initiativ, som skulle ligga i verksamheten hos en konsu-
 lent. Nu hava visserligen i allmänhet allmogemännen i sistnämnda
 trakter fått sitt intresse likasom upplärnat för att något bör göras,
 men just därför behöfdes så väl någon som ledde de första stapp-
 plande stegen, som visade vad som borde göras och icke minst vad
 som borde undvikas för att icke alltför stora misstag skulle begås.
 Det är för den skull som vi sedan länge på Gottland önskat få en
 jordbrukskonsulent. Naturligtvis tänkte vi oss först att själva kunna
 åstadkomma något för det målet. Närmaste tanken var att denne
 funktionär skulle tillsättas genom hushållningssällskapet, men detta
 sällskap är illa ute i ekonomiskt avseende. Skulle man tänka sig
 att få ett anslag från hushållningssällskapet för anställande av en
 konsulent, vore det att beröva åtskilliga andra ändamål de för dem
 synnerligen nödvändiga medel, vilka anslagits av sällskapet. Vi hava
 då att vända oss till länets landsting, men såvida man skall tänka sig
 att dess budget skall stanna inom den ram, som hittills varit bestämd,
 uppstår precis samma förhållande som i avseende å hushållningssäll-
 skapet. Man skulle då kunna tro, att det vore en enkel sak att
 genom högre landstingsskatt skaffa medel. Ja, nu är det verkligen
 så, att knappast något län i Sveriges land finnes, där landstingsskatten
 är så pass hög som på Gottland. Vid sådant förhållande må herrarna
 icke förtänka, om landstingets medlemmar ytterst ogärna gå med på
 en sådan sak. Det är därför vi ha ställt vårt hopp till staten samt
 även hoppats att från riksdagens sida intresse skulle visas för denna
 sak. I någon mån, det erkänner jag, har jordbruksutskottet med
 vänlig blick sett på framställningen, men välviljan har icke sträckt
 sig fullt till den grad, som jag hoppats. Jag skulle därför knappast
 i detta ögonblick haft anledning att vidare uppehålla mig vid frågan,
 om jag icke trodde att herr statsrådet och chefen för jordbruksdepar-
 tementet, som är närvarande i kammaren, skulle hava velat ett ögon-
 blick lyssna till mina ord och, med det varma intresse han många
 gånger förut visat för Gottland, taga upp den tanke jag här uttalat
 och snart nog förhjälpa oss till att uppnå det mål, vartill jag syftar.
 Jag har, herr talman, icke något yrkande att göra.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll
 vad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkterna 19—24.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 25.

Uti en inom Andra kammaren av herr *Jönsson* i Slätåker väckt,
 till jordbruksutskottet remitterad motion, nr 148, hade hemställts,
 att Riksdagen måtte å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av
 40,000 kronor att under de villkor, Kungl. Maj:t ägde bestämma, ut-
 delas såsom bevaringspremier för ston av ädelt slag.

*Om beva-
 ringspremier
 för ston av
 ädelt slag.*

*Om bidrag
 till avlöning
 åt jordbruks-
 konsulenter.
 (Forts.)*

Om bevaringspremier för ston av ädelt slag.
(Forts.)

I förevarande punkt hade utskottet på angivna grunder hemställt, att Riksdagen måtte avslå herr Jönssons ifrågavarande motion.

Reservation hade vid punkten avgivits

1:o av herrar *P. Paulson*, *H. Andersson* och *V. A. Ekerot*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till den i ämnet väckta motionen; samt

2:o av herrar *Aaby Ericsson* och *S. Linders*, utan att dessa däri framlagt sin mening.

Herr Paulson: Av de tvenne sätt att främja den ädla hästaveln, som båda nu senast varit föremål för prövning av såväl Kungl. Maj:t som jordbruksutskottet, är det ena en åtgärd, som stuteriöverstyrelsen tidigare föreslagit, nämligen införande av bevaringspremier åt ädla avelsston, och det andra är bildande av en lånefond för utlämnande av räntefria lån till inköp av dylika ston, varom förslag inkommit från annat håll. Såväl Kungl. Maj:t som utskottet anse, att av dessa tvenne utvägar för höjande av den ädla hästaveln man skulle nöja sig med att välja endast den ena. Både Kungl. Maj:t och utskottet hava sett saken ur den synpunkten, att man därvidlag skulle välja den utväg, som enligt deras mening medför minsta statsutgift, som kräfver minsta bidrag av allmänna medel. Nu håller jag före, att dessa tvenne åtgärder äro väl ägnade att användas samtidigt. Det är nämligen så, att de, var på sitt sätt, främja samma syfte. Bevaringspremierna avse nämligen att uppehålla den ädla hästaveln på orter, där den redan finnes, under det införande av räntefria lån till inköp av avelsston är lämpligt för spridande av dylik hästavel till orter, där den förut icke förekommit, men som kunna hava förutsättningar för en sådan avel.

Redan år 1908 framhöll stuteriöverstyrelsen i skrivelse till Kungl. Maj:t, att intresset för den ädla hästaveln i rikets sydliga delar under senaste år betydligt avtagit. År 1911, då sakkunnige avgåvo sitt utlåtande, framhöllo även de, att detta intresse ytterligare nedgått, och jag tror mig kunna säga, att den tid, som förfutit sedan dess, visat samma nedgång i intresset. Därför förmenar jag, att det vore ett verkligt statsintresse att den i motionen föreslagna åtgärden vidtoges för vidmakthållande av den ädla hästaveln i de orter, där den redan finnes, och i detta avseende är naturligtvis icke tillhandahållandet av räntefria lån tillfyllest. För sydligare delar av landet kan det endast gagna den varmblodiga hästaveln, om åtgärder vidtagas, som uppmuntra till bibehållande av redan befintliga avelsdugliga framstående ston, och införande av räntefria lån för inköp av dylika moderston kunde däremot på andra ställen framvisa goda resultat. Jag anser därför, att dessa bägge åtgärder samtidigt böra vidtagas och jag vill äfven vid detta tillfälle framhålla att jag, i likhet med vad departementschefen i sitt utlåtande till statsrådsprotokollet anför, för min del anser, att dessa båda åtgärder stå i så nära samband med varandra, att de böra i ett sammanhang behandlas.

Jag har fått höra, att det vid denna frågas behandling i Andra kammaren kommer att framställas yrkande om återremiss, i syfte att den sedermera skulle upptagas till behandling i sammanhang med

frågan om lånefonden. Om sådant yrkande även här skulle framkomma, vill jag redan nu säga, att jag ingenting har däremot, och kommer därför att instämma däri. Till dess anser jag mig i alltfall, på grund av vad jag nu anfört, böra framställa yrkande om bifall till den i ämnet väckta motionen.

Om bevaringspremier för ston av ädelt slag.
(Forts.)

Herr Tamm: Om det vore så, mina herrar, som den sista ärade talaren framhöll, att båda åtgärderna skulle kunna användas för upprätthållande av den ädla hästaveln, skulle man kunna tänka sig att gå på den linje, som talaren gjorde. Men på de skäl, som herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet i den kungl. propositionen framhållit, till vilken utskottet refererat, finner jag det vara fullkomligt otänkbart, att Riksdagen skulle ville åtaga sig dessa båda utgiftsposter; ty om det än må vara aldrig så behjärtansvärt att understödja den ädla hästaveln, så bör man väl ändå tillse, att man icke går alltför långt. Om kammaren behagade erinra sig, att kammaren för några få dagar på fjärde huvudtiteln för den varmblodiga hästavelns upprätthållande anslog en summa av ungefär 27,000 kronor genom höjning av förutvarande anslag, och att vi skola behandla en proposition om anvisande av 350,000 kronor till Ottenby stuteri och dessutom ett anslag å 150,000 kronor till hästpremiering, så kan man ju säga, att redan det är så pass aktningsvärda siffror, att man måste ställa sig betänksam mot ytterligare utökning. Under sådana förhållanden vågar jag i likhet med herr statsrådet påstå att, om man skall välja mellan att bevilja medel till understöd genom lån från en räntefri fond och anslag till bevaringspremier, måste man ovillkorligen av ekonomiska skäl ställa sig på den förra sidan. Ty jag bestrider, att herr Paulson har rätt, då han säger, att lånefonden är avsedd att skapa en ädel hästavel på trakter, där den icke förut finnes, under det att bevaringspremier ensamt skulle kunna upprätthålla en redan blomstrande ädel hästavel. Jag påstår, att så icke är förhållandet, ty för upprätthållande av en ädel hästavel är det nödvändigt att anskaffa de produktionsmedel, som erfordras, och då i ena fallet, med den av herr statsrådet föreslagna lånefonden, man icke behöfver offra för hvarje sto mera än högst 160 kronor och enligt den väckta motionen erfordras ett belopp av minst 500 kronor, så är det alldeles tydligt att, om man har den bestämda uppfattning som jag har, stödd på den värdefulla utredning om båda sätten som förekommer i statsrådsprotokollet, man lutar åt den förra.

Men icke nog med det. Jag påstår, att införandet av bevaringspremier kan medföra konsekvenser, som man kanske icke tänkt sig. Det har inom den s. k. landtbruksriksdagen med skärpa framhållits att, om man beviljar bevaringspremier till den varmblodiga hästaveln, så blir det en given följd, att man äfven kommer och begär liknande understöd för den kallblodiga hästaveln. Men då vi veta, att den kallblodiga hästaveln i landet nu fått övertaget, skulle nog den summa av 40,000 kronor, som man begärt för den varmblodiga hästaveln, få multipliceras med 2 eller 3; och jag vågar påstå, att redan i närvarande stund skulle den säkerligen få multipliceras med 2, ty dessa 40,000 kronor äro beräknade i stuteriöverstyrelsens ursprungliga för-

Om bevaringspremier för ston av ädelt slag.
(Forts.)

slag, men skulle man nu anvisa understöd till bevaringspremier, skulle till stuteriöverstyrelsens förslag säkerligen tillkomma ytterligare en stokklass, så att de 40,000, som herr Jönsson ifrågasatt, nog icke komme att förslå lång väg. Under sådana förhållanden, och då jag icke hört något yrkande på återremiss, anhåller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan och avslag på herr Jönssons motion.

Herr Ericsson, Aaby: Den sista ärade talaren slutade med att, då han ännu icke hört något återremissyrkande, yrka bifall till utskottets förslag. Detta återremissyrkande skall jag glädja honom med, och jag skall med några få ord motivera detta. Jag har nämligen anmätt mig såsom reservant i denna fråga.

För var och en av herrarna, som läst statsrådet och chefens för jordbruksdepartementet anförande i dessa hästfrågor, står det tydligt, att han ställt sig ganska tveksam, huruvida systemet lånefond för upprätthållande av den ädla hästaveln vore att föredraga framför bevaringspremier. Nu är förhållandet det, att denna lånefond har ännu icke kommit under utskottets behandling, men väl dessa bevaringspremier. När statsrådet ställer sig så tveksam och många av kammarens och utskottets ledamöter äro tveksamma om vilken väg är riktigast att slå in på, kan det då vara skäl, att vi i dag avgöra frågan om bevaringspremier för sig själv och avslå den i frågan väckta motionen, under det utskottet ännu icke behandlat och således ännu mindre på kammarens bord kommit frågan om lånefonden? Jag anser, att dessa frågor angående lånefonden och bevaringspremierna böra behandlas samtidigt, och då jag har den uppfattningen, som den första ärade talaren hade, att bevaringspremier äro lämpliga för de trakter i landet, där den varmblodiga hästaveln har kommit längre, såsom i Skåne, under det att lånefonden är mera lämplig för sådana trakter som södra Kalmar län och Södermanlands län, där den varmblodiga hästaveln icke kommit så långt, ber jag, såsom jag nyss hade äran säga, att få yrka återremiss, på det att dessa båda frågor måtte samtidigt och allsidigt behandlas inom utskottet.

Herr statsrådet Petersson: Jag kan naturligtvis icke hava någon invändning att göra, för den händelse kammaren skulle besluta återremiss, men om kammaren skulle bygga i någon mån sitt beslut i detta avseende på en påstådd tvekan från min sida i fråga om valet av endera av dessa två nu ifrågasatta vägar för främjande af den ädla hästaveln, vill jag säga, att det torde vara en dålig grund att bygga på. Äfven om jag i statsverkspropositionen uttalat, att det kan finnas skäl för både den ena och den andra av dessa två vägar, har jag tagit tämligen bestämd position för den ena, och jag är för min del bestämt övertygad, att vad jag föreslagit i detta avseende är att föredraga framför det andra. Detta bör ju icke inverka på kammarens beslut om återremiss. För egen del är jag emellertid icke tveksam om vad jag i detta afseende förordat.

Herr Paulson: Jag skulle möjligen hava en eller annan erinran att göra mot det yttrande, som jordbruksutskottets ärade vice ord-

förande nyss hade, men då nu yrkande här framställts om återremiss, anhåller jag att få återtaga mitt förra yrkande och förena mig om yrkandet å återremiss.

Om bevaringspremier för ston av ädelt slag.

(Forts.)

Herr Tamm: Jag kan naturligtvis icke hava något att erinra mot återremiss, men jag bestrider, att herr Ericsson hade fullt rätt då han han sade, att lånefonden icke varit under behandling i utskottet. Det är just vad den varit, och utskottet tog frågan under omprövning och har fattat det beslut, som här förekommer, med alldeles bestämt partitagande för lånefondens inrättande. Det är ju oriktigt att då säga, att frågan icke blivit behandlad. Jag kan för övrigt hänvisa till sid. 160—182 i statsverkspropositionen, där det hela förekommer.

Herr Ericsson, Aaby: Med anledning av herr statsrådet och chefens för jordbruksdepartementet yttrande, att han numera icke vore tveksam, så vill jag naturligtvis icke bestrida det; men då man i tryck använder så många sidor som från 160 till 182 för att komma till detta resultat och på dessa sidor ställer sig ganska tveksam, tycker jag, att jag haft vissa skäl för min uppfattning.

Efter det överläggningen ansetts härmed slutad, gjordes i enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå att punkten skulle visas åter till utskottet; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 26.

Med föranledande av vad Kungl. Maj:t under punkten 24 av föreliggande huvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit, hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen måtte å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av 10,000 kronor, att under de villkor, Kungl. Maj:t finge bestämma, utgå för understödjande av stamboksföring rörande hästar.

Om anslag för understödjande av stamboksföring rörande hästar.

Mot utskottets motivering i denna punkt hade reservationer afgivits dels av herr *P. Paulson*, dels ock av friherre *J. Gyllenstierna*.

Herr Paulson: I förevarande punkt har jag icke något annat yrkande angående klämman än om bifall till utskottets hemställan, men jag har icke kunnat biträda utskottets motivering. Min uppfattning i denna fråga rörande rasstambokföringen sammanfaller helt och hållet med vad departementsschefen till statsrådsprotokollet uttalat. Departementsschefen har sagt, att man borde icke redan nu intaga en bestämd ståndpunkt i denna stamboksfråga utan lämna åt framtiden att utvisa, vilketdera slaget av stambok må anses innebära de bästa förutsättningarna för att gagna hästafveln och därigenom småningom af sig själft bliva förhärskande. Det förundrar mig därför, att utskottet har en så bestämd ståndpunkt i denna fråga, då det icke har något föregående uttalande att stödja sig på. Icke de sak-

*Om anslag
för under-
stödjande av
stamboks-
förening
rörande
hästar.
(Forts.)*

kunnigas majoritet, icke heller stuteriöverstyrelsen eller Kungl. Maj:t hava förut intagit en sådan ståndpunkt i frågan, som den utskottet nu i sitt förevarande betänkande intagit. Vad jag särskilt vill säga är, att det är mindre lyckligt, att såsom utskottet föreslagit förlägga stamboksföreningen till stuteriöverstyrelsen. Utskottet har förmenat, att premieringsnämnderna därvid skulle bli stuteriöverstyrelsens organ. Jag har den bestämda uppfattningen, att premieringsnämnderna hava tillräckligt med arbete, för att de icke skola kunna åtaga sig detta ökade arbete. Och därjämte håller jag före att, där stamböckerna föras, fordras, först att den, som har detta arbete om hand, skall stå i mera intim beröring med hästuppfödarna, än stuteriöverstyrelsen kan göra, och äga långt mera noggrann kännedom om hästmaterialet i de olika orterna. Man har icke heller från annat håll exempel att taga i det avseendet. Ser man på Tyskland, så finnes där i allmänhet eller så godt som uteslutande en stambok för varje provins, och jag tror icke, att man där, varest stamboksföreningen är vida äldre än hos oss, skulle anse det lämpligt att sammanföra alla stamböcker till en enda för varje ras. Jag har visserligen hört av enskilda ledamöter inom utskottet, att detta utskottets uttalande till förmån för allenast rasstamböcker icke skulle utesluta möjligheten för att anslag skulle beredas äfven för stamböcker för mera begränsade områden, men såsom utskottets utlåtande är affattadt anser jag detta ej möjligt.

Jag anhåller därför, herr talman, om bifall till utskottets kläm med den motivering, som finnes intagen i den av mig avgivna reservationen.

Herr Ericsson, Aaby: Jag ber om ursäkt, att jag ånyo upptager kammarens tid för att med några få ord yrka bifall till såväl klämmen som den föreliggande motiveringen.

Jag tror, att saken kommer att ställa sig ganska lika, vare sig det står med den ena eller den andra motiveringen. Men jag ber att, då jag har förmånen att se statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet närvarande, något mera få klargöra varthän utskottet syftar. Jag frånser nu understöd av ardenneraveln och den nordsvenska hästen med hänsyn till stamboksförening och uppehåller mig endast vid den varmblodiga hästaveln.

Inom utskottet har man ansett, att det bör föras en riksstambok för de varmblodiga djuren. Men arbetet med förandet av dessa stamböcker bör ske, såvitt möjligt är, såsom hittills skett, men under överinseende av stuteriöverstyrelsen och de under densamma arbetande premieringsnämnderna i de olika orterna, och först när registreringen är fullbordad översändas böckerna till stuteriöverstyrelsen för att där registreras i den gemensamma riksstamboken, från vilken sedermera särtryck kunna utlämnas till de olika distrikten. Under sådana förhållanden tror jag icke, att ens från Skåne, där motstånd mött mot detta förslag, verkliga skäl kunna anföras, som tala mot det sätt, varpå utskottet tänkt sig ordnandet av saken, och därför ber jag att yrka bifall till såväl klämmen som motiveringen.

Friherre Gyllenstierna: Jag förutsätter att herrarne ha känne-

dom om att stamboksföringen är icke allenast en inregistreringsförrättning utan ett arbete, varmed avses att inom ett visst område skapa en stam av något så när likartade djur. I likhet med den föregående talaren skall jag icke yttra mig om kallblodiga hästar utan endast hålla mig till de varmblodiga. Då skall jag be att få påpeka vad chefen för stuteriöverstyrelsen uti sin reservation till sakkunnigas utlåtande anfört. Han skriver nämligen, att »införandet av stamböcker för hästar hade visat sig vara ett kraftigt medel att stödja hästavelsarbetet, men även denna åtgärd måste lämpas efter lokala förhållanden», och på ett annat ställe angående stamboksföringen i Preussen säger han, att »det hade ansetts nödvändigt att hålla de olika avelsriktningarna även inom den rena halvblodsaveln fullständigt åtskilda», och vidare »Stamböcker för mera begränsade områden kunde på ett kraftigare sätt verka ledande och sammanhållande uppfödare emellan, vilka levde under likartade förhållanden, arbetade mot samma mål och besjälades av gemensamma intressen, än vad rasstamböcker, omfattande hela landet, kunde förmå att göra». Dessa skäl hava sannolikt också övertygat departementschefen, då han säger, att det för närvarande vore lämpligast att icke intaga någon bestämd ståndpunkt, varpå han yrkar, att beloppet ställes till Kungl. Maj:ts förfogande att i enlighet med av Kungl. Maj:t meddelade bestämmelser användas till understöd av stamboksarbetet rörande hästar, som befinnas förtjänta att stambokföras. Nu säger utskottet, »att det begärda anslaget bör användas för att stödja upprättandet av stamböcker, omfattande vardera en enda av de i landet premieringsbara raserna». Jag tyder för min del detta utskottets yttrande så, att fara skulle kunna uppstå att stamboksföringen i Skåne över den varmblodiga hästaveln, som arbetat i snart 25 år, skulle gå miste om anslag eller icke kunna fortsätta att arbeta själfständigt. Nu säga visserligen de som försvara utskottet, att samma fördel kan nås därigenom att arbetet pågår i de olika landsändarna, endast att stuteriöverstyrelsen sammanför dessa arbeten i en enda stambok. Ja, om herr jordbruksministern kan tyda skrivelsen på detta sätt, har jag naturligtvis ingenting däremot, men jag föreställer mig att det bleve tydligare om man uttryckte sig så som reservanten gjort, och av det skälet ber jag att få yrka bifall till reservationen.

Herr Tamm: Det är ju tydligt att man kan läsa innantill på olika sätt, och mig synes, att de värda herrar, som representera våra sydligaste landskap, icke kunnat läsa högsvenska innantill — de ha bitit sig så fast vid en rasstambok omfattande hela landet, att de icke kunna märka att det icke blivit sagt, att det är fråga om en rasstambok som omfattar hela landet, utan man håller sig blott vid rasstamböcker. Det är sagt av stuteriöverstyrelsen och departementschefen, att i avseende på ardenner och de nordsvenska raserna är saken klar, det gäller sålunda blott här den ädla hästaveln. Jag vet att utskottet icke på minsta sätt velat komma åt den skånska stamboken för såvitt den från sig utesluter raser, som äro heterogena från den ädla och icke befattar sig med clydesdale- och ardennerasen. Så snart man ägnar sig åt att, som friherre Gyllenstierna framhållit, söka skapa en sär-

*Om anslag
för under-
stödjande av
stamboks-
föring
rörande
hästar.
(Forts.)*

Om anslag
för under-
stödjande av
stamboks-
föring
rörande
hästar.
(Forts.)

skild varmblodig stam för Skåne, skall en sådan strävan åtminstone enligt utskottets mening lämnas understöd.

Men jag begärde ordet då herr Paulson drog fram det gamla vanliga försvaret för sin åsikt att, då i Tyskland finnes en stambok för varje provins, varför skola icke vi då hava det ordnat på samma sätt? Men det är en himmelsvid skillnad mellan Tysklands ädla hästavel och våra förhållanden, och det lärer väl ingen vilja påstå, att vi ur statssynpunkt ha intresse för mera än en enda typ, den som vår armé behöver, och ingen skall kunna inbilla mig att vi behöva olika typer för kavalleriet i Skåne, mellersta Sverige och Norrland, vi behöva samma typ överallt. Nej, hos oss är icke fråga om några olika typer, såsom i Oldenburg, Hannover och Ostpreussen m. fl. länder; där måste det finnas olika typer emedan deras kavalleri med Tysklands stormaktsställning behöver sådana, vilket däremot icke är förhållandet hos oss.

Då jag således icke kan se att reservanten och hans medhjälpare ännu åtminstone lyckats kullkasta utskottets förslag, och jag är fullständigt övertygad om att den tolkning, som statsrådet troddes komma att göra, icke lägger något hinder i vägen för understöd av särskilda stamboksarbeten, vare sig i Skåne eller Kalmar län, för såvitt de omfatta en enda ras, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Paulson: Den föregående ärade talaren slutade med att säga, att detta utskottsutlåtande borde så tolkas, att ingenting hindrade att det lämnades anslag även till lokala stamboksarbeten, för såvitt stamboken omfattar en enda ras. Jag undrar just huru man skall sammanställa detta med det förhållandet, att utskottets utlåtande först hade följande lydelse, att utskottet »icke hade något att invända emot att därefter även förberedande lokala stamboksarbeten vid behov understödjas, för såvitt även de äsyfta en enda ras etc.» Detta var det förslag som först förelåg inom utskottet, men detta, att bidrag även skulle lämnas till lokala stamboksarbeten, utgick och återfinnes numera icke i utskottets utlåtande, och jag undrar om icke detta rätteligen bör tolkas så, att möjligheten att lämna bidrag till lokala stamboksarbeten har utskottet velat utesluta. Herr Aaby Ericsson har också här försäkrat att, om vi rätt läsa utlåtandet, skall det icke läggas något hinder emot det lokala stamboksarbetet. Herr Ericsson sade, att det skulle läsas så, att det vore under överinseende av stuteriöverstyrelsen och med biträde av premieringsnämnden, som stambokföreningen skulle försiggå. Men i utskottsutlåtandet heter det, att stambokföreningen överlättes åt stuteriöverstyrelsen, och där talas icke om att det är endast fråga om något slags överinseende, utan själva arbetet skall företagas av stuteriöverstyrelsen. I de sakkunnigas utlåtande heter det på sid. 87, sedan de sakkunniga framhållit en hel del förhållanden som göra det olämpligt att förlägga detta arbete till stuteriöverstyrelsen: »Till följd härav anse sig sakkunnige icke kunna tillstyrka förläggandet av stambokföreningen till stuteriöverstyrelsen med premieringsnämnderna såsom biträdande organ i detta avseende». Detta är de sakkunnigas bestämda uttalande, och det oaktat har nu

utskottet ansett sig kunna så helt och hållet jäva detta att utskottet framhåller såsom lämpligt just det, som de sakkunnige enhälligt underkänt. Nu har jag från ledamöter av utskottet hört försäkras, att om man rätt läser och tolkar detta nu föredragna utlåtande, skall på sätt jag nyss nämnde bidrag för framtiden kunna lämnas även till det lokala stamboksarbetet; men jag skulle känna mig betydligt mera på den säkra sidan, därest jag här av jordbruksministern finge det uttalande, att han för sin del ansåge sig kunna tolka utskottets utlåtande på samma sätt som de herrar, vilka här uppträtt till försvar för denna något fria tolkning.

Jag anhåller om bifall till min reservation.

Herr statsrådet Petersson: Ja, det är ju uppenbart såväl av den överläggning, som hållits i denna fråga, som också av den förberedande behandling frågan rönt hos de olika myndigheterna, att olika meningar hysas av mycket auktoritativa personer och myndigheter, angående det slag av stamboksarbete, som bör understödjas med det statsanslag, varom nu är fråga. Denna skiljaktighet i meningar konstateras ju redan av de sakkunnigas arbeten, den har sedan gjort sig gällande hos hushållningssällskapen i deras yttranden och den har slutligen gått igen vid utskottets behandling av frågan. Twistefrågan är, huruvida endast rasstamböcker böra understödjas, d. v. s. sådana stamböcker, i vilka förekommer en enda ras, eller länsstamböcker, där flera raser upptagas såsom i t. ex. stuteriboken för Skåne. För min del har jag, såsom redan är antytt i den kungl. propositionen, uttalat den mening, att, när eller så länge det förefinnes en så stor olikhet i åsikter, skulle man tills vidare kunna understödja båda slagen av stamboksarbete under förhoppning eller förvissning om att det snart nog skall bli klart vilkendera riktningen bör hava företräde och vilken som åstadkommer det mesta gagnet. Emellertid har utskottet, så vitt jag förstår, tagit en bestämdare position till denna fråga. Utskottet har sagt att det slutliga målet för stambokföreningen bör vara, att djur av samma ras och typ sammanfattas i en enhetlig stambok, och det tror jag också är det riktiga och att det bör vara det slutliga målet. När sedan utskottet har formulerat sitt utlåtande, och den formuleringen förekommer ju strax före själva klämman, har utskottet efter mitt förmenande uttalat sig en smula dunkelt, så att det åtminstone givit rum för den tolkningen, att man skulle kunna stödja även det nuvarande stamboksarbetet, som finnes exempelvis i Skåne. Men efter det uttalande, som utskottets vice ordförande här hade, där han alldeles bestämt gjorde gällande den tolkningen, att man endast skulle kunna stödja detta stamboksarbete i Skåne, för så vitt man därifrån utslöte de kallblodiga raserna, d. v. s. att denna stambok inrättades så, att den endast omfattade den ädla hästaveln, får jag säga, att, om kammaren skulle godtaga utskottets utlåtande med dess motivering, finner jag det vara ganska svårt att tolka detta på så sätt, att man medelst detta anslag skulle kunna stödja även det nu pågående stamboksarbetet i Skåne, sådant det där nu är organiserat. Däremot är det ju alldeles klart, att även lokalt stamboksarbete kan

erhålla del av anslaget för så vitt det omfattar en enda ras, ty då blir det ju egentligen en rasstambok.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende å förevarande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas i hela dess omfattning, dels ock, av herr *Paulson*, att kammaren skulle bifalla det slut, hvartill utskottet kommit, men med den motivering i stället för utskottets, som angivits i hans vid punkten anförda reservation.

Härefter gjordes propositioner enligt dessa yrkanden, och förklarades propositionen på bifall till utskottets hemställan i hela dess omfattning vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 27.

Lades till handlingarna.

Punkterna 28—42.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 43.

Lades till handlingarna.

Punkten 44.

Med anledning av vad Kungl. Maj:t under punkten 42 av nionde huvudtiteln i statsverkspropositionen föreslagit, hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen måtte

a) å extra stat för år 1914 till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket anvisa ett anslag av 270,000 kronor,

b) medgiva, att Kungl. Maj:t finge för dylika åtgärder under år 1914 disponera jämväl vad som vid utgången av år 1913 möjligen icke blivit använt av tidigare för enahanda ändamål anvisade anslag.

Vid förevarande punkt hade reservation avgivits av herrar *A. T. Odelberg*, *P. Paulson*, *A. H. Fahlén*, *E. A. Lindblad*, *Aaby A. W. Ericsson* och *H. Andersson*, vilka ansett, att anslaget till »övrig undervisning» fortfarande borde utgå med samma belopp som hittills samt att utskottet följaktligen bort hemställa om anvisande av ett anslag av allenast 260,000 kronor för höjande av det mindre jordbruket.

Herr Odelberg: Då jag reserverat mig mot utskottets hemställan i denna punkt skall jag be att få yttra några ord om anslaget i fråga.

Kungl. Maj:t har här begärt, att »till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket» Riksdagen skulle anvisa ett anslag av 270,000 kronor för år 1914. Det är en ganska rask ökning av detta anslag, om man tar i betraktande, att det år 1902 — det första året då me-

*Anslag för
höjande av
det mindre
jordbruket.*

del anslogs för ifrågavarande ändamål — uppgick till endast 25,000 kronor. Att vidtaga åtgärder för höjande av det mindre jordbruket är visserligen för staten en mycket viktig angelägenhet, men då kraven är ifrån år växa, är ock nödigt tillse, att man ej beviljar penningar till sådana ändamål, som äro mer eller mindre obehövliga. Så har dock enligt mitt förmenande skett vid ett par tillfällen, då på enskilda motionärers förslag medel beviljats exempelvis för premiering av mindre odlingsföretag samt till understöd åt av enskilda personer upprättade skolor i propositionen upptaget under rubriken »övrig undervisning». Detta sistnämnda anslag, som förut utgick med 5,000 kronor för att användas som belöning för den bekanta Rösiös undervisningsverksamhet, har därefter höjts till 10,000 kronor och i år begär Kungl. Maj:t anslaget höjande till 20,000 kronor. Det var ju att förutse, att, då Riksdagen tilldelade en enskild undervisningsanstalt ett så stort anslag som 5,000 kronor, även andra innehavare av dylika skolor skulle anse sig berättigade till understöd. Krav ha också framställts från olika håll, bland annat från en föreståndare för en lantmannaskola i Skåne, som även fått anslag av 2,500 kronor, med vilket han dock icke är nöjd. Och jag tager för givet, att ansökningarna nu äro så många, att Kungl. Maj:t därför begärt anslaget höjning till 20,000 kronor. Jag frågar: kan det vara lämpligt, att staten understödjer en dylik helt och hållet okontrollerad undervisning? Staten har så nyligen som sistlidna år ordnat vår lantbruksundervisning, så att vi, utom lantbruksinstituten, hava lantbrukskolor och lantmannaskolor utav A- och B-typ samt lantushållningskolor, vilka undervisningsanstalter årligen åtnjuta ett understöd utav 603,500 kronor. Och dessutom anslår Riksdagen årligen 50,000 kronor till undervisningskurser, vilka anordnas av landsting eller hushållningssällskap. Det gäller således att skapa en ny kategori av undervisningsanstalter, vilka dock icke äro någonting annat än lantmannaskolor av B-typen, som ej behöva arbeta i enlighet med det av Kungl. Maj:t för sådana skolor utfärdade reglemente. Således utan styrelse, inga bestämda inträdesfordringar, inga kompetensvillkor för lärarne, inga bestämda kurser utan rätt att när som helst mottaga elever, med ett ord oinskränkt rätt att efter eget behag sköta skolan. När staten understöder dylika skolor, konkurrerar ju staten naturligtvis med sina egna lantmannaskolor. För övrigt kan jag icke finna, att det är lämpligt att, såsom under flere år egt rum understödja Rösiöskola med 5,000 kronor under det att hittills åtminstone lantmannaskolor som arbeta i överensstämmelse med statens reglementen, ej kunnat komma upp till högre anslag än 3,000 kronor.

Då jag icke kan finna det riktigt att höja detta anslag utöver det belopp, varmed det för närvarande utgår, eller 10,000 kronor, med ytterligare 10,000, får jag hemställa om bifall till den vid punkten fogade reservationen.

Herr statsrådet Petersson: Det är ju alldeles riktigt, som den föregående talaren började med att säga, att detta anslag vuxit år från år, och att det nu äskas höjt till 270,000 kronor. Det är också riktigt, att man icke bör bevilja anslag till annat, än som är nöd-

*Anslag för
höjande av
det mindre
jordbruket.
(Forts.)*

*Anslag för
höjande av
det mindre
jordbruket.*
(Forts.)

vändigt. Men jag tror, att kammaren ändå skall vara tämligen enig om, att de belopp, som hava anslagits till nu ifrågavarande ändamål: »Till åtgärder för höjande av det mindre jordbruket», varit väl använda penningar. Jag tror, att kammaren är tämligen enig om, att dessa medel burit goda frukter.

Att jag nu föreslagit Kungl. Maj:t att begära en höjning, särskilt med 10,000 kronor å den del av anslaget, som Kungl. Maj:t skulle hava rätt att fritt förfoga över, har sin grund däri, att all den övriga lantbruksundervisningsverksamhet, till vilken staten beviljar medel såväl under denna som under andra anslagsrubriker, lantbruks- och lantmannaskolor m. m., är bunden av regler och bestämmelser. Det finnes emellertid onekligen en del personer, som kunna göra verklig nytta och som göra verklig nytta på lantbruksundervisningens område, men som av en eller annan orsak t. ex. om de hava en äldre skola, som skapats av dem själva och på vilken de kanske nedlagt något kapital, hava en bestämd motvilja mot att ställa denna skola under en särskild styrelse och under de bestämmelser, som finnas i ett av staten utfärdat reglemente, som naturligtvis i stort sett måste finnas. Då är frågan i allt fall, om det icke kan vara stora skäl för, att det för Kungl. Maj:t skall finnas att tillgå ett måttligt belopp, med vilket staten kan stödja just sådan fristående undervisningsverksamhet, som Kungl. Maj:t finner förtjänt av understöd.

Det har på detta sätt under några år utgått 10,000 kronor. Jag skall meddela kammaren en uppgift om, hur dessa 10,000 kronor blivit använda — jag har här en redogörelse för åren 1910—1912. Södermanlands läns hushållningssällskap fick år 1910 600 kronor för meddelande av undervisning i jordbruk åt folkskollärare och år 1911 likaledes 600 kronor för samma ändamål. Rösiö har under vart och ett av de tre åren fått 5,000 kronor; om denna sak har ju Riksdagen själv tämligen bestämt uttalat sig. Vidare hava två systrar, som hålla kurser, där undervisning meddelas rörande konservering av trädgårdsprodukter och även tillgodogörande av ladugårdsprodukter, skogsbär m. m., erhållit 2,000 kronor under vardera av åren 1910 och 1911 samt 2,100 kronor år 1912. Nils Larsson i Dala, som lär vara en lärjunge av Rösiö och en entusiastisk sådan samt i Skåne upprättat en skola, kallad Dalaskolan, har till denna skola fått 2,000 kronor år 1910, 2,400 kronor år 1911 samt 2,500 kronor år 1912. Kopparbergs läns hushållningssällskap har för jordbruksundervisning åt folkskollärare fått 400 kronor år 1912.

Jag tror, att ingen gärna kan säga, att icke dessa medel blivit ganska väl använda. Nu är det emellertid så, att kraven på dylikt understöd växa med utvecklingen. Då har den frågan uppstått för mig, huruvida det icke funnes skäl för att hos Riksdagen begära en höjning av detta anslag, och därför har jag föreslagit Kungl. Maj:t att äska en höjning. Jag hoppas, att icke denna kammare skall motsätta sig den begärda höjningen.

Mot vad den föregående talaren sade om bristande kontroll, då han uttalade såsom sin mening, att staten utan något behov giver ut penningar för dessa okontrollerade skolor, vill jag framhålla, att de skolor, som kunna komma i fråga att få understöd av ifrågavarande

medel, åtminstone hädanefter nog icke skola vara okontrollerade. Från och med detta år finnas, som kammaren vet, inspektörer för den lägre lantbruksundervisningen, och dessa komma givetvis att inspektera och kontrollera även den verksamhet, som bedrivs vid dessa skolor med mera fria former.

*Anslag till
höjande av
det mindre
jordbruket.*
(Forts.)

Jag har här ett brev från Skåne, som just gäller Dalaskolan. Däri uttalar sig sekreteraren i Malmöhus läns hushållningssällskap, Leufvén, som några år varit inspektör bl. a. för denna skola, till vilken Malmöhus läns hushållningssällskap givit anslag, på följande sätt: »Tvenne gånger, under åren 1911 och 1912, har jag varit i tillfälle att såsom inspektör höra Nils Larsson undervisa i jordbrukslära och kemi och kan ej annat än lämna ett gott vitsord åt Larssons förmåga att meddela de viktigaste huvudgrunderna uti sina ämnen i en koncentrerad och för eleverna lätt begriplig form, därvid han förstod att genom en medryckande framställning väcka elevernas intresse för sina ämnen. På grund av det stora elevantalet hade han inga muntliga förhör i lärorummet, men efter den första inspektionen blev han ålagd att varje undervisningsdag, vid genomgående av föregående dags pensum, anställa förhör med eleverna, och detta har han även ställt sig till efterrättelse.» Mot Nils Larssons egen undervisningsverksamhet i skolan finnes därför enligt herr Leufvens mening ingen befogad anmärkning att göra. Så uttalar sig Malmöhus läns inspektör om Nils Larssons skola.

Jag har här också en nära nog samtidigt avlåten skrivelse från inspektören för den lägre lantbruksundervisningen i södra distriktet, agronomen Ljung, som besökt skolan för kort tid sedan. Däri säges bland annat: »Vid besöket hade jag tillfälle att taga kännedom om bland annat följande: Skolans elevantal var för närvarande i den ordinarie 5-månaderskursen 57, därav 18 frielever. Av eleverna voro 28 från Malmöhus län, resten från olika trakter. Utom eleverna i 5-månaderskursen funnos 5 (?) elever, som skulle vistas vid skolan endast vårterminen, d. v. s. något över tre månader. Flertalet elever hade endast genomgått folkskolan, men ett fåtal med något bättre utbildning fanns även. Skollokalen utgjordes av en förhyrd »goodtemplarsal», som för ändamålet var tillräckligt rymlig och fullt användbar, ehuru ej riktigt lämplig vid övningarna i ritning. Ordinarie lärare voro Nils Larsson, som själv undervisar i jordbrukslära jämte en del andra ämnen, samt en agronom Persson, som har undervisning i husdjurslära, botanik, aritmetik, ritning m. m. Såsom extra lärare voro anställda en veterinär, en länsträdgårdsmästare och en skollärare. Läroämnena och lärokurserna torde i huvudsak motsvara de för lantmannaskola av B-typ stadgade. Under senaste året har ganska mycket undervisningsmateriel anskaffats på grund av anmodan från hushållningssällskapets inspektion. Skolans småbruk har nya, goda byggnader och torde väl motsvara sitt ändamål. Vid vårt besök åhörde vi en repetition i husdjurslära och en lektion i rättskrivning. Läraren i det förra ämnet föreföll något omogen och opraktisk (han är norrländing och utexaminerades förra hösten från Alnarp),³ tväremot språk-
lektionen gick mycket bra. De företedda ritningarna voro ej vidare bra. Övningar i fältmätning och avvägning hade ej ännu företagits.

*Anslag för
höjande av
det mindre
jordbruket.*

(Forts.)

Kursavgiften vid skolan är 100 kronor, alltså dubbelt så hög som den vid lantmannaskolan vanliga.»

Jag har velat meddela kammaren detta, för att man åtminstone icke skall leva i den föreställningen, att de skolor eller undervisningsanstalter, som det här kan bli fråga om, äro okontrollerade.

Man kan fråga: men varför ställer sig ej en person som Nils Larsson och dessa andra, som här möjligen kunna komma i fråga, till efterrättelse det reglemente, som finnes t. ex. för lantmannaskolor av B-typen? Ja, det kan ju vara kinkigt nog att giva svar på denna fråga, men herrarne veta, att det finnes så många individuella olikheter, och det kan finnas personer, som utöva ett verkligen framgångsrikt arbete och ett gott arbete, men som äro alldeles bestämda motståndare till att ställa sig under en styrelse eller något band av annat slag. De kunna utföra sitt arbete kanske lika bra som den, som gör det, och då är frågan: skall staten undanhålla en sådan verksamhet sitt stöd, då man ej kan bestrida det förhållandet, att den verkligen åstadkommer goda resultat?

Utom detta kan man ju med skäl anse, att möjligen vissa ambulatoriska föreläsningskurser kunna förtjäna understöd av staten, om penningar finnas för sådant ändamål.

Med hänsyn till vad jag nu sagt samt sakens vikt och betydelse ber jag att få hemställa, att kammaren måtte bevilja den lilla ökning av beloppet, som blivit begärd i Kungl. Maj:ts proposition.

Herr Odelberg: Jag ber först och främst att få påpeka, att jag ej opponerat mig mot anslag till höjandet av det mindre jordbruket, jag anser tvärtom, att sådant anslag är av behovet påkallat, men jag har opponerat mig speciellt mot den del av den begärda höjningen, som går under benämning »övrig undervisning». Jag har ej heller haft något att erinra mot, att 10,000 kronor skulle finnas disponibla för understödande av sådan undervisning, som ej kunde komma i åtnjutande av anslag på annat vis, ty herr statsrådet har ju nu upplyst, att anslag utgått för att bereda undervisning i jordbruk åt folkskollärare, och att ett par damer fått anslag för meddelande av undervisning i konservering m. m. och mot dylika understöd har jag ej något att erinra. Men jag har opponerat mig mot, att man skall lämna understöd till lantmannaskolor, som icke vilja ställa sig under något slags kontroll. Det är visserligen sant, att från och med detta år dessa skolor komma att inspekteras; och att en redan blivit inspekterad, men jag anser ej en dylik kontroll tillfyllestgörande.

Varför jag motsatt mig denna höjning är även, att jag är förvissad om, att det här är fråga om att höja anslaget till Dalaskolan från 2,500 kronor till samma belopp, som Rösiö får. Jag må fråga, om herr statsrådet läst en broschyr, som utgivits av nämnda skolas föreståndare, med titel: »Orättfärdigheter och rättfärdighetskrav i småbrukets undervisningsfråga, en vädjan till svenska småbrukets verkliga vänner inom och utom Sveriges riksdag». Jag för min del kan åtminstone ej finna lämpligt att höja det anslag, nämnda person redan uppber.

Jag vidhåller fortfarande mitt yrkande om, att icke denna höjning med 10,000 kronor för övrig undervisning måtte beviljas.

Anslag för höjande av det mindre jordbruket.

(Forts.)

Herr statsrådet Petersson: Blott ett enda ord med anledning av den siste talarens yttrande, att det här skulle vara fråga om att öja anslaget till Dalaskolan till likhet med vad som utgår till övriga lantmannaskolor av B-typen! Det får jag då säga, att detta icke ingått i min plan härvidlag eller förutsatts vid de kalkyler, som jag gjort. Väl kan det tänkas, att Dalaskolan kan förtjäna någon höjning av det understöd, som hitintills utgått men en höjning till samma nivå som övriga lantmannaskolor av B-typen hava, har jag ej tänkt mig. Frågan om höjning för Dalaskolan har ej heller varit föremål för någon prövning så länge medel saknats.

För övrigt må jag säga, att jag ej läst den broschyr, som den siste talaren hade framför sig, men jag har läst åtskilligt annat av Nils Larsson i Dala, som har skrivit till mig personligen, och skulle jag bilda mitt omdöme om honom och den skola han har blott på grund av hans skrivsätt, skulle jag bliva en av hans värsta motståndare. Men jag tror emellertid, att man får döma denne man såväl som så mycket annat efter andra grunder, än vad han i tillfälle av misshumör kan hava skrivit eller sagt.

Herr Tamm: Då herr Odelbergs tyngst vägande anmärkning mot det slut, vartill utskottsmajoriteten kommit, var, att han ansåg, att kontrollen över undervisningen ej var tillfredsställande, ber jag att få framhålla, att under behandlingen i utskottet var det ganska mycket tal om detta, och att det var just emedan utskottsmajoriteten ansåg, att kontroll- och inspektionsbestämmelserna voro tillfredsställande, som utskottsmajoriteten kom till det slut, som här framlagts och till vilket jag, herr talman, anhåller att få yrka bifall.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att i avseende på föreliggande punkt yrkats, dels att utskottets hemställan skulle bifallas, dels ock, av herr *Odelberg*, att kammaren skulle bifalla vad utskottet hemställt med den ändring, som angivits i den av honom m. fl. vid punkten anförda reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig finna propositionen på bifall till herr *Odelbergs* yrkande vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varaf uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad jordbruksutskottet hemställt i punkten 44 av sitt utlåtande nr 1 med den av herr *Odelberg* föreslagna ändring, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 77;

Nej — 47.

Punkterna 45—47.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkterna 48 och 49.

Om norrländ-
ska avdik-
ningsanslaget
m. m.

Kungl. Maj:t hade under punkterna 46 och 47 av nionde huvudtiteln i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen att

dels å extra stat för år 1914 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande, under benämning norrländska avdikningsanslaget, till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar inom Norrland och Dalarne, vare sig ändamålet med arbetsföretaget vore uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd, ett belopp av 1,100,000 kronor, med företrädesrätt för sökande från Gävleborgs län och Dalarne att av detta belopp erhålla bidrag till högst 100,000 kronor;

dels å extra stat för år 1914 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande, under benämning allmänna avdikningsanslaget, till understödjande medelst statsbidrag utan återbetalningsskyldighet av myrutdikningar och vattenavtappningar inom andra delar av riket än Norrland och Dalarne, vare sig ändamålet med arbetsföretaget vore uppodling av till åker eller äng lämplig jord eller minskning av frostländighet för närliggande bygd, ett belopp av 450,000 kronor, därav högst 150,000 kronor finge utgå till avdikning av sådan mark, vars torrläggning avsåge endast minskning av frostländighet för närliggande bygd;

dels ock besluta, att i avseende å erhållande och tillgodonjutande av statsbidrag från ifrågavarande båda anslag skulle tillämpas nu gällande allmänna villkor och bestämmelser i sådant anseende.

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehaft två inom Första kammaren väckta motioner nr 46 av herr *Berggren* och nr 47 av herr *Grubbström*, däri hemställts av den förre, att Riksdagen täcktes för år 1914 på extra stat utöver det belopp, vartill det s. k. norrländska avdikningsanslaget i årets statsverksproposition blivit uppfört, ytterligare anvisa 1,000,000 kronor eller det belopp Riksdagen kunde finna skäligt, samt att till bestridande av ökade avlöningar,

som i ämbetsverken eventuellt kunde bliva en följd, anvisa härför erforderliga medel, och av den senare, att Riksdagen måtte på extra stat för år 1914 ställa till Kungl. Maj:ts förfogande såsom tillfällig höjning av norrländska avdikningsanslaget och under samma villkor som detta ett belopp av 500,000 kronor, varav även finge bestridas de därav föranledda ökade kostnaderna för avdikningsförslags granskning, i den mån icke medel därtill vore på annat sätt tillgängliga.

Om norrländska avdikningsanslaget m. m.
(Forts.)

Utskottet hade på anförda grunder hemställt, att Riksdagen måtte, med avslag å herrar Berggrens och Grubbströms motioner, bifalla Kungl. Maj:ts förevarande framställning.

Herr Berggren: Herr talman, mina herrar! I statsverkspropositionen har Kungl. Maj:t hemställt till Riksdagen att till det norrländska avdikningsanslaget bevilja 1,100,000 kronor, men i propositionen lämnas ej någon utredning om det verkliga behovet av detta anslag. Då jag emellertid av erfarenhet vet, att ett väsentligt större anslag erfordras än det, som har av Kungl. Maj:t påyrkats, lät jag göra en utredning i vederbörande ämbetsverk angående dessa förhållanden, och det befanns då — såsom redan år 1912 framhölls i Kungl. Maj:ts proposition — att ifrån 1 oktober 1906, då 397 ansökningar innelågo å tillhoppa 2,093,700 kronor, antalet ökats den 1 oktober 1911 till 987 med ett anslagskrav å tillhoppa 4,887,300 kronor. Någon förändring i dessa anslagskrav har ej inträffat under år 1912, i det att även med 1912 års utgång anslagskravet är 4,899,034 kronor d. v. s. inemot 5,000,000 kronor.

Dessa siffror tala ju sitt tydliga språk om behovet av ökat anslag i detta hänseende. Men jag skall även söka framhålla, huru det ter sig i det praktiska livet.

Vi tänka oss då en by i övre Norrland, som har mycket små inägor att odla på, men stora arealer vattendränkta marker, vilka äro frostländigade och även synnerligen lämpliga för odling. Det finnes delägare i denna by, som önska tillgodogöra sig dessa marker på ett bättre sätt än nu sker, men de kunna det icke, dels därför att de icke ensamma äga området — som även äges av grannar — dels därför att de icke äga medel att utföra arbetet. De tillkalla då en förrättningsman att upprätta en plan över det hela och att fördela kostnaden, och efter många »om» och »men» lyckas det att åstadkomma en förening mellan intressenterna om arbetets utförande. Men då de icke ha penningar att utföra arbetet med, besluta de ingå till Kungl. Maj:t för att få åtnjuta anslag ur det så kallade norrländska avdikningsanslaget. Avsikten med denna åtgärd är naturligtvis att så skyndsamt som möjligt få medel till arbetets utförande för att sedan med egna tillgångar fullfölja den ytterligare avdikning, som alltid erfordras, samt verkställa odling, vilken också drager icke obetydliga kostnader. Hemmansägaren brinner av iver att få börja arbetet. Sönerna växa upp och önska även utföra arbetet för att sedermera möjligen kunna dela hemmanet och få bli kvar på den egna torvan.

Men vad händer? Jo, åren gå, det ena efter det andra — fem, sex, sju år; det kommer intet anslag och arbetet kan ej påbörjas av

Om norrländ-
ska avdik-
ningsanslaget
m. m.
(Forts.)

brist på medel, även om man skulle vilja det, detta beroende även på att grannarne måste upptaga avloppsgravar genom nedanför liggande ägor. När omsider anslaget utfaller, har hemmansägaren åldrats, hans arbetskraft minskats. Sönerna, som vuxit upp, ha i saknad av arbetsförtjänst hemma måst söka sig ut till arbetsplatserna eller kanske emigrerat till Amerika. Så har mången jordbrukares förhoppning att kunna utvidga sitt jordbruk grusats, liksom många jordbrukarsöners innerliga önskan att å fädernegården få ett eget hem tillintetgjorts genom det långa dröjsmålet med statsbidraget. Detta dröjsmål har sålunda bidragit till emigrationen och till jordbrukets avfolkning. Så utveckla sig förhållandena i verkligheten.

På grund av denna erfarenhet och med ytterligare stöd av de siffror jag anfört, ansåg jag det vara en absolut skyldighet för mig såsom representant för jordbruket i övre Norrland att väcka motion i denna fråga och yrka på anslagets åtminstone tillfälliga förhöjning. Utskottet kan synas ha välvilligt behandlat motionen, men granskar man dess uttalande närmare, försvinner snart denna uppfattning. Utskottet har visserligen erkänt betydelsen av åtgärder för Norrlands utveckling, i den mån sådant kan ske utan andra statsintressens skjutande åt sidan — och det är klart, att man ej kan påfordra något sådant; men utskottet gör ej något uttalande om effektivare åtgärder för anslagets höjande, eller huru de nämnda olägenheterna skola avhjälpas. Jag hade hoppats, att utskottet jämte sitt behjärtande av denna viktiga fråga tillika på grund av motionen skulle uttala sin förhoppning, att regeringen i en kommande statsreglering skulle bättre tillgodose denna viktiga anslagsfråga.

Utskottet har som skäl för avslaget anfört, att yrkandet framkommit genom enskildas motioner — — ja, med den gjorda motiveeringen gillar jag det, och jag hoppades ej heller nu, att min motion skulle ha den påföljd, att Riksdagen beviljade dessa 1,000,000 kronor. Jag ville endast kraftigt påvisa nödvändigheten av att något göres, för att detta anslag må kunna tillhandahållas så snart som möjligt.

Det är vidare underförstått ett annat motiv för avslag, nämligen bristen på pengar. Men det är nödvändigt att härtill bereda pänning-medel. Det är nödvändigt att bereda arbete åt folk, som verkligen vill arbeta hellre än att giva dem fattighjälp. Det är för övrigt underligt att här tala om brist på pänningar, då Riksdagen kanske inom några dagar står färdig att avkläda sig möjligheten att bereda statsinkomster, då de behövas, och från sådana håll där bördorna möjligen kunna bäras. Och vart taga dessa pänningar vägen? De strös ut för vinden, utan att någon får nytta av dem. Och dock komma inom kort säkerligen tiotals miljoner kronor att krävas för sociala ändamål — jag räknar även detta för ett socialt ändamål — och då blir det än omöjligare att få medel för detta behov.

Att bereda Norrland dessa anslag och lämna dem hastigt är: att utveckla Norrland, att skapa en relativt burgen jordbrukareklass, att bibehålla jordbrukaresönerna vid jordbruket och vidare skapas däri-genom nya egna hem. Jag skulle kunna hålla på oändligt och tala om vad allt gott dessa anslag föra med sig, men det sagda må vara nog. Allt detta vet jag, att både Riksdagen och regeringen behjärta.

Jag har därför ej något yrkande, herr talman, men vill uttala den värdsamma maning till dem det vederbör söka att påskynda beredandet av dessa anslag, så att »kon icke dör, medan gräset gror».

Om norrländska avdiktningensanslaget m. m.

(Forts.)

Herr Tamm: Jag tror, att jag kan försäkra motionären — och det hörde han nog även i utskottet — att kanske icke något förslag varit före, som väckt så mycken sympati inom utskottet och som man så gärna skulle velat gå med på. Men skälet för avslaget ligger ju uti vad han själv anfört. Det är ej gärna möjligt för ett utskott att ställa mot varandra olika statsutgifter, när så stora belopp erfordras, som motionären föreslår. Det är det enda skälet, varför vi icke ansett oss kunna gå in på detta. Att gå så långt, som motionären nu i sitt anförande vill, att utskottet borde uttala den förhoppning, att Kungl. Maj:t med snaraste skulle komma med förslag härutinnan, strider mot vanlig kutym i riksdagen, att man icke så bestämt bör föregripa Kungl. Maj:ts utredningar och förslag. Utskottets motivering har varit avsedd att vara så välvillig som möjligt mot förslaget. Har det ej lyckats, är det beklagligt, men jag ber i alla fall att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Grubbström: Det är ej mycket att tillägga till vad nyss anförts av hr Berggren, och i vilket jag till det huvudsakliga instämmer. Med tillfredsställelse har jag konstaterat, att utskottet icke ställt sig avvisande mot motionernas syftesmål. Jag anser mig därför kunna hoppas, att man icke skall behöva vänta lika länge på beviljandet av en nödvändig anslagsökning, som den norrländska allmogen nu får vänta på avgörandet av varje ansökan om statsbidrag för avdiktningensföretag. Jag tillåter mig blott inlägga en gensaga mot användandet i detta fall av utskottets åberopade skäl, att det skulle vara mindre lämpligt, att Riksdagen på initiativ av enskilda motionärer beslöte om större utgifter. Jag erkänner gärna, att denna utskottets synpunkt nog i allmänhet är berättigad, men här rör sig dock saken om en så påtaglig och kännbar olägenhet, att det ej mindre varit en plikt att motionsvis påpeka den än ock kunnat finnas fullt giltiga skäl för utskottet att tillstyrka statsverkets mellankomst i måttlig utsträckning.

I frågans nuvarande läge har jag emellertid, herr talman, intet yrkande.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammarerna biföll vad utskottet i nu föredragna punkten hemställt.

Punkterna 50—57.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 58.

Med föranledande av Kungl. Maj:ts därom gjorda framställning hade utskottet i denna punkt hemställt, att Riksdagen måtte till underhålls- och driftkostnad för fartyget Skagerak, avsett för hydro-

Anslag till underhålls- och driftkostnad för fartyget Skagerak.

Anslag till
underhålls-
och drift-
kostnad för
fartyget
Skagerak.

grafisk-biologiska undersökningar av de Sverige omgivande haven samt för tillsyn och bevakning vid Sveriges havsfisken under annan tid av året än vintermånaderna, å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av 41,800 kronor, varav för reparation av fartyget 5,800 kronor.

(Forts.)

Friherre Lagerbring: Herr talman, mina herrar! Utskottet har ägnat denna fråga en mycket kort motivering på endast 5 rader, men har dock hunnit att på dessa fem rader rikta en ganska skarp om också opåkallad kritik mot Konungens befallningshavande i Göteborgs och Bohus län. Utskottet säger nämligen, att utskottet i likhet med departementschefen funnit de af Kungl. Maj:ts befallningshavande gjorda antagandena »ganska osäkra». När man nu säger, att man funnit antagandena osäkra, tyder detta väl på, att man granskat dessa antaganden. Jag har emellertid trott mig finna, att utskottet icke allenast icke granskat dessa, utan icke en gång vet, vilka de äro. Nu har utskottet stött sig på ett uttalande i propositionen och sagt, att utskottet i likhet med departementschefen funnit dessa antaganden ganska osäkra. Departementschefen yttrar sig dock icke alldeles på samma sätt som utskottet utan säger, att antagandena »äro ganska osäkra». Detta kan sägas om alla sådana antaganden. Kungl. Maj:ts befallningshavande hade på hösten 1912 att göra upp kostnadsberäkning för år 1914. Den ökning i anslaget, som här begärts, grundar sig på, att livsmedels- och kolprisen varit under oupphörligt stigande de senare åren, och det finnes icke minsta förhoppning om, att det gamla anslaget skulle räcka till under år 1914. Men till dess utskottet uppfunnit någon metod, varigenom man på hösten 1912 med full säkerhet skulle kunnat säga vad livsmedels- och kolprisen komme att uppgå till år 1914, måste man gå till väga på detta sätt. Riktigast hade varit att säga, att antagandena naturligtvis icke äro absolut säkra, men ganska sannolika och att man på den grund tillstyrkt anslagsökningen.

Jag borde ju med anledning av det sagda egentligen yrka bifall till utskottets förslag med uteslutande av motiveringen, men då jag i alla fall känner tillfredsställelse med, att själva anslaget tillstyrkts, skall jag svälja den lilla snärten och endast uttala den förhoppningen, att om utskottet någon annan gång riktar en kritik mot Kungl. Maj:ts befallningshavande i Göteborgs och Bohus län, det verkligen måtte finnas några sakskaäl därtill.

Jag ber få tillstyrka bifall till punkten.

Herr Tamm: Det kan förefalla djärft att upptaga en ordstrid mot landshöfdingen i Göteborgs och Bohus län, men då han beskyller oss att ej ha minsta skäl för vårt uttalande, måste jag påpeka, huru det förhåller sig med Konungens befallningshavandes yttrande i saken.

Det är nog, som Konungens befallningshavande säger så, att kol- och livsmedelsprisens bedömande två år framåt kan vara svårt. Där- emot torde man med ganska stor säkerhet kunna på förhand fastslå kostnaderna i andra afseenden. Men om kammaren behagade läsa å sid. 256, förekommer där följande uttalande: »Det torde kunna ifrågasättas, huruvida icke redan år 1913 det anvisade anslagsbeloppet,

34,000 kronor, komme att visa sig otillräckligt. *Alla tecken tydde också på*, att till år 1914 dessa kostnader skulle hava så betydligt ökat, att det nuvarande anslaget till fartygets drift och underhåll icke komme att förslå härtill, för så vitt fartygets verksamhet skulle kunna upprätthållas i samma omfattning som hittills.

Anslag till underhålls- och driftkostnad för fartyget Skagerak.

(Forts.)

Emellertid syntes det vara omöjligt att med någon större grad av tillförlitlighet nu beräkna den stegring, som uti angivet hänseende kunde hava inträffat till år 1914. Dock hölle Kungl. Maj:ts befallningshavande för sannolikt, att kostnaderna för fartygets drift och underhåll under år 1914 komme att med minst 2,000 kronor överstiga det för år 1913 beviljade anslaget, vadan enligt Kungl. Maj:ts befallningshavandes uppfattning ett anslag av 36,000 kronor skulle vara erforderligt för fartygets drift och underhåll år 1914.»

Man skall nog ge mig rätt i, att Konungens befallningshavande i Göteborgs och Bohus län här svävat ganska mycket på målet. Jag vågar påstå, att alla dessa uttryck tillsammanantagna visa, att Konungens befallningshavande själv ansett de beräkningar, på vilka man stött sig, såsom statsrådet säger, ganska osäkra.

Då så var förhållandet och utskottet ej självt velat stå för dessa siffrors riktighet, hade utskottet ej något annat att göra än att peka på saken och hålla ihop med statsrådet.

Friherre Lagerbring: Jag vill bara på den siste ärade talarens uttalande svara, att de citerade uttrycken sammanhänka just med det förhållande jag nyss antydde. Man kan ej beräkna priserna förut med full säkerhet, endast säga: enligt min uppfattning är det så och så. Längre kan man ej komma. Men att sådana uttryck i Kungl. Maj:ts befallningshavandes skrivelse skola giva anledning till denna bestämda kritik från jordbruksutskottet, det finner jag fortfarande vara mindre korrekt. Läser man allt i sitt sammanhang, får man ett annat intryck, än när man läser denna korta fras af utskottet: »funnit antagandena ganska osäkra». Den slutsats, som finnes i den kungliga propositionen, är ej heller intagen här. Där står, att, om man ej höjer anslaget nu, kan däraf uppstå förlust under år 1914, vilket kan medföra fara, att fartyget icke kan hållas i sjön den bestämda tiden. På grund däraf har Kungl. Maj:t föreslagit höjningen.

Efter härmed slutad överläggning biföll kammaren vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkterna 59 och 60.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 61.

Med tillstyrkande av vad Kungl. Maj:t under punkt 59 av föreliggande huvudtitel i statsverkspropositionen föreslagit hade utskottet i denna punkt hemställt, att Riksdagen måtte för stationerande under vintern 1913—1914 av ett armerat ångfartyg vid rikets kuster för

Om anslag till fiskets skyddande med vapenmakt vinter-tiden.

Om anslag till fiskets skyddande med vapenmakt vintertiden.

(Forts.)

åstadkommande av ordning och skydd vid fiskets bedrivande å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av 33,000 kronor.

Herr Hallberg: Jag har intet annat yrkande vid denna punkt än om bifall till densamma, men jag skulle vilja till detta yrkande foga en förhoppning, att det anslag, som här ifrågasättes, verkligen kommer att främja det ändamål som afses. Det gäller här ett till 33,000 kronor ökat anslag för anordnande av skydd vid fiskets bedrivande på västkusten. Förhållandet är det, att sedan en följd år kanonbåten Svensksund varit beordrad att tjänstgöra vid Bohuslänska kusten under pågående vinterfiske för att upprätthålla ordning vid fisket. Under senare tid har emellertid beryktats, att fiskare av främmande nationalitet skulle hålla till vid kusten av Öresund inom svenskt sjöterritorium och öva fiske med så kallade trålfartyg, ett fångstsätt som är ytterst förödande för fisket, ity att dessa fartyg taga rubb och stubb och dessutom förstöra sjöbotten till men för fiskets fortkomst. Detta föranledde en framställning från Konungens befallningshavande i Malmöhus län, att ett armérat fartyg måtte beordras att utöva bevakning vid kusten av Öresund till förekommande av sådant obehörigt intrång. Det förmenades i början, att detta rykte om främmande fiskares uppträdande var ogrundat, men sedermera befanns sådant intrång verkligen hava ägt rum. Nu begäres anslaget ökat från 20,000 till 33,000 kronor, på det att kanonbåten Svensksund måtte kunna tjänstgöra en tid av året, den mest kritiska, jämväl i Öresund. Fartyget skulle alternerna mellan bohuslänska kusten och Öresund. Huru detta med önskat resultat skall kunna ske, förstår jag ej rätt, eftersom föreliggande utredning ger vid handen, att detta fartyg behöves samtidigt på båda ställena. Man får sålunda tänka sig ett slags konkurrens mellan Konungens befallningshavande i Göteborgs och Bohus län och Konungens befallningshavande i Malmöhus län, vilken konkurrens, huru lofvärd den än må vara, kanske icke blir så lätt att förmedla. Jag vill nu blott uttala den förhoppning, att statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet ville söka så ordna, att detta hälftenbruk mellan de särskilda länen icke må lända kusten vid Öresund till men.

Något annat uttalande har jag icke att göra.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i förevarande punkt hemställt.

Punkten 62.

Anslag till byggande av fiskehamnar.

Kungl. Maj:t hade under punkt 60 av nionde huvudtiteln i statsverkspropositionen föreslagit Riksdagen *dels* att av det utav 1911 års Riksdag beviljade anslaget å 2,788,000 kronor till bestridande av kostnaderna för utförande av vissa utav fiskehamnskommissionen föreslagna hamnar å extra stat för år 1914 anvisa ett belopp av 464,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, för ifrågavarande ändamål användas under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själftva området för hamnarna än

även av det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som vore avsedd att i hamnarna bedrivs, borde för det gemensamma behovet avsöndras, dels ock att medgiva, att kostnaden för anordnande under byggnadstiden, på sätt i statsrådsprotokollet angivits, av en särskild hamnavdelning inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, finge utgå från de för byggande av omförmälda hamnar anslagna medel.

Anslag till byggande av fiskehamnar.
(Forts.)

I detta sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två särskilda inom Andra kammaren väckta motioner, nr 150, av herr *Andersson* i Knäppinge, däri hemstälts, att för byggandet av Kårehamn Riksdagen finge lämna det av fiskehamnskommissionen föreslagna anslaget 203,000 kronor, att mot villkor, som av Riksdagen för övriga hamnar bestämts, utgå under åren 1914—1916, och, nr 201, av herr *Ödman m. fl.*, däri hemstälts, att Riksdagen måtte bevilja medel till att vid Grundsunds fiskeläge anlägga en hamn i enlighet med det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen uppgjorda större förslaget.

Utskottet hade i förevarande punkt på anförda skäl hemställt, att Riksdagen måtte

a) med avslag å de av herr *Andersson* i Knäppinge samt av herr *Ödman m. fl.* väckta motionerna, av det utav 1911 års Riksdag beviljade anslaget å 2,788,000 kronor till bestridande av kostnaderna för utförande av vissa utav fiskehamnskommissionen föreslagna hamnar å extra stat för år 1914 anvisa ett belopp av 464,000 kronor att enligt de närmare föreskrifter, Kungl. Maj:t kunde finna gott meddela, för ifrågakvarande ändamål användas under villkor om kostnadsfri upplåtelse ej mindre av själva området för hamnarna än även af det område i land, som med hänsyn till den rörelse, som vore avsedd att i hamnarna bedrivs, borde för det gemensamma behovet avsöndras;

b) medgiva, att kostnaden för anordnande under byggnadstiden, på sätt i statsrådsprotokollet angivits, av en särskild hamnavdelning inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen finge utgå från de för byggande av omförmälda hamnar anslagna medel; och

c) i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa förnyad utredning i fråga om utförandet av fiskehamnsanläggningen vid Grundsund samt därefter för Riksdagen framlägga det förslag, vartill denna utredning kunde föranleda.

Vid förevarande punkt hade reservation anförts av herrarna *A. T. Odelberg*, *P. Paulson*, *A. H. Fahlén*, *E. A. Lindblad* och *Aaby A. W. Ericsson*, vilka likväl ej däri framlagt sin åsikt.

Herr *Odelberg*: Herr talman! För åtskilliga år sedan tillsattes, vill jag minnas, på initiativ av Riksdagen, en hamnbyggnadskommission, som fick i uppdrag att undersöka hamnarna vid svenska kusten och föreslå reparationer av gamla hamnar samt nybyggnad av andra, som ansågos nödvändiga. Denna kommissions betänkande åtföljdes av en fullständig plan till de olika hamnanläggningarna. Kommissionen undersökte ej mindre än 79 stycken hamnar, och av dessa skulle enligt kommissionens förslag 31 komma att under närmaste framtid byggas. Vilka dessa hamnar voro, finnes uppgivet å

*Anslag till
byggande av
fiskehamnar.*
(Forts.)

sid. 69 i utskottets utlåtande. Av de 31 hamnarna skulle staten bygga 24 och 7 skulle byggas av enskilda med bidrag av statsmedel. Kungl. Maj:t avgav då vid 1911 års Riksdag proposition med förslag om, att Riksdagen skulle bevilja medel att bygga 6 hamnar för en kostnad av 1,183,000 kronor, att byggandet skulle ske under 6 år och att för år 1912 skulle beviljas ett anslag av 198,000 kronor. Denna Kungl. proposition föranledde en mängd motioner. Utskottet, till vilket motionerna hänskötos, föreslog och Riksdagen beslöt, att 24 av de i förteckningen upptagna hamnarna skulle under 12 år byggas för en kostnad av 2,788,000 kronor och anvisade därutav på extra stat för år 1912 ett belopp av 232,000 kronor. Kungl. Maj:t föreslog även vid 1912 års Riksdag att för innevarande år bevilja samma belopp 232,000 kronor. Sålunda har Kungl. Maj:t för närvarande till detta ändamål 464,000 kronor till sitt förfogande.

Nu har Kungl. Maj:t föranstaltat ytterligare kontrollundersökning av dessa hamnar. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har aflämnat denna kontrollundersöknings resultat, vad beträffar 4 stycken hamnar, nämligen de under nr 1, 2, 3 och 5 i förteckningen angivna. Det visade sig då, att dessa hamnar, som enligt äldre beräkningar skulle kosta 930,000 kronor, nu gå upp till 1,865,100 kronor, och om Grundsunds hamn bygges så stor, som Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen anser att nuvarande förhållanden kräva, uppgå byggnadskostnaderna till 2,285,300 kronor. Således skulle merkostnaden efter den sista undersökningen sluta vid det mindre alternativet på 935,100 kronor och vid det större på 1,355,300 kronor.

Kungl. Maj:t har nu begärt till anläggning av dessa fyra hamnar ett anslag under år 1914 å 464,000 kronor, då Grundsunds hamn skulle byggas efter det mindre alternativet. Jag är förvissad om, att hade 1911 års riksdag kunnat tänka sig möjligheten av en så betydande misskalkyl, så hade Riksdagen icke fattat beslut om att bygga samtliga hamnar på så kort tid som 12 år. Om misräkning förekommit beträffande de fyra hamnar, varom nu är fråga, blir nog förhållandet detsamma med alla de övriga rörande vilka Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen tror sig kunna slutföra undersökning på ett år. I stället för en utgift på 2,788,000 kronor, ha vi nog att vänta för dessa hamnars byggande en utgift av 6 till 7 miljoner, om ens det beloppet förslår.

Under sådana förhållanden har jag icke velat vara med om att tillstyrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition att nu besluta bygga fyra hamnar. Jag anser det nödvändigt, att Riksdagen, innan byggnadsarbetet i stor skala företages, får full klarhet i kostnadsfrågan och det kunna vi få till nästa riksdag. För redan anslagna medel borde dock byggandet af en eller högst två hamnar påbörjas för att dels vinna erfarenhet, huruvida det byggnads sätt, som Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit, är det lämpligaste, och dels få visshet om byggandet kan verkställas för det pris, som Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen beräknat, eller man har att vänta en ytterligare ökning.

Ett annat skäl finnes att icke nu forcera byggandet. Jag anser lämpligast, att byggnadsarbetet anförtros åt svenska entreprenörer och svensk arbetskraft. Då så få finnas, som sysselsätta sig med byggande af hamnar — jag vet icke, om det är någon mer än Skånska Cement-

gjuteriet — blir följden, om fyra hamnar på en gång utbjudas på entreprenad, att byggandet troligtvis stannar i danska eller holländska händer. Om man utlyser entreprenad på endast en hamn, lämnas svenska entreprenörer rådrum att rusta sig till täflan.

Anslag till byggande av fiskehamnar.
(Forts.)

På de två skäl jag nu anfört har jag i utskottet yrkat, att anslag icke måtte beviljas, men då jag inom utskottet icke vunnit gehör för ett sådant yrkande, kan jag icke föreställa mig, att jag skall ha bättre framgång inom kammaren. Jag har därför icke något yrkande att framställa.

Greve Wachtmeister, Axel: Då herr Odelberg icke haft något yrkande, hade jag icke behövt uppträda, men då jag begärt ordet och det är möjligt att någon annan av reservanterna kommer med ett yrkande, anser jag mig böra säga några ord. Herr Odelberg har i mörka färger skildrat den obehagliga överraskning, som skulle kunna inträffa, därest Riksdagen biträder utskottets förslag, som i det närmaste sammanfaller med Kungl. Maj:ts. Ja, denna ökade kostnads-summa är för visso ett surt äpple att bita uti. Det har visat sig, att såväl jordbruksministern som Riksdagen år 1911 räknat för optimistiskt. Men någon så stor överraskning borde detta icke vara, ty väg- och vattenbyggnadsstyrelsen yttrade i det utlåtande, som finnes bifogat 1911 års proposition, att enligt dess bestämda övertygelse hade fiskehamnskommissionen i sitt till Kungl. Maj:t ingivna betänkande räknat för lågt, så att de föreslagna fiskehamnarna torde komma att kosta dubbla beloppet. Detta har visat sig vara sanning. Emellertid är ju nu kostnadsförslag framlagt beträffande de svåraste hamnarna, nämligen de vid västkusten. Då turen kommer till Östersjöhamnarna, bliva förhållandena där mindre vanskliga och lämna icke tillfälle till så stora kostnadsökningar utöver vad som betingas av det starkare byggnadssätt, som väg- och vattenbyggnadsstyrelsen föreslagit. Och för detta starkare byggnadssätt, särskilt vad beträffar vägbrytare, har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lämnat så tydliga och talande skäl, att någon tvekan därvidlag icke bör förekomma. I Kungl. Maj:ts proposition finnes en historik över 13 fiskehamnar, vilken tydligt visar svagheten i det byggnadssätt, som kommissionen föreslagit, och till dessa 13 hamnar kunna läggas ett par i Blekinge.

Nu har herr Odelberg icke haft något yrkande, men han har tänkt sig saken så, att Riksdagen nu skulle besluta bygga en eller två hamnar på försök och avvakta resultatet av dessa hamnbyggnader ävensom undersökningen av alla de förut beslutade, innan man går in på att bygga några ytterligare hamnar. Han förmodade, att det icke behöfde gå långsammare därför, men det ligger i sakens natur, att det måste gå långsammare på grund av de långvariga förberedande arbetena och på grund af omöjligheten att forcera hamnbyggnader under varje tid på året.

Då herr Odelberg talade om, att man bör bereda tillfälle för svensk industri och svensk arbetskraft att tävla rörande dessa arbeten, får jag härvidlag framhålla, att för närvarande äro icke svenska företag rustade att uppträda såsom tävlande. Det behöves en mycket stor och dyrbar materiel därför, väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har be-

*Anslag till
byggande av
fiskehamnar.*

(Forts.)

räknat den till omkring 800,000 kronor. Om en eller två hamnar utlysas på entreprenad, kunna icke svenska firmor därför lägga sig till med denna dyrbara materiel, men om nu ifrågavarande grupphamnar utbjudas, och säker utsikt förefinnes, att en serie hamnar, alla 31, undan för undan skola komma till utförande, skulle det naturligtvis verka lockande för svensk företagsamhet.

Ett Riksdagens beslut i den riktning, som herr Odelberg antydde, skulle verka nedstämmande vid fiskelägena. Fisket är nu i en brytningstid, motorerna hava föranlett en stor omvälvning och fört fisket framåt med jättesteg. De stora, tunga och dyrbara motorbåtarna kunna icke, såsom de mindre, skyddas genom uppdragning på stranden, utan måste skyddas genom konstgjorda eller naturliga hamnar. Om för fiskaren hoppet om hjälp i detta hänseende förloras eller minskas, så ledsnar han lätt på yrket, isynnerhet då han ser lyckligare lottade kamrater fiska med större förtjänst. Många fiskare skola då lämna yrket.

På grund av dessa skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Petersson: Jag anser mig böra i denna fråga yttra ett par ord. Det finnes två anledningar till, att jag anser att frågan bort föreläggas Riksdagen i denna form. Den ena var, att jag till min stora överraskning, när väg- och vattenbyggnadsstyrelsen kom in till Kungl. Maj:t med definitiva planer till utförande av dessa fyra hamnar, fann, att kostnaderna uppgingo till fullt ut det dubbla av vad man beräknade, då Riksdagen fattade sitt beslut i saken. Jag ansåg mig visserligen icke konstitutionellt förhindrad att tillstyrka Kungl. Maj:t att godkänna dessa planers utförande, då Riksdagens beslut omfattade byggande av 24 hamnar, bland vilka dessa fyra ingingo. Men då kostnaderna så väsentligt överstego vad från början beräknats, och då det kunde med visshet förutsättas, att kostnaderna även för de andra skulle bli betydligt större än vad förut antagits, ansåg jag det riktigt att lägga denna sak under Riksdagens ögon, innan Kungl. Maj:t fattade något definitivt beslut om att utbjuda hamnbyggnadsarbetena på entreprenad och låta påbörja desamma.

Den andra anledningen var, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ansåg sig icke kunna öva tillsyn över och utföra dessa arbeten, med mindre en särskild avdelning inrättades inom styrelsen. Enligt min åsikt var propositionen år 1911 så avfattad, att Riksdagen närmast dragit den slutsatsen, att någon sådan avdelning icke vore nödvändig, då vid själva byggandet skulle användas entreprenadsystemet. Nu har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förklarat, att dessa hamnar kunna icke byggas ens på entreprenad, med mindre styrelsen får ökade arbetskrafter.

Nu är min uppfattning, som jag uttalat i statsrådsprotokollet, den, att Riksdagen icke på grund av dessa ökade kostnader bör frågå sitt en gång fattade beslut, utan att detta tvärtom bör fullföljas. Det är icke nu fråga om att fatta beslut om att bygga fyra hamnar, utan frågan gäller att anslå 464,000 kronor till utförande av de hamnar, om vilkas byggande Riksdagen förut fattat beslut. Detta beslut kvar-

står, till dess att Riksdagen upphävt detsamma. Jag kanske borde tillägga, att Riksdagen år 1911 mycket starkt strök under, att bygget borde utföras så fort som möjligt, ty här, sade Riksdagen, kan man bokstavligen säga, att tid är pengar. Därför ville Riksdagen, att detta arbete skulle forceras. Det är med bekymmer, som jag funnit, att de förberedande arbetena hittills fortgått så sakta som de gjort, men därest Riksdagen fattar beslut i överensstämmelse med utskottets hemställan, hoppas jag, att det skall gå litet fortare.

Anslag till byggande av fiskehamnar.
(Forts.)

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i föreliggande punkt hemställt.

Punkten 63.

Lades till handlingarna.

Punkterna 64—78.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 79.

Under punkt 77 av förevarande huvudtitel i statsverkspropositionen hade Kungl. Maj:t föreslagit Riksdagen att för beredande av hyresbidrag åt tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning med 700 kronor för varje tjänsteman å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av 7,700 kronor.

Om hyresbidrag åt tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning.

Utskottet hade i denna punkt på återopade grunder hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Reservation hade avgivits av herrar *D. Persson* och *A. T. Odellberg*, friherre *G. L. De Geer*, herr *A. Paulson*, greve *R. G. Hamilton* och herr *P. Hellström*, vilka på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa, att Riksdagen måtte för beredande av tillfälligt lönetillägg åt tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning med 500 kronor för varje tjänsteman å extra stat för år 1914 anvisa ett anslag av 5,500 kronor.

Friherre De Geer, Louis: Tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning hava så nyligen som för fyra år sedan fått sina avlöningar reglerade, men det har visat sig vid tillämpningen, att denna lönerreglering icke skaffat dem några avsevärt ökade inkomster. Dels ha de fått vidkännas dryga avgifter till sin egen pensionering, och dels ha de genom tjänstgöringsbestämmelser blivit hindrade att skaffa sig den förbättrade inkomst genom enskild verksamhet, som de förut hade. Man har ganska allmänt erkänt, att statsgeologerna borde vara likställda med lektorerna vid de allmänna läroverken. De lektorer, som i likhet med geologerna äro stationerade i Stockholm, hava, utom sin aflöning, av kommunen hyresbidrag med 700 kronor. Geologerna

Om hyresbidrag åt tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning.
(Forts.)

äro således i avlöningshänseende sämre ställda än lektorerna. Tillika sakna geologerna den möjlighet till enskild inkomsts förvärvande, som lektorerna i ganska stor utsträckning hava genom undervisning i enskilda läroverk och lektioner. Det är alldeles säkert, att geologerna äro i stort behov av förbättrade lönevillkor, och Kungl. Maj:t har behjärtat detta genom att för dem föreslå hyresbidrag med 700 kronor. Utskottet har för sin del ansett, att dessa tjänstemän otvivelaktigt behöva förbättring i sina löner, men tillika hållit före, att lämnande av hyresbidrag skulle vara ett avsteg från hittills i allmänhet tillämpade grunder för lönerogleringar. Därför har utskottet endast framhållit önskvärdheten av att en löneroglering för statsgeologerna snart kommer till stånd.

Emellertid är det ganska ovisst, hur länge det kan dröja, innan någon löneroglering hinner träda i verket. Därför hava åtskilliga reservanter inom utskottet ansett, att man borde göra något för att provisoriskt upphjälpa geologernas ekonomiska villkor. Reservanterna hava icke ansett lämpligt att lämna hyresbidrag, men däremot hava reservanterna trott, att Riksdagen skulle kunna vilja giva dessa geologer en tillfällig löneförbättring. Beloppet hava reservanterna tänkt sig lägre än den hyresersättning, som Kungl. Maj:t föreslagit, nämligen 500 kronor, detta därför att om det vid blivande löneroglering skulle visa sig, att de icke få så hög löneförbättring som 700 kronor, det vore olämpligt att nu lämna en så stor provisorisk ökning. Men om man satte lönetillägget till 500 kronor, lärer det icke finnas någon betänklighet mot densamma, ty mindre än så torde väl denna löneförbättring icke kunna bli. Reservanterna hava därför hoppats, att Riksdagen skulle vilja behjärta de ömmande omständigheter, som här enligt mångas utsagor föreligga, och bevilja geologerna den föreslagna löneförbättringen. Jag tillåter mig därför att yrka bifall till reservationen.

Herr Tamm: Utskottet är för sin del övertygat om, att för geologerna föreligger behov av ökade avlöningsförmåner. Jag skall därför be att få med några ord framhålla de skäl, som föranlett utskottet att ställa sig på den ståndpunkten, att utskottet ansett sig till och med bättre gynna geologernas intresse genom att nu avstyrka Kungl. Maj:ts förslag och icke heller gå den medelväg eller rättare kompromissväg, som reservanterna gjort.

Först och främst har utskottet alldeles bestämt tagit avstånd från den uppfattningen, som utgör utgångspunkten både för Kungl. Maj:t och reservanterna, nämligen att den av vederbörande departementschef år 1875 framställda jämförelsen med lektorerna i statens läroverk fortfarande bör vara normgivande. Det är nog jämförelsen mellan dessa båda slag av tjänstemän, som gjort det så svårt för geologerna att få sina avlöningsförhållanden reglerade på ett för dem tillfredsställande sätt. Utskottet har trott, att man måste alldeles bestämt bryta därmed så snart som möjligt och i stället jämföra geologerna med någon av de tjänstemannaklasser, till vilka de med hänsyn till fordringarna på vetenskaplig utbildning hellre böra hänföras. Härvid har utskottet antagit, att om man frånginge likställigheten med lek-

torerna, man skulle kunna tänka sig möjligheten att vid lönereglering likställa geologerna med andra gradens tjänstemän vid centrala ämbetsverk. Det skulle då kunna invändas, att de på grund av fordringarna på vetenskaplig utbildning hellre borde likställas med prosektorer och laboratorer vid universitet och Karolinska institutet, och i så fall skulle avlöningsförmånerna något skilja sig från dem, som tillkomma andra gradens tjänstemän. Då man icke alls nu kan säga, att de böra hänföras till den eller den gruppen, gör man rättast, om man icke föregriper utredningen genom ett uttalande, som i fullföljden gör det omöjligt att en gång jämställa dem med nyssnämnda prosektorer och laboratorer, och icke heller uttalar sig bestämt för, att de skola hänföras till andra gradens tjänstemän. Detta var motivet för att icke nu gå in på någöndera vägen.

Nu frågar man sig: gör man dessa personer någon nytta genom att giva dem, icke hyresbidrag, men tillfällig löneförbättring å 500 kronor? Jag tror det knappast, ty utskottet och även reservanterna framhålla önskvärdheten av, att löneroglering för dessa tjänstemän snarast möjligt kommer till stånd. Är det någon, som verkligen tror, att om de fått en förbättring, uppgående i det närmaste till vad de begärt, vederbörande bli så angelägna om att med detsamma lägga på den av göromål så överhopade lönerogleringskommittén även detta arbete? Jag är rädd för, och utskottet har haft den uppfattningen, att om man skulle giva dem dessa 500 kronor, kommer det tyvärr att dröja länge, innan lönerogleringskommittén får ett bestämt uppdrag att taga hand om dem. Och utskottet har trott, att man genom att peka på vikten av en snar löneroglering bäst främjar dessa tjänstemäns nytta.

På dessa och förut framhållna skäl har man ansett sig befogad att avstyrka bifall till någon löneförhöjning nu. Jag hemställer om bifall till utskottets förslag.

Herr statsrådet Petersson: Det är för mig obegripligt svårt att fatta, att man genom ett avslag på dessa tjänstemäns blygsamma begäran skulle gagna dem bättre än genom att giva dem 700 kronor enligt Kungl. Maj:ts förslag eller 500 kronor, som reservanterna föreslagit. Principer äro bra här i världen, men om det dagliga brödet fattas, går det dåligt att trösta med principer och framtiden. Jag tror, att dessa tjänstemän vid geologiska undersökningen äro i behov av en provisorisk löneförbättring, till dess att en ny löneroglering hinner genomföras för dem. Och jag vill säga herrarna, att jag tänkte mer än två gånger, innan jag beslöt mig för att föreslå Kungl. Maj:t att lägga fram detta förslag för Riksdagen, och detta just därför att en löneroglering är så nyligen skedd och jag så väl kände till huru man i Riksdagen skulle möta mig med den invändningen, att detta är ett avsteg från vedertagna principer. Men dessa betänkligheter fingo fara, när jag konstaterade det faktum, att här verkligen förelåg ett sådant fall, där det icke gick an för Kungl. Maj:t att slå dövörat till helt och hållet. Det är sagt i den kungl. propositionen så tydligt, att det icke torde behöva upprepas, att man vid lönerogleringen ville sätta dem i jämbredd med lektorer, och i den lönenivån ha de stått

Om hyresbidrag åt tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning.
(Forts.)

Om hyresbidrag åt tjänstemännen vid Sveriges geologiska undersökning.

(Forts.)

ganska länge. Förhållandet är emellertid, att de icke äro i lönehänsesende och inkomster jämställda med lektorer å den ort, där de själva måste bo, utan lektorerna i Stockholm, hava det bättre. De hava sina 700 kronor, som kommunen giver dem, och dessutom möjlighet att förtjäna litet pengar vid sidan av lönen.

Dessutom vill jag påpeka, att det avsteg, man talar om, är icke så stort och så farligt, att icke Riksdagen förut en gång gjort det och det för mycket kort tid sedan, när Riksdagen reglerade lönerna för högre lärarinneseminarium. Då medgav Riksdagen de lektorer, som finnas där, att av statsmedel få 700 kronor i hyresbidrag, och det var en anledning varför jag valde just beloppet 700 kronor och namnet hyresbidrag.

Nu vill jag säga, att jag för min del hyser den bestämda förhoppningen, att därest Riksdagen skulle bevilja dessa 500 kronor, som reservanterna föreslagit — jag vill inom parentes säga, att ehuru jag helst skulle sett, att beloppet varit 700 kronor, skall jag i alla fall, då jag finner detta vara omöjligt att genomföra, med tacksamhet se, om Riksdagen ville bevilja de 500 kronorna — detta icke i någon mån skall fördröja eller föregripa den definitiva löneregleringen för dem. Jag tror bestämt, att den skall komma lika snart och fort, som om de nu få ingenting; och därför ber jag att till kammaren få göra en varm och vördsam hemställan att bevilja åtminstone dessa 500 kronor, som reservanterna föreslagit.

Efter härmed slutad överläggning gjordes i enlighet med därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande punkt hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid punkten avgivna reservation; och förklarades den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Punkten 80.

Utskottets hemställan bifölls.

Ang. utredning om torvtillgångarna i södra Sverige.

Punkten 81.

Med tillstyrkande av vad Kungl. Maj:t under punkt 79 i nionde huvudtiteln i statsverkspropositionen föreslagit hade utskottet i nu föredragna punkt hemställt, att Riksdagen måtte

a) för verkställande genom Sveriges geologiska undersöknings försorg av en utredning medelst linjeinventering rörande storleken och beskaffenheten av torvtillgångarna i södra Sverige intill 61° n. br. bevilja ett anslag av 45,000 kronor och därav på extra stat för år 1914 anvisa 15,000 kronor; samt

b) för upprättande av en förteckning över staten tillhöriga torvmossar i Svea- och Götaland samt detaljundersökning av ett urval större sådana mossar, att utföras av statens torvtjänstemän, bevilja ett anslag av 9,000 kronor samt därav å extra stat för år 1914 anvisa 3,000 kronor,

Reservation hade avgivits av herrar *A. H. Fahlén* och *E. A. Lindblad*, vilka på anförda skäl hemställt, att Kungl. Maj:ts förevarande framställning icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Ang. utredning om torvtillgångarna i södra Sverige.

(Forts.)

Herr Fahlén: Herr talman! Jag ber att få säga ett par ord till förmån för den reservation, som jag jämte ytterligare en ledamot av kammaren har avgivit vid förevarande punkt.

När på sin tid fråga uppstod om en försökstaxering av skogstillgången i Värmland med tillämpning av den så kallade linjeinventeringsmetoden, var det uppenbarligen förutsatt, att denna taxering skulle vara allenast ett försök, varmed avsågs att få prövat, huruvida den föreslagna metoden kunde anses lämplig att använda i större utsträckning. Under alla förberedelser, som föregingo detta förslag, uttalades också, att ett försök var ovillkorligen nödvändigt, för att man skulle våga sig på att i vidare mån begagna denna i övrigt mycket intressanta metod. Riksdagen anvisade år 1910 60,000 kronor för ett sådant försök, och det förutsattes i den kungl. propositionen, att förrättningen skulle vara färdig på ett år, då utredning rörande densamma skulle föreligga färdig. Sedan dess hava gått snart tre år, och ännu föreligger icke, åtminstone icke offentligt, något bestämt resultat av undersökningen. Väl har man hört, att den skulle hava utfallit till belåtenhet, och det säges till och med i den kungl. propositionen, att resultatet har överträffat de djärvaste förhoppningar. Men redan då förslaget för första gången kom fram om en sådan undersökningsmetod, uttalades, att det icke vore tvivel därom, att metoden skulle visa sig fullt tillfredsställande. Detta har upprepats sedan gång på gång, och för ett år sedan sades offentligt, att ett utmärkt resultat hade vunnits vid försökstaxeringen. Det är klart, att man måste fästa det allra största avseende vid sådana uttalanden, och jag vill visst icke förneka giltigheten av dem. Men jag anser mig i alla fall icke gå för långt, om jag säger, att jag icke anser mig skyldig att ovillkorligen godtaga dessa uttalanden. Det är möjligt i alla fall att, då arbetet föreligger i fullt utarbetad form och kan underställas granskning av icke endast vetenskapsmän och fackmän, utan även lekmän, det kan yppa sig omständigheter, som kunna föranleda åtskilliga betänkligheter eller anvisningar att i viss mån bearbeta metoden.

Nu vilar ju Kungl. Maj:ts föreliggande förslag på den förutsättningen, att en metod, som är, enligt vad Kungl. Maj: själv säger, analog med den i Värmland vid försökstaxeringen använda, skulle komma i tillämpning jämväl vid inventeringen av landets torvtillgångar. Då har det synts mig ganska underligt, att man icke avvaktar det slutliga resultatet av den värmländska undersökningen, på det att icke endast de, som hava deltagit i undersökningen och närmare satt sig in i problemet, vetenskapsmän och fackmän, utan jämväl Riksdagen själv och andra intresserade, må få tillfälle att kasta en blick på saken och försöka skapa sig ett omdöme om huruvida detta är den rätta vägen att gå i förevarande fall.

Det är långt ifrån att jag på något sätt skulle vilja ifrågasätta, att icke en undersökning av våra torvmossar skulle vara gagnelig och nyttig för staten, men då för mig upplysts, att vi icke behöva vänta

Ang. utredning om torvtillgångarna i södra Sverige.

(Forts.)

mer än kanske några få månader, innan resultatet av värmlands-taxeringen föreligger färdigt, så följer därav, att ett uppskov med denna fråga icke behöver bliva längre än till nästa år. Då frågar jag: Kan det icke vara ändamålsenligt, att Riksdagen dröjer så länge med denna sak, som väl i alla fall icke kan anses vara i så hög grad brådskande, att den behöver beslutas vid denna riksdag? När man nyss här i denna kammare hörde debatten om anslaget till fiskehamns-byggnader, fick man en ganska stark känsla av att det kan hava sina vanskligheter, när Riksdagen utan kännedom om förhållandena och utan tillräckligt noggranna förundersökningar fattar ett stort beslut. Detta är visserligen icke ett så stort beslut, men i allt fall synes det mig, att man här kan anlägga de synpunkter, som nu något sent hava kommit fram i fråga om fiskehamnarna, och alltså dröja så länge åtminstone, att tillfälle finnes för envar att, om han vill, efter bästa förmåga söka bedöma saken.

Det är visserligen sant, såsom ock uppgivits i den kungl. propositionen, att det har skett en försöksundersökning jämväl i fråga om torvmossar. Huru den har skett och vilket resultat den givit, är man icke i tillfälle att med säkerhet kunna bedöma i vidare mån, än att godtaga vad som uttalas i den kungl. propositionen, ty inom utskottet fanns åtminstone icke tillfälle att därom få någon upplysning. Jag har visserligen varit i tillfälle att sedan under hand se vissa handlingar rörande denna förundersökning, men jag må säga, att även denna sak är så svår att på ett ögonblick avgöra, att jag icke tilltror mig att kunna om densamma giva något omdöme. Om jag skulle göra det, skulle det vara att min tveksamhet därigenom icke blivit hävd. Detta är alltså även det ett skäl för mig att yrka bifall till reservationen, vilket jag, herr talman, anhåller att här få göra.

Herr Tamm: Herr talman! Om själva saken, om vikten att undersöka och skaffa oss ett inventarium på våra torvtillgångar och detta så snart som möjligt, därom äro både utskottet och reservanterna ense. Frågan gäller om det skall ske nu eller om det skall ske vid en tidpunkt, angiven av herr Fahlén, då man har fått visshet om varthän skogslinjetaxeringen i Värmland verkligen pekar. Det är således endast en uppskofsfråga det gäller. Och om man då frågar, ifall det är skäl att vänta till dess, vågar jag påstå, att med den utveckling, som just möjligheten att tillgodogöra sig torv på ett eller annat sätt nu nått, kan man vilken dag, jag skulle vilja säga vilket ögonblick som helst vara färdig att draga nytta av de stora torvtillgångar vi hava. Skola vi då vänta, till dess vi upprättat detta inventarium, för att få klart för oss, huru vi i nationalekonomiskt avseende stå. Jag är rädd för att det skulle vara av en viss olägenhet för staten.

Man jag anser, att det finnes ett annat skäl, som talar emot det uppskov, som herr Fahlén föreslagit. För min personliga del anser jag nämligen icke skogstaxeringen och torvtaxeringen vara alldeles fullt jämförbara. När det gäller att med linjetaxering i skogen undersöka denna, så är det så många faktorer man vill hava reda på, skogskapitalet, årstillväxten, de olika skogstyperna och mycket annat, och det får man genom att taga ut ett fem meter brett bälte på vardera

sidan om kompasslinjen. Tänk hur ofantligt många fler möjligheter till fel och därav följande felslut man skall få av en dylik skogstaxering än här, där det gäller att gå upp själva den raka kompasslinjen, där göra borrhningar, upprätta profilkartor och därav få en bestämd uppgift om huru mycket torv i denna enda räta linje befinner sig, och sedan, genom en enkel kupering, huru stor torvtillgången således är.

Ang. utredning om torvtillgångarna i södra Sverige.
(Forts.)

Jag tror således icke liksom herr Fahlén — och det må erkännas, att utskottet har kanske givit herr Fahlén rätt, då det liksom statsrådet pekar på försökstaxeringen — jag tror icke, att det är nödvändigt att dröja till dess. Jag tror icke heller, att man skall ställa sig alldeles ovetande till resultatet av skogstaxeringen, ty även om det icke föreligger fullt exakta siffror, så anse sig dock ledamöterna i den kommission, som haft saken om hand, redan nu kunna säga, att det pekar väl åt det håll, dit man hoppats. Det är egentligen en för liten fråga att besvära kammaren med länge, huruvida beslutet skall ske i år eller icke. Men då jag, herr talman, anser det viktigt, att det sker ju förr dess hellre, och då jag vidare icke anser skogstaxeringen vara ensam utslagsgivande, tillåter jag mig yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Fahlén: Jag föranlåtes verkligen att besvära kammaren med ett par ord i anledning av vad utskottets ärade vice ordförande nyss yttrade.

Om jag hade den uppfattning, som han så kraftigt prononcerade, att det ligger fara i dröjsmål, därför att vi när som helst kunna taga i användning våra torvtillgångar, då skulle jag instämma med honom, att vi icke böra förhåla tiden. Men jag undrar ändå, om det icke var litet för mycket sagt av den ärade talaren, och dessutom tillåter jag mig fästa uppmärksamheten på att vi här få endast en summarisk inventeringssumma av torvtillgångarna, men få icke veta, var de finnas, eller överhuvud någon mera detaljerad syn på de naturvärden, som vi äga i torvtillgången, och jag skulle tro, att just detta är en sak av betydelse, då det gäller att exploatera dessa nyttigheter.

Nu säger den ärade talaren, att änskönt Kungl. Maj:t och utskott ansett, att de båda undersökningsmetoderna äro med varandra jämställda — Kungl. Maj:ts proposition innehåller ju, att de äro med varandra analoga — så är detta likväl icke förhållandet. Ja, det kan så vara. Jag tror, att det är en viss skillnad mellan själva undersökningsobjekten, men själva metoden, linjetaxeringsmetoden är naturligtvis alldeles densamma.

Det gäller ju att pröva, huruvida just denna metod lämpar sig i förevarande och liknande fall. Jag tilltror mig icke att avgöra, huruvida det är rätt av vederbörande att föreslå ett linjenät med 25 kilometers avstånd mellan varje linje eller dylikt. Det är allt saker, som skulle låta sig bedömas, när man blir i tillfälle att se resultatet av den ofta omtalade värmlandstaxeringen.

Jag ber att få fästa uppmärksamheten på den relativt osäkra ståndpunkt, som det förefallit mig att utskottet intagit i denna fråga, då utskottet säger, att »det har syntts utskottet som om den av Sveri-

Ang. utredning om torvtillgångarna i södra Sverige.
(Forts.)

ges geologiska undersökning föreslagna linjeinventeringen, vilken är avsedd att utföras enligt en metod, liknande den som använts vid försökstaxeringen av Värmlands skogar, vore den enda utvägen att inom överskådlig tid och mot rimlig kostnad vinna en tillräckligt tillförlitlig uppskattning av torvtillgångarna i riket, vilken därefter kunde tjäna till grundval för vidare beräkningar». Ja, i detta instämmer jag ock. Jag tror, att det för närvarande icke finnes någon annan metod, som är känd. Men naturligtvis bör man försöka få klart för sig, huruvida denna metod blivit så genomarbetad och prövad, att den kan giva utslag, som verkligen äro tillfredsställande. Och härom tyckes, att döma av ordalagen, utskottet liksom jag varit ganska tveksamt.

Och slutligen, den principiella motsättningen mellan den föregående talaren och mig framkommer, om jag tillåter mig att besvara det yttre han sist fällde. Han sade, att han icke trodde, att det vore nödvändigt att dröja, till dess vi fått undersökningsresultatet för ögonen. Jag däremot vill vänta tills jag *vet*, huruvida den föreslagna metoden med fördel kan användas eller icke. Jag ställer mig alltså på en strängare ståndpunkt, jag vill hava haft tillfälle att på objektiva grunder bedöma och pröva denna sak utan att behöva svära på magistrarnas ord.

Herr Barthelson: Herr talman, mina herrar! I den utredning, som av geologiska undersökningen lämnats och som finnes bifogad Kungl. Maj:ts proposition, framhålls bland annat, att statsverket redan påkostat stora summor för lösande av brännortvsproblemet, ehuru förhoppningarna om dess lösning hittills svikits; och vi måste erkänna att våra torvmossar i stort sett, den dag som i dag är, äro så gott som värdelösa, om jag undantager sådana, som ligga intill de stora kommunikationslederna, speciellt intill våra järnvägstationer. Jag tvivlar storligen på att om problemet skulle med det snaraste lösas, som vice ordföranden i utskottet nämnde, några andra torvmossar skulle kunna exploateras än de, som ligga i närheten av våra kommunikationsleder.

Jag ställer mig således mycket tvivelaktig rörande nyttan av den föreslagna inventeringen från praktisk synpunkt. Vi få, som herr Fahlén nämnde, endast en klumpsumma för hela landet söder om Dalälven. Skall det bli någon nytta av hela undersökningen, synes det mig, att man borde gå samma väg som i avseende å skogstaxeringen, d. v. s. skaffa sig läns-siffror. Då vore åtminstone så mycket vunnet, att man kunde säga: i det och det länet finnes så och så mycket brännortv etc., men det kan man icke här enligt Kungl. Maj:ts förslag.

Enligt det förslag, som geologiska undersökningen här har framlagt, skola nämligen undersökningslinjerna i systemet gå på ett avstånd sinsemellan av 22.2 kilometer. Den kommission, som utredde frågan om värmlandstaxeringen, tordes, när det var fråga om så stora områden som Norr- och Västerbotten, icke föreslå, att linjerna skulle gå på längre avstånd än 10 kilometer, för att man skulle kunna nå den säkerhetssiffran hos resultatet, som geologiska föreningen vill hava, nämligen 10 procent.

Jag har tillfälle att anföra några upplysande siffror från den taxering, som är gjord i Värmland rörande detta förhållande. Jag ber då först att få nämna, att det nog icke förhåller sig så, som herr vice ordföranden i utskottet höll före, att icke några lärdomar kunna dragas av skogstaxeringen i Värmland. Ty för att kunna få någon uppgift på kvantiteten av torv — och det är detta man med den geologiska undersökningen vill hava — måste man känna arealen av mossarna, och denna får man ju genom en sådan taxering, som utförts i Värmland. Såsom herrarna möjligen minnas, har vid taxeringen av Värmland linjenätet lagts så, att i ena delen av landskapet linjerna gå på 2 kilometers avstånd, under det att de i andra delen gå på 4 kilometers avstånd. Det har vid denna taxering visat sig, att om man utgår från hela arealen, medelavvikningen är ± 1.8 procent, men om man utgår från en taxering med 4 kilometers avstånd mellan linjerna i nätet, blir avvikningen 2.9 procent. Nu veta vi, att den verkliga säkerheten enligt all erfarenhet vid sannolikhetskalkyl kan sägas ligga inom tre gånger dessa siffror, d. v. s. när man hade taxeringen med 0.25 procent, eller där linjerna gingo 4 kilometer i sär, blev avvikningen 9 procent.

Ang. utredning om torvtillgångarna i södra Sverige.
(Forts.)

Jag tvivlar på, att, om man tar så stora områden som södra och mellersta Sverige, varvid man lägger linjerna $2\frac{1}{4}$ mil i sär, man skall komma till sådant resultat, att felprocenten icke överstiger ± 10 procent. Det resultat, som lämnats från Värmland, visar tydligt och klart, att därest t. ex. en taxering skulle ske enligt geologiska undersökningens förslag av ett område, som icke är större än Värmland, avvikningen skulle komma att utgöra 45—50 procent.

Det synes mig, som om det skulle vara stort skäl i att följa reservanterna i deras förslag och därigenom få uppskov i år. Jag anser nämligen, att gentemot vad i den kungliga propositionen framhålles, det icke är omöjligt, att samarbete skall kunna äga rum mellan de skogstaxeringar, som jag hoppas skola komma att fortgå över hela landet, och en geologisk undersökning av mossarna. Om taxering av mossarna ginge efter skogstaxeringen, skulle geologiska undersökningens taxering för sina undersökningar hava den stora fördelen, att den hade tillgång till arealuppgifterna från skogstaxeringen. Dessa arealuppgifter komma naturligtvis att få ett helt annat värde än de arealuppgifter, som kunna erhållas på det av geologiska undersökningen föreslagna sättet.

Jag ber därför, herr talman, att på grund av allt detta få ansluta mig till reservanterna.

Friherre De Geer, Louis: Herr talman! De ärade reservanterna säga, att den av Kungl. Maj:t föreslagna uppskattningen av landets torvtillgångar skall i huvudsak grundas på den vid försökstaxeringen av Värmlands skogar tillämpade linjeinventeringsmetoden. Det vågar jag bestrida. Det är icke på linjetaxeringen i Värmland denna uppskattning av torvtillgångarna skall grundas, utan på den sedan länge kända metod, som kallas den geometrisk-analytiska metoden, vilken man tillgriper, då man icke kan göra en fullständig och exakt undersökning.

Det säkraste sättet är naturligtvis att undersöka varenda mosse. Men, såsom herrarna finna, har chefen för geologiska undersökningen

Ang. utredning om torvtillgångarna i södra Sverige.

(Forts.)

räknat ut, att om detta skulle göras i Sverige och man hade en personal för ändamålet på 10 personer, så skulle det taga 225 år innan det blefve färdigt. Ville man öka personalen till 100 personer, så skulle det i alla fall taga 20 år och kosta minst 100,000 kronor om året. Man är nog därför hänvisad till att i stället begagna sig av nämnda geometrisk-analytiska metod.

Den är icke okänd för vetenskapsmännen, och särskilt inom geologien har den prövats ganska mycket. Det förklaras nämligen av chefen för geologiska undersökningen, att t. ex. en bergarts mineralogiska sammansättning kan på detta sätt bestämmas med nästan vilken noggrannhet man önskar. Nu har geologiska undersökningen i två år arbetat på att åstadkomma ett lämpligt system för undersökning av torvmossar, och den har gjort omfattande försök härmed. Därtill har man valt just trakter, som förut äro undersökta i detta avseende av mosskulturföreningen. Det har därvid visat sig det synnerligen tillfredsställande resultatet, att man genom geologernas linjeundersökning på detta område fått torvmarksprocenten uppskattad till 17.4, medan mosskulturföreningens undersökning givit ett resultat av 17.7. Detta tyder på, att denna metod mycket väl kan tillämpas på torvundersökningarna.

Jag tror icke, att man kan vänta sig, att om de geologiska vetenskapsmännen nu få se resultatet av skogstaxeringen i Värmland, de därav skola hämta någon anledning att förändra den metod, de efter noggranna studier och noggrann prövning hava kommit till. Jag tror därför icke, att man vinner något alls på att vänta, tills resultatet av den värmländska linjetaxeringen föreligger, utan när man kan få denna sak gjord för en så ringa kostnad som den, vilken framgår av den kungliga propositionen, är väl allt skäl i att genast börja på därmed.

Jag tillåter mig därför, herr talman, yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Lindblad, Ernst: Jag skall icke tillåta mig att tvista med den siste ärade talaren om de olika undersökningsmetoderna härvidlag, ty det må de lärde avgöra. Men jag skall till utskottets majoritet och till Kungl. Maj:t ställa den frågan: ligger det här någon fara i dröjsmål? Jag kan icke inse, att så är förhållandet. Att Riksdagen var så villig att inlåta sig på en skogstaxering var en självklar sak på grund av den överavverknig, som påstås äga rum och som nog faktiskt äger rum inom många delar av vårt land. Då kan det vara tillbörligt att i god tid försöka börja med en inventering.

Beträffande torvmossarna åter föreligger väl icke i närvarande stund någon fara för att någon springer bort med dem, utan de ligga, där de ligga, och de kunna knappast ännu med framgång exploateras, såsom herr Barthelson mycket riktigt framhåller.

Däremot föreligger det enligt mitt förmenande fara däri, att man genom en noggrann undersökning påvisar, var vi hava våra torvmossar. Därigenom lockar man fram spekulanter, och särskilt spekulanter från utlandet, som med begärlighet hava sina ögon riktade på våra tillgångar även i detta avseende och som tänka, att det en gång kan bliva kapital och en god sak att exploatera i framtiden. Då undras

mig, om man verkligen vinner någonting med att skriva dem på näsan, att vi här hava ypperliga tillgångar. Därigenom liksom säger man åt dem: var så god och spekulera mot oss, som icke förstå att uppskatta det i tillbörlig grad. Jag tycker, att vi kunna få hava den lilla hemligheten för oss själva tills vidare!

Ang. utredning av torvtillgångarna i södra Sverige.
(Forts.)

Herr talman, på dessa skäl ber jag att få instämna med herr Fahlén i hans yrkande, att vi skola tillsvidare låta saken vila.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att beträffande förevarande punkt yrkats, dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock av herr Fahlén, att kamraren skulle avslå utskottets hemställan och antaga det förslag, som innefattades i den av honom och herr Lindblad vid punkten avgivna reservation.

Härefter gjorde herr talmannen propositioner i enlighet med dessa yrkanden och förklarade sig anse propositionen på bifall till herr Fahléns yrkande vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som avslår vad jordbruksutskottet hemställt i punkten 81 av sitt utlåtande nr 1 och antager det förslag, som innefattas i den av herrar Fahlén och Lindblad vid punkten avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 58;

Nej — 57.

Punkterna 82—85.

Lades till handlingarna.

Punkterna 86—90.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 91.

Lades till handlingarna.

Punkterna 92—99.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Herr vice talmanen, som för en stund övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, tillkännagav, att anslag före kl. 2 e. m. utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 7 på aftonen.

Om anteckning av s. k. lekmannadop.

Föredrogs ånyo Första kammarens första tillfälliga utskotts den 26 och 28 sistlidne månad bordlagda utlåtande nr 6, i anledning av en av herr Gullberg väckt motion, nr 7, angående skrivelse till Konungen i fråga om ändring av gällande föreskrift rörande anteckning av s. k. lekmannadop.

I en inom Första kammaren av herr *Gullberg* väckt motion, nr 7, hade föreslagits, att Riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att nu gällande föreskrift angående anteckning av dop, som lekman även utan nödfall förrättat, »icke av svenska kyrkan döpt» — vilket uttryck lämnat alldeles därhän, huruvida ett verkligt dop ägt rum — måtte utbytas mot en föreskrift för vederbörande pastor att, när bevis om sådant dop företeddes, ofördröjligen undersöka, huruvida det skett på ett sant kristligt sätt i överensstämmelse med Herrens instiftelse, samt att, om så skett, i kyrkans dopbok anteckna: »döpt av lekman» med angivande av dopförrättarens och vittnenas namn.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på åberopade grunder nemställt, att förevarande motion icke måtte till någon Första kammarens åtgärd föranleda.

Reservation hade anförts av herr *Oscar Olsson*, som på anförda skäl ansett, att utskottet bort hemställa om bifall till motionen.

Herr Gullberg: Herr vice talman, mina herrar! Den här frågan om anteckning av s. k. lekmannadop har varit före vid tre kyrkomöten och där behandlats rätt grundligt, men afslagits. Att jag nu tillsammans med tvenne medmotionärer i Andra kammaren har tagit upp den i riksdagen, beror därpå, att jag anser, att ett tillmötesgående i motionens syfte är en gärd av rättvisa emot en avsevärd del af vårt folk.

Om vi först fästa oss vid den här anteckningens historia, så var det år 1896 som Kungl. Maj:t utfärdade förordnandet om att s. k. lekmannadop skulle antecknas med formeln »döpt av lekman». Men härav uppstod mycken oro inom prästerliga och kyrkliga kretsar. Ja, det ansågs t. o. m. att denna bestämmelse var en sprängkil i den svenska statskyrkan, så farlig, att någonting liknande icke förekommit

sedan Johan III:s dagar. Icke mindre än omkring 1,700 prästmän petitionerade och frambruo sina betänkligheter i denna fråga till Kungl. Maj:t. Så blev då en ny förordning utfärdad, vilken bestämde, att lekmannadop skulle antecknas med formeln »icke av svenska kyrkan döpt».

Om anteckning av s. k. lekmannadop.
(Forts.)

Den där oron, som förefanns år 1897, var nog fullständigt obefogad. Svenska statskyrkan stod nog icke på gungande grundval mera då, än den gjorde sedan den nya formeln hade utfärdats. För min del är jag fullt öfvertygad om, att det var en onödig räddhågans ande, som svävade över svenska prästerskapet då. Får den svenska statskyrkan icke svårare fiender än den frikyrkliga rörelsen i landet, så står hon nog den här tidsåldern ut.

Emellertid har jag nu väckt motion om, att vi skulle återfå den gamla af Kungl. Maj:t först anbefallda formeln, som kort och distinkt säger, att ett dop är skett: »döpt av lekman». Utskottet svarar i sin avstyrkande motivering, att det är särskilt tre skäl, som jag synes ha för motionen. De två första af utskottet anförda skälen äro fullt riktiga. Det första är: fastställande av en riktigare anteckning av dophandlingen; det andra är: undvikande av svårigheter vid dophandlingens prövande. Men det sista skälet, utskottet anför, nämligen att jag därmed skulle avse ett förvärvande av samma kyrkorättsliga värde åt det s. k. lekmannadopet, som det, dop av prästman äger, då hugger utskottet fullständigt i sten, ty jag vet mycket väl, att för att lekmannadop skall få kyrkorättsligt värde, så fordras konfirmation av det.

Utskottet talar om, att dessa båda anteckningars kyrkorättsliga betydelse är densamma, och det är riktigt. Men jag vädjar särskilt till kammarens jurister, att jämföra uttrycken »icke av svenska kyrkan döpt» och »döpt af lekman», och sedan säga vilketdera uttrycket som försvarar sig bäst i svensk lag och föriättning. Jag har med nöje hört, särskilt i konstitutionsutskottet, hur man där sökt att få de bästa och mest uttrycksfulla ord in i vår svenska lagtext, på det att icke missförstånd må uppstå, och jag undrar, om icke samma uppfattning borde få göra sig gällande även på detta område. Sker det, har jag gott hopp om att min motion nu vinner Första kammarens bifall.

Det uppstod med anledning af 1896 års förordning *missförstånd*, säger utskottet i motiveringen. Man ansåg *på vissa ställen* ute i landet, att lekmannadopet hade fått ett rättsligt erkännande, tillägges det. Man hade väl då genom upplysning bort söka rätta missförståndet. Men det gjorde man ej, utan i stället ändrade man formeln och gjorde den dunkel, så att man nu icke vet, vad den egentligen säger.

En prästman yttrade härom dagen till mig, att det är väl ändå för mycket begärt, att vi präster skulle resa omkring i våra stora socknar och se efter och göra oss underrättade om, huruvida dopet har tillgått på ett sådant sätt, att vi med gott samvete kunna anteckna det med orden: »döpt av lekman», som innebära ett erkännande av att ett dop ägt rum. Ja, det vore för mycket begärt. Men jag hänvisar till andra ämbetsmän, som hava med bevittnade handlingar att göra, t. ex. häradshövdingar i stora domsagor. De få handlägga viktiga ärenden, och det sker ofta genom bevittnade handlingar, vilkas laglighet och riktighet de måste undersöka. Jag anser, att en sådan

Om anteck-
ning av s. k.
lekmanndop.
(Forts.)

undersökning bör åligga prästnämnden, och icke är det en för stor fordran med avseende å honom. Det är således icke meningen, att han skulle kуска igenom socknen för att höra efter, om det gått riktigt till, utan han skall se efter, om handlingarna äro riktiga, om vittnena äro kända och ett som annat i den vägen.

Ett af huvudskälen till att den motion, jag frambar här i fjol — vilken motion utskottet underligt nog säger ha varit mer antaglig än denna är, ehuru jag tror, att de av utskottets ledamöter, som då hade plats här i kammaren, röstade emot den — ett af huvudskälen till att den motionen föll var tvifvelsutan det skäl, som anfördes både i Första och Andra kammaren, nämligen att det icke rådde enighet om saken inom de frikyrkligas egna kretsar. Men nu, mina herrar, kan jag säga, att om den här lilla ändringen äro de frikyrkliga landet runt fullt eniga, och då hoppas jag, att kammaren godkänner motionen, till vilken jag ber att få yrka bifall.

Herr Hammarskjöld: Herr talman, mina herrar! Den fråga, som här föreligger till behandling, kan behandlas från olika synpunkter. Man kan göra, såsom utskottet har gjort, se den ur realitetssynpunkt, och den motivering, som utskottet har framlagt för sitt avstyrkande av motionen, finner jag för min del vara synnerligen god och bevisande. Men man kan också se den ifrån andra synpunkter, och det är särskilt *en* sådan som jag gärna här vill hava uttalad. Den lyder kort och gott så: riksdagen är icke rätt forum och i alla händelser icke lämpligt forum till att avgöra en sådan fråga som den förevarande.

Om vi tänka efter vilka villkor som uppställas för valbarhet till riksdagen, skola vi finna, att i grundlagen finnes icke ett ord nämnt om att kandidaten skall tillhöra någon viss bekännelse. Om riksdagsmannakandidaten är kristen, jude, muhammedan, buddist, panteist eller atteist är absolut likgiltigt för hans valbarhet. Men detta betyder också, att det är teoretiskt möjligt, att Riksdagen kan till huru stor del som helst bestå af icke-kristna element. Kan det då vara lämpligt, att en så sammansatt församling skall vara domare i frågor, som röra den kristna religionen, i förevarande fall det kristna dopet? Nu vet jag väl, att det är en mycket ömtålig sak att våga yttra tvivel om att Riksdagen icke skulle vara behörig att upptaga en fråga till behandling. Det betraktas som ett brott mot Riksdagens heliga majestät. Jag skyndar mig därför att icke endast medgifva, utan uttryckligen betona, ja, med huru många spikar som helst spika fast, att Riksdagen har rätt att sysselsätta sig med allt mellan himmel och jord, om man undantager de få saker, som omnämnas i grundlagen såsom förbjudna. Om herr Lindhagen eller någon annan motionär giver Riksdagen anledning, finnes ingenting, som hindrar Riksdagen att t. ex. börja tolka profeten Esaias eller diskutera treenighetsläran eller debatera och, varför icke, votera om Guds tillvaro. Någoting liknande har hänt förr i en riksförsamling, nämligen i franska nationalkonventet vid den stora revolutionen. Jag vill icke bestämt påstå, att det blev votering eller kom till debatt om Guds avsättande, men vad man vet är, att efter någon tid nationalkonventet fann sig föranlåten dekretera,

att det fanns ett högsta väsen. Riksdagen har således rätt att sysselsätta sig med allt, även religiösa frågor av huru stor betydelse som helst. Ingenting finnes, som kan hindra det, nej ingenting, om icke möjligen det sunda förnuftet, ifall det får tala. Och nog synes det mig, att det sunda förnuftet borde kunna övertyga oss, säga oss litet var, att det icke är lämpligt, att en riksförsamling, som, jag upprepar det ännu en gång, kan till huru stor del som helst bestå av icke-kristna element och som faktiskt i denna stund väl torde innehålla icke så få icke-kristna element, att en sådan församling skall sätta sig till domare angående det kristna dopet.

Om anteckning av s. k. lekmannadop.
(Forts.)

Nu säger motionären, att det är bara en bokföringsfråga. Bara en bokföringsfråga? Der kommer till prästen herr vem som helst eller, varför icke, fru eller fröken vem som helst och anmäler: jag har döpt ett barn, det har skett i den treenige Gudens namn, i rent och obemängt vatten och i den rätta intentionen. Jag fordrar, att det skall inskrivas i kyrkoboken såsom döpt. Då skall prästen, som vet, att kyrkolagen innehåller klara och bestämda stadganden, huru det kristna dopet skall gå till och vem, som skall förrätta det, tvingas att mot sin övertygelse undersöka en handling, som han måste anse vara laglös, och inskriva den uti kyrkoboken — och detta skulle bara vara en bokföringsfråga! Jag kan icke förstå annat än att det i första hand är en kyrkolagsfråga och, om man tager hänsyn till prästens samvete, en samvetsfråga. Med den uppfattning, som jag sålunda har, är det klart, att jag anser, att Riksdagen bör utan vidare avslå motionen, därför att den icke rättvisligen bör behandlas av Riksdagen.

Nu tager jag för givet, att i den diskussion, som följer, komma att upptagas de reella skäl, som blivit anförda för och emot motionen. Jag för min del ber att icke behöva deltaga i denna diskussion, därför att jag icke anser mig vara sakkunnig på området. Här finnas åtskilliga inom denna församling, som äro sakkunniga, kanske åtskilliga som anse sig själva vara sakkunniga. Jag är det i alla fall icke, och därför skall jag sluta med att både på de skäl utskottet anført och de skäl jag själv särskilt betonat yrka bifall till utskottets hemställan och avslag å motionen.

Herr Gullberg: I början av mitt förra anförande framhöll jag, att denna motion varit före tre gånger i kyrkomötet, och där hava de synpunkter diskuterats, som den ärade utskottsordföranden nu framfört. Av denna diskussion framgick ovedersägligen, såsom jag också framhåller i min motion, att ett lekmannadop som skett under sådana förhållanden, som jag i motionen nämnt, är ett rätt kristligt dop. Men den frågan ville jag icke, att vi skulle taga upp till diskussion här. Jag betraktar frågan endast såsom en *bokföringsfråga*. Jag har velat säga detta med anledning av den ärade utskottsordförandens nu framställda allmänna reflexioner om befogenheten för oss här i Riksdagen att taga upp en motion sådan som denna. Jag har icke genom den velat riva upp någon religiös strid varken om dopet eller om någon annan religiös fråga. Men jag vill påminna därom, att den ärade utskottsordföranden själf för icke så många år sedan uppträdde i en då för honom aktuell religiös fråga, väl icke i denna kammare, men

Om anteckning av s. k. lekmannadop. i den Andra. Det har jag icke velat göra, utan, såsom jag redan sagt, jag har betraktat saken som en bokföringsråga, som Riksdagen och Kungl. Maj:t ha att yttra sig om. Med afseende härpå är det som jag ännu en gång vädjar till kammaren, att afgöra om icke uttrycket »icke av svenska kyrkan döpt» är oformligt och oklart, och uttrycket »döpt av lekman» är bestämt och distinkt och passar i svensk lag och författning.

(Forts.)

Herr Hjärne: Herr talman! Den fråga, som nu föreligger till behandling, synes måhända mången i denna kammare och det utan tvivel på ganska goda grunder vara tämligen främmande för våra vanliga överläggningssämen.

Men just därför bör saken behandlas med så stor varsamhet som möjligt. Enligt min åsikt kan det aldrig leda till allmänt gagn utan alldeles tvärtom, om staten på något sätt, så framt ej oavvisligt nödvång uppstår, inblandar sig reglerande i väsentligen kyrkliga angelägenheter. Därigenom kunna lätt synnerligen svårartade kyrkliga och religiösa tvister föranledas, som enligt erfarenhetens intyg äro mer än kanske några andra ägnade att sätta lidelserna i brand och skärpa motsatserna inom samhället. Vi hava för närvarande tillräckligt mycken splittring ändå i vårt land för att staten skall ådraga sig ytterligare ett sådant ansvar.

Därtill kommer i förevarande fall, att det nu gäller en inblandning från Riksdagens sida i Kungl. Maj:ts kyrkliga förvaltningsmakt, som helt visst bör utövas i helt andra former och efter helt andra principer än den gängse mer eller mindre parlamentariska politikens.

Motionären yrkar, att Riksdagen genom en skrivelse skall söka förmå Kungl. Maj:t att ålägga kyrkans prästerskap ett särskilt förfarande med avseende på vissa dops anteckning och därmed även deras förrättande och bedömande från kyrklig synpunkt. Riksdagens rent formella befogenhet till ett sådant ingripande kan visserligen icke bestridas, men så mycket mer bör åtminstone denna kammare visa sig återhållsam vid utövandet av en dylik befogenhet, som säkerligen de flesta av oss icke vilja bidra till försvagandet av prästerskapets kyrkliga verksamhet. Sådana följder kunna dock befaras, om denna väsentligen kyrkliga fråga skall behandlas såsom ett rent statistiskt anteckningsärende, och sålunda prästerna, som redan förut äro till överflöd belastade med legala formbestyr, skola liksom degraderas till blott ett slags officiella bokförare till och med när det gäller en förrättning, som av dem betraktas såsom fallande inom deras kyrkliga ämbetsplikt i strängaste mening.

Även motionärens formulering av den ifrågasatta anteckningen torde knappast få anses vara lyckligt funnen, även om han kan åberopa ett föregående kungligt cirkulär, som ju på sin tid väckte starkt motstånd ibland prästerskapet. Skulle nu denna formulering i följd av något Riksdagens eller någon dess kammars ingripande helt plötsligt återinföras, så har Riksdagen eller den ifrågavarande kammaren alldeles onödigtvis gjort sig medansvarig i framkallandet av förnyade protester från prästerskapets sida med därav följande förvecklingar och svårigheter.

Men tillika måste jag beklaga, att utskottet för sitt avstyrkande av motionen anfört en motivering, som också lätteligen kan missbrukas till framkallande av onödiga kyrkliga tvistigheter och som därför ej gärna kan i denna kammare lämnas helt och hållet oanmärkt. Jag anser mig dock ej nödsakad att framställa ett formligt yrkande på motiveringens ogillande, utan inskränker mig till att påpeka några oförsiktiga påståenden, som helst borde ha varit borta, men som troligen härröra av det eljest lofvärda bemödandet att sammanjämka åtskilliga inbördes stridiga uppfattningar inom utskottet.

Utskottet säger, att motionären i år till Riksdagen framburit sitt förslag i mera oantaglig form än förut, d. v. s. i föl, då han yrkade, att en »frikyrkoorganisations församlingsföreståndare» skulle kunna erhålla »fullmakt och tillstånd att förrätta dop och jordfästning». Utskottet synes därvid förbise, att ett dylikt erkännande skulle ha inneburit ingenting mer eller mindre än den kyrkorättsliga legitimeringen av ifrågavarande frikyrkoorganisation. Den nu föreliggande motionen begär ingenting dylikt, utan håller sig åtminstne så tillvida inom den bestående kyrkliga ramen. Men utskottets sätt att uttrycka sig kan lätt uppmuntra till nya försök att åstadkomma en sådan mycket tvivelaktig kyrkorättslig legitimering.

Vidare synes mig utskottet hava i onödan inlåtit sig på ett alltför svårt och invecklat ämne, då det i sin motivering framhåller, »att dopet städse är en församlingshandling, icke ett privat företag, som en enskild person utför med en annan enskild», jämte flera andra uttalanden i sammanhang därmed, som jag ej skall besvåra kammaren med att uppläsa. Jag vill blott betona, att utskottet, som visserligen säger sig »icke hava anledning att ingå på någon undersökning av det sakramentala värdet i ett s. k. lekmannadop», likväl hänvisar till vad det kallar den »kyrkliga traditionen» i sådana ordalag, som på ett ganska betänkligt sätt förknippa dopets giltighet med dopförrättarens personliga kvalifikationer, och därför kunna åberopas såsom uppslag till en mycket vidlyftig diskussion emellan olika kyrkliga partier. En sådan diskussion förutsätter en kyrkohistorisk utredning, som lämpar sig snarare för kyrkomötet än för Riksdagen, men som i varje fall ej kan lämna åsido, att det icke väsentligen kommer i fråga, huruvida någon blivit döpt av präst eller lekman inom eller utom svenska kyrkan, utan huruvida han överhuvud blivit *kristligen döpt*.

Emellertid, herr talman, anser jag mig med bortseende från utskottets motivering kunna instämma i dess hemställan och yrkar sålunda avslag å motionen.

Herr Olsson, Oscar: Jag kan icke finna, att denna fråga är så svår, som den siste ärade talaren ansåg den vara. Jag är liksom utskottets ärade ordförande fullt på det klara med, att religiösa frågor strängt taget icke höra hemma i en folkrepresentation, därför att fall kunna tänkas, då det i denna går med religiösa frågor som det gick i den folkrepresentation, som utskottets ordförande anförde som ett avskräckande exempel. Men här ligger saken så: vi hava här i landet en statskyrka, och hela den ärade utskottsordförandens motivering synes mig peka dithän, att det faktum, att en statskyrka förefinnes,

Om anteckning av s. k. lekmannadop.
(Forts.)

Om anteck-
ning av s. k.
lekmanndop.
(Forts.)

alltid kommer att medföra de stora religiösa vådor, som han mycket riktigt påvisade kunna förekomma i vilken folkrepresentation som helst när som helst. Det har icke fallit någon av de ärade talarna in att betvivla Riksdagens rätt att syssla med dessa frågor. Jag vill därtill lägga, att det rent av är Riksdagens skyldighet att syssla även med religiösa frågor. Så länge en statskyrka finnes och så länge således staten anser sig skyldig att upprätthålla en viss religiös åskådning i landet — det gör staten så länge icke alla medborgare i staten oavsett sin religiösa åskådning hava samma medborgerliga rättigheter — under nuvarande förhållande alltså, då vi hava en statskyrka, är Riksdagen tyvärr tvungen att blanda sig i de religiösa angelägenheterna.

Man har bland de formella skälen mot denna motion anfört att det är en kyrkolagsfråga. Utskottet citerar å sid. 2 följande yttrande av lagutskottet med anledning av herr Gullbergs motion vid 1912 års riksdag: »1686 års ännu gällande kyrkolag stadgar i fråga om dop i tredje och fjärde kap., att 'alla fullkomligen till världen födda och levande barn' skola av deras föräldrar 'till den heliga döpelsen befordras. Döpelsen skall' med Guds ord och rent obemängt vatten förrättas utav de ordinarie predikanterna.» Här har utskottet visat på, att kyrkolagen innehåller en bestämmelse, som *icke* följts, och såvitt jag kan förstå har staten icke heller några medel till sitt förfogande att tvinga sina medborgare att efterleva bestämmelserna i denna första punkt, att »alla fullkomligen till världen födda och levande barn skola av deras föräldrar till den heliga döpelsen befordras». Det synes mig då egendomligt, att utskottet, såvitt det icke håller på att kyrkolagen ovillkorligen följes även i detta fall, så hårt håller på att lagen skall följas i fortsättningen. Jag kan icke finna, att lagen har mera bindande kraft i detta avseende i andra punkten än i den första.

För att nu övergå till vad det här i denna motion gäller, nämligen vissa svenska medborgares rättigheter, som kränkas enligt det sätt, som nu tillämpas, så kan jag icke anse, att Riksdagen på något sätt kan avsäga sig skyldigheten att tillgodose dessa medborgares intressen. Det är alldeles säkert, att personer, som icke äro av svenska kyrkan döpta, som formeln lyder, i många fall hava eller åtminstone kunna få obehag av den ställning de iråkat, och då anser jag, att Riksdagen icke kan komma ifrån, att det är Riksdagens skyldighet att skydda dessa medborgare mot de obehag, som därav kunna komma. Att dessa obehag, i synnerligt hög grad skulle bortfalla, om prästman bleve skyldig att pröva av lekman förrättat dop omedelbart i stället för efter en längre tidrymd såsom 15 å 20 år, är otvivelaktigt. Då det dessutom är otvivelaktigt att motionären anvisat den väg, på vilken Riksdagen kan skydda dessa sina medborgares intressen, anser jag, att Riksdagen bör kunna gå denna väg.

Det är en punkt på sidan 7 i utskottets utlåtande, som icke utan protest bör få komma med. Där står, och detta tyckes vara det viktigaste stödet för utskottets ställning i detta fall: »Den, som ästundar befogenhet att inom det nationella kyrkosamfundet förrätta kyrkligt kvalificerat dop, måste alltså först förvärva erkännande som funktionär inom kyrkan.» Jag har hela tiden haft synnerligen svårt att

förstå, att det för svenska kyrkans prästerskap viktigaste i denna fråga är, att den döpte upptages till medlem av svenska kyrkan i stället för, såsom jag anser naturligare, och som jag även tycker, att prästerna bort lägga mycket större vikt vid, att han genom dopet upptages i den kristna församlingen. Svenska kyrkans prästerskap tyckes således vara mindre angeläget om, att den döpte genom dopet upptages till medlem av den kristna församlingen än av den svenska kyrkan. Från statskyrkans prästerskaps synpunkt förefaller mig denna ståndpunkt egendomlig. Nu är det för övrigt på det sättet, att varje barn här i landet, som föfts av föräldrar, tillhörande svenska kyrkan, är medlem av denna kyrka, oavsett om det är döpt eller icke. Dopet har således, såvitt jag kan förstå, icke i och för sig någon betydelse för, om en person rent formellt sett skall anses som medlem av svenska kyrkan, ty han kan vara det antingen han är döpt eller icke, ehuru visserligen vissa medborgerliga rättigheter förvärfvas genom dopet. Den punkt i motiveringen, som jag sist pekat på och som jag anser det borde vara synnerligen angeläget för det svenska prästerskapet att beakta, den punkten nämligen, som gäller om ett barn skall erkännas upptaget i den kristna församlingen eller ej, borde kanske också något tagas i beaktande vid det slutliga avgörandet.

Såvitt jag kan se hava inga som helst vägande skäl framkommit mot den reservation jag avgivit. Det har icke fallit någon in att bestrida, att ett av lekman förrättat dop kan vara ett rätt kristligt dop, varigenom således vederbörande upptages i den kristna församlingen, låt vara icke i den svenska statskyrkan. Vidare har icke någon förnekat, att åtskilliga olägenheter för den av lekman döpte stå kvar, om icke motionen går igenom, och slutligen torde ingen kunna förneka, att det är statens skyldighet att tillvarataga dessa sina medborgares intressen lika väl som andra medborgares intressen. Såvitt jag kan förstå giver allting, även det som framkommit under denna diskussion, stöd för att Riksdagen bör bifalla motionen, och det är därför, som jag ber att få tillstyrka bifall till densamma.

Herr Bergqvist: Jag kan icke underlåta att påpeka, hurusom motionären och reservanten inlägga grundväsentligt olika betydelse i det nu föreliggande förslaget. Motionären har själv sagt, att när utskottet här bland annat anger motionens syfte vara att förvärva samma kyrkorättsliga värde åt det s. k. lekmanadopet, som det dop äger, vilket prästman förrättat, utskottet därmed »huggit i sten», såsom orden föllo. Det har visst icke, säger han, varit hans syfte med motionen att få lekmanadopet på något sätt kyrkorättsligt erkänt, ty han vet mycket väl, att med den av honom föreslagna anteckning bekräftelse på dopet kräves lika väl som med nu gällande anteckning. Vad motionären har velat är endast, såsom han säger, att få ett formellt riktigare uttryck för anteckningen av lekmanadopet, ett uttryck, som skulle stå i bättre överensstämmelse med svensk författning, och han värdjade till och med till kammarens jurister, om han icke därutinnan hade rätt. Jag får verkligen säga, att är detta det magra syftet med motionen, synes den mig hava kommit fram i onödan.

Om anteckning av s. k. lekmanadop.
(Forts.)

Om anteckning av s. h. lekmanadop.
(Forts.)

Jag vill för övrigt fästa uppmärksamheten på, att den nuvarande anteckningen icke står där i kyrkoböckerna så naken, som motionären har sagt, utan där hänvisas till ett intyg över dopförrättningen, som utav vederbörande dopförrättare skall vara utfärdat och av vittnen bestyrkt, och genom hänvisning till detta intyg, som av pastor skall förvaras, kommer anteckningen att få en positiv innebörd och således icke att stå där så fullständigt negativ, som motionären velat göra gällande.

Om jag nu går till reservanten och söker göra klart för mig, vad han inlägger i denna motion, så finner jag, att det är något helt annat. Han hänvisar till de medborgerliga rättigheter, som kunna vara beroende av, att dopet av svenska kyrkan erkännes, och han säger, att om Riksdagen nu följer den av motionären anvisade utvägen och det leder till en ny kungörelse eller ett nytt cirkulär från Kungl. Maj:ts sida, de nu förevarande svårigheterna i detta avseende omedelbart skulle försvinna. Det är ju således givet, att reservanten har en helt annan tolkning av motionens innebörd än den motionären här under diskussionen gjort gällande. Han håller tydligen före, att den av motionären föreslagna anteckning skulle medföra ändring med avseende på lekmanadopets kyrkorättsliga betydelse. Nu vill jag säga, att enligt min uppfattning denna reservantens ståndpunkt är fullkomligt ohållbar, ty om också en ändring med avseende på anteckningen av lekmanadop skulle beslutas, kommer detta icke att inverka på det krav, som måste uppställas, att detta dop för att få kyrkorättslig giltighet måste av kyrkan bekräftas. Detta krav tycker reservanten emellertid vara obarmhärtigt. Han säger, att det synes, som om det vore för det svenska prästerskapet angelägnare att barnen bliva medlemmar av den svenska kyrkan, än att de bliva medlemmar av den allmänliga kristna kyrkan. Jag förstår icke, huru ett sådant uttalande kan göras. Det vore ett berättigat uttalande, om den svenska kyrkan av princip hade underkänt lekmanadopets sakramental betydelse, men det har aldrig fallit den svenska kyrkan in att principiellt underkänna lekmanadopet såsom ett sakrament. Det är icke den saken, vi tala om här. Har nu lekmanadopet kristlig giltighet enligt nya testamentet, då införes även enligt den svenska kyrkans uppfattning det av en lekman döpta barnet i den allmänliga kristna församlingen, men då man därjämte vill ha det till medlem av ett empiriskt kyrkosamfund, måste man väl underkasta sig de kyrkorättsliga krav detta samfund uppställer för vinnande av medlemskap däri. Detta och intet annat är det här fråga om. Det är icke mera som kräves, än att vederbörande skola ställa sig svenska kyrkans ordning till efter rättelse om de vilja bliva betraktade såsom hennes verkliga medlemmar. Den fråga, som reservanten uppkastade, huruvida en icke döpt är medlem av svenska kyrkan ligger utanför vår diskussion, och jag vill icke gå in på att bemöta, vad han i detta avseende sade.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Gullberg: Jag begärde ordet med anledning av vad den siste ärade talaren anmärkte då han sade, att om mitt syfte endast var att åstadkomma en riktigare anteckning av dophandlingen så är

meningen med motionen mycket mager. Det tycker jag är bra underligt, att betydelsen av dessa anteckningar nu framställas på det sättet av den ärade talaren. Den nuvarande anteckningen »icke av svenska kyrkan döpt» utgör, enligt vad det sagts mig, resultatet av en fem dagars biskopskonferens här i staden, och då bör den och meningen med den väl icke vara mager. Den anteckningen, som jag begärt, finner nu en svenska statskyrkans biskop mager, och likväl sadet det på sin tid, att den var en sprängkil, som höll på att fördärva hela den svenska kyrkan. Jag kan icke förstå det resonemanget. Få se om i dag över kammaren råder den biskopliga anden från 1897 eller om det sunda förnuftet får komma till sin rätt i en så enkel anteckningsfråga som det nu gäller?

Om anteckning av s. k. lekmandadöp.
(Forts.)

Herr Stadener: Jag har väntat med att ta till orda därför, att jag misstänkte, att jag till sist skulle nödgas uppträda till försvar för min vän Gullberg. Han har genom att komma tillbaka med denna motion i år och genom att i tre anföranden lägga den på kammarens hjärta, förmodligen tröttat de ärade ledamöterna. Jag har därför velat säga, att denna sak har utan tvivel en mycket stor betydelse för motionären och för de med honom liktänkande. Det ligger nog för honom och de med honom liktänkande och kanske för oss litet var bakom denna motion ett verkligt problem, som det är alldeles säkert, att vi måste lösa och icke kunna undanskjuta i det oändliga. Men lika säkert som det är skäl för Riksdagen att eftersöka en utväg ur denna svårighet, lika säkert är, att det finns bättre och sämre sätt att lösa saken, och för min del har jag den uppfattningen, att den ärade motionärens förslag icke tillhör de bättre. Jag skall göra tre korta uttalanden, av vilka två äro avsedda att utgöra vissa medgivanden åt motionären, och det tredje utgör den opposition, varpå jag grundar min avslagsbegäran.

Jag medger, att det är abnormt — och i det stycket hade även reservanten rätt i sitt anförande — att den handling, som utföres av en lekman och om vilken både kyrkliga och frikyrkliga äro ense om, att den kan anses för ett rätt kristligt dop, icke också skall antecknas såsom ett rätt kristligt dop.

Det är vidare abnormt, att det finnes medborgare här i landet, som i sina civila papper, flyttningsbetyg och äktenskapsbetyg och allt vad de heta, upptagas såsom icke döpta och icke ägande kristendoms-kunskap, under det de kunna vara både döpta och undervisade, låt vara att det skett inom en frikyrkoförsamling.

Men nu kommer jag till oppositionen. Jag finner det oberättigat av motionären att begära, att frågan skall lösas på det enkla vis, att man kallar en frikyrklig handling för kyrklig. Jag anser det vara ett brytande av god ordning att följa den väg, som motionären föreslagit. Varje samfund har sin ordning, och även svenska kyrkan har sin. Det, som sker inom den, är kyrkligt, och det som i detta fall sker utanför, är frikyrkligt. Det dop, som förrättas enligt anglikansk ritus är ett rätt kristligt dop, men på samma gång ett anglikanskt. Ett dop enligt metodisternas ordning är ett rätt kristligt dop men på samma gång ett metodistiskt. Ett dop enligt frikyrklig ritus är ett

Om anteckning av s. k. lekmanadop. frikyrkligt dop. På samma sätt måste ett kyrkligt dop, för att kunna så karakteriseras, vara förrättat enligt kyrklig ordning.

(Forts.)

Den ärade motionären invänder, att han icke begär, att ett frikyrkligt dop skall antecknas såsom kyrkligt, utan endast en anteckning av enkla fakta, så att den, som är döpt av en lekman, skall antecknas såsom döpt av lekman. Motionären göra sig icke oskyldig! Det är allmänt känt och även uttalat av lagutskottet vid föregående års behandling av denna fråga, att fastän motionen till synes endast berör sättet för lekmanadopens anteckning i ministerialböckerna, torde dock dylik anteckning, verkställd på ena eller andra sättet, faktiskt bli en avgörande för den betydelse, som, då i särskilt fall fråga därom uppstår, må kunna tillerkännas sådant dop. Jag instämmer med herr Bergqvist, då han sade, att om icke detta vore syftet med motionen, så har motionären tämligen obefogat tagit utskottets och kammarens tid i anspråk.

Men lösningen av denna fråga, var skall den sökas? Lösningen, mina herrar, ligger icke på den väg, motionären säger. Den består icke i att ålägga kyrkans ämbetsman att motvilligt göra vissa anteckningar. Vem inser icke, att ett dylikt åläggande skall vara att upprixa strid på det område, där man numera lyckligtvis anser strid osympatisk, nämligen på det religiösa området. Lösningen ligger ej heller däri, att man i en eller annan form uppmanar motionären och hans liktänkande att gå ut ur kyrkan och bilda egna kyrkor eller separata kyrkoförsamlingar. Det ha de hittills icke gjort av egen drift, och det överensstämmer icke med folkkyrkans idé att giva denna uppmaning.

Lösningen ligger på ett annat håll. Den ligger däri, att man vidgar kyrkans former så pass, att där kan vara gott utrymme för dessa frikyrkor och deras kulthandlingar. Låt oss få sådan ordning för den svenska kyrkan, att där kan vara plats även för de frikyrkliga församlingarna med det särkynne och den utformning, som historien en gång givit dem. Låt oss säga till dem: »I ären verkliga delar av nationens religiösa liv, I haven tydligen eder uppgift i vårt folkliv och vårt sambälle. Vi erkänna detta genom att giva edra församlingar plats inom den lagfästa organisationen». När detta erbjudes och när detta accepteras, så löses denna fråga om lekmanadopet av sig själv och då lösas många andra spörsmål, som sitta som en ständigt oro i den del av samhällskroppen, där de religiösa intressena äro vakna. Om några dagar hoppas jag, att på kammarens bord skall ligga till behandling en motion, som just åsyftar att bereda väg för frågans lösning i denna riktning. Jag föreställer mig, att den ärade motionären och jag skola då bättre komma överens än i denna debatt, och få vi då kammarens bifall, komma vi ett gott stycke på väg till lösning av dessa angelägenheter.

Jag skall icke lämna ordet, förrän jag gjort ett tillägg med anledning av några uttalanden under debatten. Tvenne av de ärade ledamöter, som haft ordet, hava låtit förstå, att detta är en fråga, varmed Riksdagen icke bör sig lämpligen befatta. Jag antager, att yttrandet närmast betyder, att Riksdagen icke är lämpligt forum för dogmatiska spörsmål. Det må därför påpekas för det första, att det

icke är någon dogmatisk fråga, som det här gäller. Jag är alldeles överens med den ärade utskottsordföranden, då han uttalade, att en debatt om Guds treenighet eller om dogmatiska lärostycken icke bör förekomma i Riksdagen. Här gäller det emellertid icke en dogmatisk fråga, utan Riksdagen skall uttala sig i en ordningsfråga eller en disciplinär fråga, nämligen om en kulthandling, ett dop, verkställt av vem som helst, exempelvis av de s. k. Manasse döttrar, eller andra utanför ordnat församlingsliv stående personer, skall registreras som dophandling av vårt svenska kyrkosamfund. Det är en disciplinär- och ordningsfråga, och jag föreställer mig, att kammarens intresse ligger på utskottets sida i den saken.

Om anteckning av s. k. lekmandop.
(Forts.)

För det andra synes mig det uttalande, som här gjordes, att Riksdagen icke bör befatta sig med dessa ärenden, kunna medföra den konsekvensen, att man till sist ställer sig ganska likgiltig för statskyrkans organisation i stort sett. När man gör ett sådant uttalande, så kan det tolkas som ett negativt och beslöjat uttryck för, att man i själva verket känner sig gå mot en upplösning av statens omsorg om nationens kyrkliga angelägenheter. En dylik upplösning är ju intet annat än det gamla Waldenströmska önskemålet. Det enda överraskande är, att det skulle kunna framföras av de män, som här uttalat dessa satsar. Jag är emellertid övertygad, att de själva icke tänkt sig dessa konsekvenser, som för mig framträda.

Jag vill i detta sammanhang uttala övertygelsen, att nationens religiösa angelägenheter säkrast vila i folkrepresentationens händer, ty historien lär, att när man skapar i samma folk ett politiskt och ett religiöst centrum, så uppstå förr eller senare slitningar mellan dessa två. En enhetligt samlad befogenhet att både politiskt och religiöst besluta hindrar ju icke, att folkrepresentationen kan fördela sin maktbefogenhet, så att vissa, till exempel just dogmatiska spörsmål hänvisas till en särskild sakkunnig institution, men ytterst och till sist säkrast är det dock, att folkrepresentationen avgör nationens religiösa angelägenheter. Det torde vara protestantismens stora gåva åt vårt folk, att det slipper slitningen mellan tvenne skilda maktcentra, ett politiskt och ett religiöst. Atminstone kan man anse detta som en lycklig anordning, så länge det finnes något intresse för nationellt religiösa ting inom Riksdagen, och jag menar, att det finnes där. Jag delar icke de talares mening, som anse, att det skulle ha en stor betydelse om några medlemmar av Riksdagen icke skulle vara kristna. Det är, mina herrar, många, som väljas till riksdagsmän, som icke förstå sig på sockerbeskattning eller fläsktullar eller torvmossar eller åtskilligt annat av allt detta goda. Det är då teoretiskt möjligt, att Riksdagen kommer att bestå endast av personer, som icke förstå sådana ting, men denna teoretiska möjlighet kommer praktiken alltid att jäva. Jag är övertygad, att vi alltid i Riksdagen skola hava tillräckligt intresse för behandlingen av nationens verkligen vitala religiösa spörsmål.

Det är nog skäl, att vi hålla på den gamla nationella statskyrkoinstitutionen. Den är bra och kan göras bättre; den är då tusen gånger friare än alla andra institutioner, som man vill hava i stället. Där blåser mera frisk luft i den än i de flesta andra konkurrerande

Om anteckning av s. h. lekmanadop. kyrkosamfund. Jag tror, att det finnes goda skäl, att hålla på den.

(Forts.) Jag yrkar bifall till utskottets hemställan och avslag på motionen.

Efter härmed slutad överläggning gjorde herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som därunder framstälts, propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med avslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Herr *Gullberg* begärde votering, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad Första kammarens första tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 6, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, avslås utskottets hemställan och bifalles den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 93;

Nej — 30.

Om åtgärder för anskaffande av för Sverige behöflig mängd tallfrö. Föredrogs ånyo Första kammarens andra tillfälliga utskotts den 26 och 28 sistlidne februari bordlagda utlåtande nr 3, i anledning av herr *Roos'* motion, nr 49, om åvägabringande av utredning och förslag i fråga om lämpliga åtgärder för anskaffande av för Sverige behöflig mängd tallfrö.

I en inom Första kammaren väckt motion, nr 49, som hänvisats till behandling av kammarens andra tillfälliga utskott, hade herr *Roos* hemställt, att Riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t hemställa, att utredning verkställdes rörande de åtgärder, vilka borde vidtagas i och för anskaffandet av för landet behöflig mängd tallfrö, ävensom att för Riksdagen sedermera framlägga av utredningen betingat förslag.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att herr Roos' förevarande motion icke måtte till någon Första kammarens åtgärd föranleda.

*Om åtgärder
för anskaffande av för
Sverige be-
hovlig mängd
tallfrö.*

(Forts.)

Herr Roos: Anledningen varför jag framkommit med denna motion äro de inom Kronobergs län alltjämt ökade svårigheterna att anskaffa tallfrö, och kanske ännu mera insikten om huru nödvändigt det är, att mera än vad hittills varit förhållandet vinnlägga sig om att anskaffa ett förstklassigt frö. Enligt samtliga skogsvårdsstyrelsers uppgift, erhållen från det gemensamma sekretariatet här ifrån Stockholm, förefinnes vid den nu förestående vårsådden en brist om cirka 4,000 kg. tallfrö och denna måste ju på ett eller annat sätt fyllas, vare sig man vill anlita den utvägen att hämta det från de norra provinserna eller använda importerat frö. I förra fallet erhålla vi på våra skogsarealer i södra och mellersta delarne av landet ett skogsbestånd, som behöver i banko den tid för sin utveckling mot vad förhållandet varit om i södra eller mellersta delarna av landet producerat frö varit använt. Och vad betyder det? Jo, det betyder, att vi få $\frac{2}{3}$ avkastning på en terräng, där vi borde ha full avkastning. Skulle vi återigen anlita importvägen då får den kommande generationen skåda en skogsväxt, sådan som i stora delar och på tusentals tunnland i Kronobergs län och även i Kristianstads län kunnat iakttagas. Vi få där se dessa risiga buskar, som vid 30 à 40 års ålder äro till hälften förtorkade och få nedhuggas för att användas såsom bränsle. För tillgodoseende av statsskogarnes behov av tallfrö inom södra och mellersta delarne av landet är sedan en del år tillbaka i Västergötland inrättad en fröklängningsanstalt och enligt mig av chefen för domänstyrelsen lämnad uppgift skulle denna anstalt vara tillräcklig för anskaffandet av det för staten erforderliga behovet av tallfrö, detta dock under den förutsättningen att tillräckligt antal kottar skulle kunna erhållas. Det har emellertid aldrig någonsin varit förhållandet, att råvaran kunnat anskaffas i den omfattning, att fröbehovet kunnat fyllas. Och om det innebär någon överdrift att använda uttrycket, att vissa år man inte erhållit ens en kotte, så producerades år 1910 dock icke mer än c:a 130 kg. frö i stället för av utskottet kalkyletrade 11,000 kg.

Vi hava nyss fattat beslut om åtgärder i syfte att höja avkastningen av våra sädeslag samt uppmuntra producerandet av vårt inhemska rödklöverfrö. För dessa båda ändamål hava vi anslagit ett belopp av närmare 100,000 kronor, men när det gäller anskaffandet av ett bästa möjliga utsäde till en gröda, som vi icke själva få bärga, då tycks det icke vara så noga! Det duger icke här att säga: den dag, den omsorg; det uttrycket har en dålig klang även i detta fall. Det borde ligga oss varmt om hjärtat att när vi under de senaste 50 åren tillgodogjort oss dessa skogstillgångar till ett värde av hundratals miljoner kronor, det borde, säger jag, då ligga oss varmt om hjärtat att även åt kommande generationer kunna lämna i arv, att vi gjort vad på oss ankommer för att öka de skogbärande arealernas avkastningsförmåga. I känslan av att — tacksamheten förpliktar — yrkar jag bifall till den av mig väckta motionen.

*Om åtgärder
för anskaff-
ande av för
Sverige he-
hövlig mängd
tallfrö.
(Forts.)*

Herr Barthelson: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren slutade med att säga, att det bör ligga oss alla varmt om hjärtat att se till att vi anskaffa en kraftig och vacker skog åt våra efterkommande. Ja, nog ligger detta oss om hjärtat och speciellt mig såsom varande skogsman, men jag kan ändå icke gå den väg, som motionären föreslår.

Motionären har här i sin motion framhållit sina motiv, som han jämväl nyss något närmare utvecklade. Jag skall anhålla att få i all korthet något ingå på en granskning av dem. Motionären yttrar, att genom 1903 års skogslag skulle staten hava åtagit sig en del förpliktelse av allmän natur jämväl mot den enskilde skogsägaren, därför att denna lag ålägger honom att sörja för återväxten. Jag kan icke tolka lagen så, och detta så mycket mindre som lagen ju icke föreskriver, att skogsägaren skall företaga totalavverkning på sin skog. Han kan i stället anställa avverkning så, att skogen själv sörjer för återväxten. Dessutom kan skogsägaren insamla kottar och själv skaffa sig frö och gör han detta behöfver han ej frukta för brist å frö. Den ärade motionären sade vidare, att svenska Riksdagen nyss anslagit medel till Svallöv och därmed sammanhängande verksamhet, hvarför han ansåg, att rättvisan fordrade, att även anslag beviljades till skogsfrö enligt motionärens förslag. Jag ber då att gent häremot få påpeka, att dessa anslag till Svallöv avse förädling av utsäde, men utgöra icke direkt anslag för anskaffandet av gott och billigt frö, såsom motionären har yrkat. Med all säkerhet kommer dock snart att av Riksdagen begäras anslag just för förädling av skogfrö. Frågan står redan nu på skogsförsöksanstaltens program och hoppas jag, att den ärade motionären, när denna fråga kommer före, skall vara villig att understödja en sådan begäran. Men en jämförelse mellan dessa ärenden kan icke här åberopas som skäl för bifall till motionen. Nu har även framhållits den stora abnorma prisstegring å tallfrö, som ägt rum, och motionären har ju framhållit de omständigheter, som enligt hans åsikt bidragit till denna prisstegring. De angivna skälen äro ju också till en del riktiga och särskilt ber jag då få påpeka den omständigheten, hurusom det förhållandet att 1903 års lag trätt i tillämpning just under senaste åren har gjort, att behovet av skogsfrö blivit så stort eller större än vanligt. Huvudskälet till denna stora prisstegring finnes emellertid icke angivet i själva motionen; det utgöres av det enkla faktum, att vi i södra och mellersta delarne av vårt land under de senaste åren haft missväxt på kottar. Då så är, hjälper ingen frökälningsanstalt, ty råmaterialet saknas. Jag kan till bevis för detta påstående nämna, att en av landets förnämsta skogsfröanstalter under de tre senaste åren icke haft möjlighet att inköpa några kottar alls. Ett ytterligare bevis för betydelsen av tillgång å kottar kan man hämta därav att inom Norrland för närvarande, hvarst det under de senare åren varit utmärkta fröår och även innevarande är riklig tillgång å tallkottar, tallfrö kan köpas till ett pris av 15 kronor pr kg. eller till som det uppgives självkostnadspris. Jag nämner detta för att styrka, att fröfrågan kommit i ett abnormt läge i södra och mellersta Sverige huvudsakligen genom den bristande tillgången på tall- och grankottar. Jag vill härmed icke hava uttalat att vi skola använda frö från Norr-

land i södra Sverige, ty vad motionären i detta avseende nämner om betydelsen av fröets härstammning är alldeles riktigt. Det duger nämligen icke att använda norrländskt frö för skogar här nere. Enligt mitt förmenande behöves icke något statsunderstöd för ifrågavarande ändamål, ty finnes det blott kottar, nog få vi dem klängda.

Om åtgärder för anskaffande av för Sverige behöflig mängd tallfrö.

(Forts.)

Jag ber slutligen att få göra en liten komplettering till vad utskottet anfört. Utskottet nämner att vid enskilda fröklängningsanstalter finnes en klängningskapacitet av 10,000 kg. Detta tal är alldeles för lågt. Kapaciteten kan man nog sätta till minst 50,000 kg., och man kommer då med ledning av utskottets beräkningar, om man tillägger denna siffra, till en årlig tillverkningskapacitet av 120,000 eller 130,000 kg. Under förutsättning, att utskottets beräkning är riktig — det vill jag dock lämna därhän — och att det årliga behovet av tallfrö såsom utskottet uppgiver är 20,000 kg. skulle de fröklängningsanstalter, som landet för närvarande äger, vara fullkomligt tillräckliga för behovet av frö.

Jag kan därför icke finna, att något statsunderstöd är behöfligt för att förse allmänheten med nödigt skogsfrö och konsekvenserna skulle bliva olyckliga, om man sloge in på den vägen, att staten skulle biträda och lämna enskilda skogsägares frö till särskilt billigt pris. Den enskilde skogsägaren måste enligt mitt förmenande i stället uppfostas att själv sköta sin skog likaväl som han sköter sin övriga egendom, därest vi skola kunna hos honom påräkna intresse för framtiden. Utan ett dylikt intresse kommer nog det arbete, vi nedlägga för åstadkommande av skogsvård, att vara förgäves

På grund av vad jag anfört ber jag, herr talman, att få instämma i utskottets avstyrkande hemställan.

Friherre De Geer, Fabian: Herr talman! Det finnes utan tvivel för den motion, som herr Roos framfört, åtskilliga skäl att hämta från de förhållanden, som på detta område varit rådande, emedan icke förrän på sista tiden tillräckliga åtgärder vidtagits för att producera tillräckligt med tallfrö för landets behov. På de sista åren har det emellertid dels av staten, dels av skogsvårdsstyrelserna och dels av enskilda anordnats fröklängningsanstalter, vilka dock ännu icke hunnit komma till den produktionsförmåga, som de kunna uppnå. Den framtida produktionsförmågan hos dessa anstalter kommer också enligt utskottets beräkningar att vida överstiga det behov av tallfrö som för närvarande finnes. Nu är förhållandet vad tallen beträffar det, att den icke fröar varje år, utan ofta med många års mellanrum. Detta gör, att om man önskar hålla ett jämnt pris på tallfrö så måste man söka medel att förvara tallfrö. Man bör icke använda frö från en ort till utsäde på en annan utan är hänvisad till att vid sadden taga frö från träd på tämligen likartade trakter. Man bör taga fröet från skog, som växer i närheten. Vad förvaringen av fröet beträffar, så har man på sista tiden kommit underfund med, att om det inlägges i tätta bleckkärl och dessa bleckkärl förvaras i källare med jämn temperatur, så kan man under flera års tid förvara fröet med bibehållande av groningsförmågan. En av kammarens ledamöter har vid ett tillfälle yttrat, att man kan icke vara säker på detta sätt att förvara fröet och för

Om åtgärder för anskaffande av för Sverige behöflig mängd tallfrö. att utreda saken gjorde sig utskottet ganska noga underrättat, om vad som hittills blivit åtgjort i detta hänseende.

De första resultaten offentliggjordes i Tyskland 1909 av en Oberförster vid Eberfelder. Denne hade efter långvariga experimenter kommit till det resultatet, att man kunde på detta sätt förvara frö i många år, utan att det avsevärt förlorade i grobarhet, och med anledning av detta tillkännagivande i Tyskland gjordes även inom Sverige försök, ehuru de icke äro mer än två år gamla. Domänstyrelsen utfärdade den 29 april 1909 ett cirkulär till sina skogsvaktare, huru dessa skulle gå tillväga för att förvara frö och omnämner i cirkuläret den av mig relaterade metoden såsom lämplig. Men metoden är icke så prövad, att man kan säga, att den står sig i evärdliga tider. Man vet dock, att fröet kan förvaras en avsevärd tid framåt med tillhjälp av denna metod.

Vad nu beträffar statens ingripande på detta område, så har staten redan 3 fröklängningsanstalter, skogsvårdsstyrelserna 14 och enskilda minst 3. Således finnes det tillsammans minst 20. När dessa komma tillräckligt i gång och få tid på sig, kunna de förse hela landet med frö, och då torde det vara överflödigt, att staten ytterligare vidtager åtgärder i detta hänseende, i synnerhet som det troligen blir dyrare än om den enskilde gör det.

Med anledning av de skäl, som utskottet framhållit och jag nu ytterligare omnämnt, skall jag be att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Fahlén: Jag skulle icke hava blandat mig i den här debatten, emedan jag är fullt tillfredsställd med det slut, vartill utskottet kommit. Men då här från utskottet har framkommit ett uttalande, som jag anser vara ganska dubiöst, och detta uttalande ytterligare i debatten med eftertryck betonats av den föregående ärade talaren, kan jag icke underlåta att för egen del taga avstånd från detsamma. Det gäller uttalandet, som här har gjorts rörande verkan av förvaring av frö på hermetiskt tillslutna bleckburkar, och har det då gjorts gällande, att fröet skulle kunna förvaras under flera år — dock icke under evärdliga tider, såsom utskottets ärade ordförande sade — utan att dess grobarhet minskades. Jag tror, att det är för mycket sagt detta, och tror, att det är farligt, om det får sägas på sådant sätt, att det kan framstå som auktoritativt. Under sista tiden har jag haft tillfälle att jämföra åtskilliga analyser av frö, som på detta sätt förvarats, och de slutsatser, som dragits av dessa analyser, stämma icke överens med nämnda uttalande. Jag tror, att spørsmålet ännu är så pass outrett, att det varit försiktigast av utskottet att icke göra ett sådant kategoriskt uttalande, mot vilket jag velat inlägga min gensaga.

Herr Roos: Jag får frambara min tacksamhet därför, att såväl utskottets ärade ordförande som en annan ärad representant för Skaraborgs län använt det smärtfria sättet för motionens avlivande. Men vad som framkommit i dag, då den senare talaren framhållit att vi inom de närmaste åren hava att emotse en kungl. proposition rörande anställande av försök till förädling av skogsfrö, och då utskottets ord-

förande vitsordat, att motionen är mycket beaktansvärd, gör, att jag icke kan undertrycka den tanken, att dessa herrar borde hava kommit till ett annat slut. Jag föreställer mig, att denna fråga har så pass stor betydelse, att det kunde hava varit skäl, att Riksdagen i en skrivelse till Kungl. Maj:t hade hemställt om den begärda utredningen. Och får jag vidhålla mitt yrkande om bifall till motionen.

Om åtgärder för anskaffande av för Sverige behöflig mängd tal/frö.
(Forts.)

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjordes enligt därunder framställda yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren, med afslag å utskottets hemställan, skulle bifalla den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken förnyades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo bevillningsutskottets den 1 och 4 innevarande mars bordlagda betänkande nr 20, i anledning av väckt motion om upphävande av tullen å superfosfat.

Om upphävande av tullen å superfosfat.

I en inom Andra kammaren av herr *Engqvist* m. fl. väckt motion, nr 25, vilken hänvisats till bevillningsutskottet, hade hemställts, att Riksdagen ville besluta den ändring i gällande tulltaxa, att tullen på superfosfat upphävdes.

Utskottet hade i föreliggande betänkande på anförda skäl hemställt, att Riksdagen, i anledning av förevarande motion, II: 25, av herr *Engqvist* m. fl., måtte besluta, att tullen å superfosfat skulle utgöra 10 öre för 100 kilogram samt att i följd därav rubriken nr 1229 i gällande tulltaxa skulle erhålla följande ändrade lydelse:
Superfosfat .. 100 kilogram 10 öre.

Reservation hade avgivits av herr *Vennersten*, friherrarna *Trolle* och *C. J. Beck-Friis*, herrar *Trapp*, *Ollas A. Ericsson*, *Antonsson*, *Jesperson* och *Nilsson* i Bonarp samt friherre *Fleming*, vilka på anförda grunder hemställt om afslag å förenämnda motion, nr 25, om borttagande av tullen å superfosfat, ävensom å utskottets hemställan.

Herr *Trapp*: Herr talman, mina herrar! Ännu så sent som i fjol har Riksdagen beslutat att bibehålla tullsatsen på superfosfat vid samma oförändrade belopp — 25 öre för 100 kg. — som vid Riksdagen 1898 åsattes denna vara. Sistnämnda år uppgick importmängden av superfosfat till nära 37 miljoner kg. eller 54 procent av den inhemska tillverkningen och ännu år 1902 var proportionen densamma eller 54 procent. År 1903 var importsiffran ännu 29 miljoner kg., men därefter har den högst avsevärt minskats, så att den år 1911 icke utgjorde mera än mellan 2 och 3 miljoner kilogram. Tullsatsen hade alltså varit i kraft i fulla fem år, innan industrien genom nyanläggningar och förbättrade arbetsmetoder hunnit så utveckla sig, att den kunde framgångsrikt tävla med de äldre och kapitalstarkare ut-

Om upp-
hävande av
tullen å
superfosfat.
(Forts.)

ländska fabrikerna. Frågar man nu: har landet tillskyndats några fördelar genom detta obetydliga skydd, som motsvarar endast 3 å 4 procent av varans värde, så ber jag att såsom svar på denna fråga få anföra några fakta, utdragna ur den statistik, som utskottsmajoriteten själv åberopar sig på i sitt betänkande.

Det visar sig då, att tillverkningsvärdet inom landet har ökat från 2,700,000 kronor 1897, d. v. s. året före tullens beslutande, till nära $10\frac{1}{2}$ miljoner kronor år 1911, medan *importvärdet* sistnämnda år endast uppgick till den blygsamma summan av 173,700 kronor eller 0,16 procent av tillverkningsvärdet, och att samtidigt *exportvärdet* av inom landet tillverkat superfosfat, som år 1897 uppgick till endast 8,000 kronor år 1911 nådde upp till över $3\frac{1}{3}$ miljoner kronor, vilket belopp, mina herrar — och jag ber att särskilt få betona detta — jämte priset för exporterade biprodukter, motsvarar värdet av den för hela tillverkningen erforderliga och från utlandet införda råvaran. Dennas värde är cirka 6 miljoner kronor.

Jag torde icke närmare behöva utveckla betydelsen för rikets handelsbalans och härmed för hela landet av dessa vältaliga siffror. Ej heller torde jag behöva fästa uppmärksamheten på i huru hög grad denna industri gjort sig förtjänt av detta ringa skydd mot mindervärdiga och dumpingvaror, som Riksdagen en gång funnit riktigt att lämna. Och dock säger utskottet: »Det synes — — böra tagas under allvarligt överbäggande, huruvida icke — — tullen för superfosfat nu lämpligen kunde och borde upphävas eller åtminstone avsevärt nedsättas». Och så kommer utskottet till att föreslå en sänkning av den nuvarande i sig själv låga tullsatsen med ej mindre än 60 procent. Och huru motiverar nu utskottet sitt förslag om att nedsätta den nuvarande tullen, 25 öre, till — en för övrigt alldeles godtyckligt vald siffra — 10 öre? Jo, utskottet säger: »Fabrikerna hava nu en säker ekonomisk ställning och lämna en god årlig vinst». Härtill kan svaras: meningen med tullskyddet torde väl vara icke att jämnt och nått hålla industrien uppe och vid liv utan fastmera att göra den bärkraftig, ty först då är den till allas nytta och ej minst till statens. Och vad »den goda årliga vinsten» beträffar, så torde ej heller en sådan vara skadlig, allra minst ur allmän synpunkt sett. Men nu har det visats, att denna vinst icke kommer av superfosfattillverkningen utan härleder sig från annan fabrikernas biverksamhet. Ett vidare motiv angiver utskottet på följande sätt: »Av statistiken har också framgått, att den årliga importen från utlandet nedgått till en obetydlighet samtidigt med att den svenska industrien blifvit i tillfälle att, utöver tillgodoseendet av det egna landets behov, exportera en betydande del av sin tillverkning». Alltså, vad som i alla andra länder anses som eftersträfvansvärt, det bör efter utskottets mening i Sverige ses med mindre blida ögon och ej vara värt uppmuntran. Den livliga fabriksdrift, som sysselsätter en stor arbetsstyrka och möjliggör stor omsättning av material och inventarier, den skulle icke vara värd beaktande. Utskottet anför såsom en ytterligare orsak till att industrien kommit i »ett väsentligen förändrat läge», varigenom den »knapast längre lär vara beroende av tullskydd», att detta »jämväl är en följd av den svenska produktens överlägsenhet över den utländska».

Man kunde knappast vänta ett sådant argument. Men utskottet förbiser dessutom, att det kostar mera att tillverka en god vara än en dålig vara. Utskottets hela motivering är av den art, att man har svårt att värja sig från den i sanning hugsvalande tanken, att om den svenska superfosfatindustrien skött sig illa, om den hade haft en dålig ekonomi, om den icke mäktat att hejda den utländska importen, om den icke lyckats upparbeta en för landet gagnelig export och om den slutligen frambragt ett fabrikat, som varit dåligt eller åtminstone icke överlägset det utländska, ja, då hade industrien möjligen kunnat påräkna större sympatier hos utskottets majoritet för bibehållande av det nuvarande tullskyddet.

Herr talman, jag anhåller att få yrka bifall till reservationen.

Herr Karlsson: Herr talman, mina herrar! Det var nog en liten frihandsteckning, som den föregående talaren företog, då han ville teckna upp vad utskottet hade haft för motiv för sin hemställan. Han yttrade bland annat, att utskottet skulle stå på den ståndpunkten, att vad som anses eftersträvansvärt i andra länder, det skulle åtminstone utskottets majoritet, när det nu anginge industrien, anse mindre lämpligt hos oss. Han påstod vidare, att utskottets hela motivering vore av den art, att om den svenska superfosfatindustrien skött sig dåligt, då skulle tullskyddet kunnat påräknas, men då den skött sig väl, skulle detta skydd icke vara att påräkna. Jag torde knappast för kammarens ledamöter behöva påpeka, att detta är att fullkomligt förvrida vad utskottet velat framhålla och vad utskottet också framhållit för den, som förstår sig på att läsa ett utskottsbetänkande. Utskottet har naturligtvis, såsom säkerligen av alla ledamöter och jag nästan misstänker även av den föregående ärade talaren förstås, velat säga, att industrien kommit att arbeta sig fram till en sådan ståndpunkt, att den numera kan stå på egna ben utan tullskydd. Jag vill fråga den ärade talaren, om det icke brukar vara vanligt att resonera så även på protektionisthåll, att när en industri börjar sin verksamhet, befinner den sig i en svagare ställning och är därför i behov av skydd. Men när den vuxit sig stark, kan man hava anledning att tillse, huruvida den icke kan reda sig utan skydd. Genom den nu framlagda motionen har utskottet icke blott fått anledning, utan rent av haft förpliktelse att tillse, huruvida icke superfosfatindustrien arbetat sig fram till en sådan ställning, att man kan våga förutsätta, att den skall kunna leva, även om man toge bort tullskyddet eller, såsom här föreslås, i någon mån sänker detsamma. Utskottet har således ingalunda gått lättsinnigt till väga, ty då kunde utskottet av de siffror, som i betänkandet finnas framlagda, kanske ha kommit till det resultatet, att det varit bäst att taga bort hela tullen. I stället har utskottet endast gått en bit på den vägen.

Nu kan man begagna siffror för olika ändamål, och den föregående talaren återgav en del siffror, som finnas i betänkandet, för att visa att man bör bibehålla ifrågavarande tullsats vid dess nuvarande höjd. Utskottet har åter tänkt, att, om man med siffror kan visa, att införseln nedgått i betydande grad, under det att utförseln och tillverkningen högst ansenligt stigit, man åtminstone får ett visst

*Om upp-
hävande av
tullen å
superforfat.*
(Forts.)

stöd för tanken på en tullnedsättning. År 1895 var införseln över 14 miljoner kilogram. Maximum nåddes emellertid 1898 med över 36 miljoner kilogram, under det att den år 1911 nedgått till en obetydlighet eller något över $2\frac{1}{2}$ miljoner kilogram. Ser man åter på utförselsiffrorna, skulle man kunna säga, att år 1895 knappast förekom någon utförsel, ty siffran är så liten, att den nästan ej är nämnvärd, men utförseln har utvecklats så, att den nu uppgår till icke mindre än 61 miljoner kilogram. Tillverkningen har stigit från 54 miljoner kilogram år 1895 till nära 185 miljoner kilogram 1911. Nu ville jag be den föregående talaren vara så vänlig att icke i mina ord och icke i utskottets betänkande inlägga en sådan mening, som om vi skulle hava beklagat en dylik utveckling. Det inser nog talaren själv, att detta är en uppenbar förvridning av vad vi yttrat, och sådant bör icke förekomma. Utskottet har sagt och jag har här bett att få understryka, att industrien nu nått en så stark utveckling, att den bör kunna reda sig även utan tullskydd.

Herr talman, jag skall icke längre taga kammarens tid i anspråk. Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen i enlighet med de därunder framställda yrkandena propositioner, först på bifall till utskottets hemställan samt vidare därpå att kammaren skulle antaga det förslag, som innefattades i den vid betänkandet avgivna reservation; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en omröstningsproposition av följande lydelse:

Den, som antager det förslag, som innefattas i den vid bevillningsutskottets betänkande nr 20 avgivna reservation, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, bifalles utskottets hemställan.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 67;

Nej — 48;

Vid förnyad föredragning av bankoutskottets den 1 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande nr 12, angående höjning av avlöningen för

övervaktmästaren i Riksdagens hus, biföll kammaren vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo bankoutskottets den 1 och 4 innevarande månad bordlagda utlåtande nr 13, i anledning av väckta motioner om åvägbringande av utredning och eventuellt förslag i fråga om ordnande av regelbundet utbyte med utländska riksförsamlingar av tryck rörande lagförslag m. m.

Om utbyte med utländska riksförsamlingar av tryck rörande lagförslag m. m.

I två till bankoutskottet för förberedande behandling överlämnade likalydande motioner, väckta den ena inom Första kammaren under nr 52 av herrar *M. Hellberg* och *E. Beckman* och den andra inom Andra kammaren under nr 136 av friherre *E. Palmstierna* jämte två andra av kammarens ledamöter, hade hemställts, att Riksdagen ville uppdraga åt sin bibliotekarie att snarast möjligt inkomma till Riksdagen med utredning, i vad mån Riksdagen lämpligen borde deltaga i ett regelbundet utbyte med utländska riksförsamlingar av tryck rörande lagförslag m. m., ävensom framlägga förslag till ordnande av ett sådant utbyte.

Utskottet hade i föreliggande utlåtande på anförda grunder hemställt, att förevarande motioner, I : 52 och II : 136, icke måtte till någon Riksdagens åtgärd föränleda.

Herr *Hellberg*: Utskottets utlåtande innebär endast formellt ett avslagsyrkande, men reellt ett tillstyrkande av motionen. På samma gång som jag anhåller att å min medmotionärs och mina egna vägnar få betyga vår tacksamhet för att utskottet således i sak tillmötesgått vår hemställan, vill jag i anslutning till sista satsen i utskottets motivering uttala och understryka den förväntan, att bibliotekskommittéerna icke måtte låta denna fråga uppslukas av deras större uppdrag, utan, såsom utskottet ansett lämpligt, behandla den fristående, så att ett resultat snart måtte föreligga.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo lagutskottets den 1 och 4 i denna månad bordlagda utlåtande nr 12, i anledning av väckt motion om utarbetande och framläggande av förslag till ändrade bestämmelser om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap.

Ändrade bestämmelser om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap.

Lagutskottet hade till förberedande behandling förehåft en inom Första kammaren väckt motion, nr 73, däri herr *Ernst Klefbeck* hemställt, att Riksdagen måtte besluta att i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t täcktes utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till ändrade bestämmelser om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap.

Ang. ändrade
bestämmelser
om internationella
rättsförhållanden
rörande
äktenskap.
(Forts.)

Utskottet hade i detta utlåtande på åberopade grunder hemställt, att Riksdagen, i anledning av förevarande motion, måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det täcktes Kungl. Maj:t till undanröjande av i motionen anmärkta missförhållanden låta omarbета nu gällande lagstiftning om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap, i vad densamma avsåge utländsk undersåtes rätt att inför svensk myndighet ingå äktenskap samt intyg om svensk undersåtes hinderlöshet att träda i äktenskap inför utländsk myndighet, samt, i den mån Riksdagens medverkan erfordrades, för Riksdagen framlägga förslag i ämnet.

Reservation hade anförts av herr *Gezelius* och greve *Spens*, vilka likväl ej däri framlagt sin mening.

Greve *Spens*: Herr talman, mina herrar! Inom utskottet hava herr *Gezelius* och jag yrkat, att utskottet måtte hemställa, att herr *Klefbecks* ifrågavarande motion icke må föranleda någon Riksdagens vidare åtgärd. Och då denna vår hemställan icke bifallits av utskottets majoritet, hava vi antecknat vår reservation mot utskottets beslut. Jag skall nu bedja att i korthet få angiva skälen för att jag reserverat mig i denna fråga.

Såsom av utskottets betänkande å sidan 8 framgår, är lagberedningen för närvarande sysselsatt med en revision av nu ifrågakomna lagstiftning. Utskottet säger, att åtminstone en del av de i motionen framlagda önskemålen därvid sannolikt varda upptagna till prövning. Enligt vad jag förvissat mig om, kommer emellertid herr *Klefbecks* motion i sin helhet att granskas av lagberedningen, och jag har även inhämtat, att lagberedningen redan om ett par månader kommer att avgiva förslag i ämnet. Lagberedningen ämnar nämligen då framlägga ett särskilt förslag till lag om äktenskaps ingående och upplösning. Under dessa förhållanden synes det mig vara onödigt, att Riksdagen nu skriver till Kungl. Maj:t i denna fråga.

Men, säger utskottet likaledes å sidan 8, utskottet »anser det oaktat angeläget, att här berörda förhållanden nu av Riksdagen läggas under Kungl. Maj:ts bedömande. De överklagade missförhållandena äro nämligen i viss mån sådana, att deras avhjälpande synes trängande. Och då 1904 års lag medgivit Kungl. Maj:t frihet att, på sätt även skett, i vissa avseenden utfärda närmare bestämmelser, torde möjlighet förefinnas att på denna väg få åtminstone en del af olägenheterna snarligen avhjälpda. I den mån åter, som här ifrågakomna bestämmelser må vara avsedda att ingå i den blivande allmänna lagstiftningen i ämnet, torde desamma tilläventyrs kunna i allt fall göras till föremål för särskild behandling utan sammanhang med lagberedningens förslag i övrigt.»

Häremot vågar jag påstå, att, därest Kungl. Maj:t av lagberedningens yttrande och förslag skulle finna det vara av trängande behov påkallat att, utan samband med lagberedningens förslag i övrigt, ändring genast vidtages i lagen den 8 juli 1904 och därmed sammanhängande administrativa författningar om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap eller att några av ifrågavarande bestämmelser utbrytas från lagberedningens förslag, kan detta lika väl ske, utan att Riksdagen nu

skriver till Kungl. Maj:t i ämnet. Det förefaller mig emellertid, som om det ej vore så lyckligt att utbryta bestämmelser ur den blivande svenska lagstiftningen angående äktenskaps ingående, men väl att utfärda ändrade bestämmelser i lagen och författningarna av år 1904. Även jag anser nämligen, att flera av dessa bestämmelser äro för stränga.

Det har vidare inom utskottet framhållits, att det möjligen skulle kunna dröja ett par tre år, innan lagrådet granskat lagberedningens förslag, ehuru detta avlämnas redan innevarande vår, men det beror ju helt och hållet på Kungl. Maj:ts prövning, när denna granskning skall företagas, och om bestämmelserna i förslaget anses synnerligen brådskande, kommer ärendet väl att hänskjutas till lagberedningen tidigare.

På grund av det anförda anser jag, att det vore synnerligen olämpligt, om Riksdagen nu avlåter en skrivelse till Kungl. Maj:t. Därest Riksdagen nu gör detta, så förefaller det mig, som om Riksdagen lika gärna kunde skriva till Kungl. Maj:t om vilket annat ärende som helst, som redan är under utredning. Men detta anses ju ej lämpligt.

Jag får därför, herr talman, hemställa, att herr Klefbeck's förevarande motion ej måtte till någon Riksdagens åtgärd föranleda, och jag yrkar således avslag å motionen.

Herr Klefbeck: Jag får bekänna, att jag hade laddat mig litet för att försvara själva den sak, som jag genom min motion velat föra fram, men då nu även från reservanternas sida behovet av en ändrad lagstiftning alldeles obetingat erkännes, behöver jag ju icke ge mig in på detta kapitel. Då vidare greve Spens lämnat upplysningar, som ge vid handen, att inom ganska snar tid man har att motse ändrade bestämmelser, har jag ju icke någon anledning att särskilt ivra för att motionen antages, enär jag ju i alla fall vinner det syfte, vartill jag velat komma.

Herr Gezelius: Jag har reserverat mig mot det föredragna utskottsbetänkandet och har särskild anledning att säga några ord, då den siste ärade talaren, motionären i ämnet, ville inlägga en annan mening i reservationen än den, som överensstämmer med verkligheten.

Utskottet har i sitt utlåtande hemställt om omarbetande av den nu gällande lagstiftningen om vissa internationella rättsförhållanden rörande äktenskap för att avhjälpa »de anmärkta missförhållandena». Dessa »anmärkta missförhållanden» har icke utskottet närmare angivit. Såvidt de skulle röra den första av de två föreskrifter, som skulle bli föremål för omarbetning i gällande lagstiftning, den om utländsk undersåtes äktenskap inför svensk myndighet, säger utskottet: »I frågans närvarande läge synes utskottet icke böra närmare uttala sig». Utskottet hänvisar till motionen och gör för egen del endast ett uttalande, som berör frågan om sättet för styrkande af hinderlöshet för utlänning, vilken vill i Sverige ingå äktenskap, nämligen att edgång synes såsom ett yttersta medel för styrkande av denna hinderlöshet kunna ifrågakomma. Jag finner mig därför böra vända mig mot vad motionären anmärkt såsom »missförhållanden». Kanske bör jag först

*Ang. ändrade
bestämmelser
om internationella
rättsförhållanden
rörande
äktenskap.
(Forts.)*

Ang. ändrade bestämmelser om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap.
(Forts.)

fästa kammarens uppmärksamhet vid, att särskilt den sak, som utskottet i sitt yttrande stannade vid eller frågan om formerna för styrkande av utlänningshinderslöshet, enligt gällande lag är anförtrödd åt Kungl. Maj:t, som i administrativ väg meddelat de bestämmelser, vilka nu gälla. Utskottet uttalar såsom möjligt, att Kungl. Maj:t skulle på grund av en opinionsyttring från Riksdagens sida besluta förändrade normer i berörda avseende. Det hade då varit av vikt, att Kungl. Maj:t av utskottsbetänkandet fått en bestämd uppfattning om, i vilken riktning denna förändring avsetts skola gå.

Jag återgår till vad motionären har anmärkt. Motionären uttalar först sin bristande tillfredsställelse med det sätt, på vilket ryska myndigheter tillgodose ryska undersåtars intresse av att här kunna ingå äktenskap. Det lämpar sig tvivelsutan dock icke att anställa någon betraktelse över dessa skäl, varför jag lämnar dem helt å sido. Då motionären talar om, att det föreligger särskilda svårigheter för utlännings, som kommer till Sverige såsom minderårig, och då han påyrkar förändrade bestämmelser, som undanröja de olägenheter, vilka alltid måste vidlåda ett uppehåll i främmande land, utan att man äger dess medborgarskap, ser jag knappt någon annan följdriktig tankegång i detta, än att motionären synes avse en förändring i reglerna om förvärvande och förlust av medborgarskap. I annat fall lärer den konsekvens, motionären framhållit såsom en olägenhet, icke kunna undgås. Vidare anmärker motionären, att det krav, som nu ställes på utredning om, att förväntskapshinder för äktenskapsingående icke föreligger, borde försvinna. Motionären påstår, att uppgift i berörda hänseende sällan kan erhållas, »förmodligen» emedan den »anses fullständigt obehövlig», och motionären uttalar såsom sin egen uppfattning, att kravet är »orimligt». Emot ett sådant uttalande känner jag mig nödgad fästa uppmärksamheten på att i lagen av år 1904 om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap det fastslagits, att den svenska lagstiftningen behåller, vad ock 1902 års konvention medgiver, eller rätten att uppställa såsom äktenskapshinder även för utlänningar de indispensabla förväntskapshindren enligt svensk lag. Att under sådana förhållanden och i en tid, då dessa hinder böra väsentligen ses från degenerationssynpunkten, torde man icke böra eftergiva detta krav för att göra det lättare för en del utlänningar att, såsom motionären tydligt nog uttryckt, här få ett förhållande helgat såsom äktenskapsförbindelse. Då 1904 års lag antogs, uttalades av departementschefen, att det intresse, svensk lagstiftning ägde att bevara dessa äktenskapshinder, var så starkt, att han för sin del ansåg »någon tvekan därom icke kunna uppstå».

De skäl, som motionären vidare anger för sin önskan om ändring, äro de olägenheter, som vållas, när man för en utlännings vidkommande enligt gällande lag kräver utredning om, huruvida lysning fordras av respektive främmande lands lagar, för att äktenskapet även utaf det egna landet skall godkännas såsom giltigt. Vissa rättssystem frångå icke under några förhållanden kravet, att lysning skall föregå ett äktenskap för att äktenskapet skall tagas för giltigt. I detta syfte hava bestämmelser inkommit i vår lag, som väl i första rummet gå ut på »att skydda den egna medborgaren». Men jag undrar, om det

är någon humanitär synpunkt man anlägger, då man bortser från, om ett äktenskap, som ingås här mellan utländska undersåtar, blir av den art, att, när dessa komma tillbaka till sitt eget land, deras äktenskapsförbindelse där ej blir respekterad som giltig. Även för den sakens skull kräves det klarhet om, huruvida respektive länder uppställa anspråket i fråga, och där anspråket i fråga uppställles, fordras enligt svensk lag, att lysning skall visas hava blivit verkställd. Jag erkänner ju villigt, att detta kan föranleda något ringa ökat besvär, men jag kan aldrig ett ögonblick tveka att säga, att det besväret, den bekvämlighetssynpunkten, får icke vara bestämmande för en sak av så stor betydelse. Det är väl ej skäl för, att vi i vår gästfrihet mot dessa främlingar, som här icke äga medborgarskap, skulle gå därefter, att vi direkt sökte förmå dem att stanna här alltjämt under sådana förhållanden. Därför är desto mindre skäl, som de, enligt vad motionären själv upplyser, ofta äro människor i en sådan ställning, att det över huvud taget kan anses vara till föga gagn att hysa dem som gäster.

Jag tillåter mig att sysselsätta mig med dessa tre huvudgrupper, vilka av motionären angivits såsom de, vilka kräva en ändring. Är det en sådan ändring, Riksdagen med sin anslutning till lagutskottets utlåtande vill anvisa Kungl. Maj:t att åvägabringa under de former, som för närvarande gälla, eller på administrativ väg, så tror jag ej, att Riksdagen har gjort Kungl. Maj:t någon god anvisning. Mig synes det, som om det skulle ha varit tillräckligt, om i detta utlåtande hade inrymts någon plats för det uttalandet, att formerna för förebringande av bevisning om de förhållanden, som vore outredda, tilläventyrs kunde göras något friare, och att Kungl. Maj:t av den anledningen tilläventyrs kunde i sådant avseende något jämkas på de nu gällande bestämmelserna. Då hade det, varpå man nu möjligen har ett berättigat krav, varit tillgodosett.

Det fordras för närvarande enligt Kungl. Maj:ts förordning, att av »behörig myndighet» skall utfärdas bevis om, att utlänning, som vill här ingå äktenskap, är hinderlös. Och det har sagts, att det för de ryska judarne, om vilka motionären talat, ej skulle finnas möjlighet att vinna ett sådant intyg. Men motionären upplyser själv, att sådana intyg erhållas, om också ej alltid — att icke sällan det lämnas ett sådant erkännande för en rabbin.

Det är nu den del av utskottets utlåtande, som synes mig relativt ofarligast för Riksdagen att antaga, ehuru jag finner det i den form, som det har erhållit, vara ägnat att missleda, ty jag vågar även angående utskottets egen anvisning om edgång såsom lämplig form för styrkande av hinderlöshet erinra, att vår lagstiftning för närvarande icke känner denna form. Vi hava för närvarande icke anledning antaga, att lagberedningens förslag till ny giftermålsbalk på ifrågavarande område rörande egna medborgare skall slå in på denna väg. Vår lagstiftning har letat sig fram till friare former för prövning av hinderlöshet och därmed förenade förhållanden, men ännu så sent som 1910, då särskild med hänsyn till svensk-amerikanare eller svenska medborgare, som tillbragt en avsevärd tid i Amerika, förändrad lagstiftning om styrkande av hinderlöshet i vissa fall kom till stånd, har man icke hänvisat till edgång. Skall man nu införa edgång, då fråga är

Ang. ändrade bestämmelser om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap.
(Forts.)

Ang. ändrade bestämmelser om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap.
(Forts.)

om personer, om vilka motionären yttrar, att deras förhållanden till egna myndigheter ej äro sådana, att de kunna påräkna deras medverkan, så synes det mig, som om man börjat i oriktig ända. Men jag befarar, att såväl Kungl. Maj:t som de, vilka hava att utarbete lagförslag på närliggande områden, kunna få en oriktig uppfattning av vad Riksdagen i ifrågavarande avseenden i själva verket vill.

Jag övergår därefter till den senare delen av utskottets utlåtande, som för mig är den mest betänkliga. Där sysselsätter sig utskottet med den del av lagstiftningen, som avser frågan om intyg till styrkande av svensk undersåtes hinderslöshet att träda i äktenskap inför utländsk myndighet. Även i sistnämnda avseende har utskottet hänvisat till motionen, men säger självt, att åtskilliga av de nuvarande bestämmelserna äro »onödigt betungande», varför en förenkling borde kunna genomföras. Särskilt synes det utskottet kunna ifrågasättas, om den föreskrivna annonseringen kan anses vara av behovet påkallad, eller om den ej under vissa förhållanden kunde borttagas. Utskottet har följt motionären. Motionären kallar detta mycket kategoriskt för »onödiga trakasserier», som vållas en svensk undersåte, som vill träda i äktenskap inför utländsk myndighet — därför, att han har att skaffa sig ett s. k. äktenskapscertifikat, och därför att, som motionären säger, »även om hinder icke yppas mot äktenskapet» en annons därom skulle införas i de allmänna tidningarna, något, hvarom motionären förklarar, att ingen människa kan begripa, vartill det skall tjäna. Jag hemställer, om ej hela kammaren har klart för sig — åtminstone de, som hava tänkt ett ögonblick på saken — att det är naturligt, att ett offentliggörande sker av även en svensk medborgares vilja att ingå äktenskap inför utländsk myndighet. Det lärer väl ej vara någon obekant, att svensk lag stadgar vissa hinder, som äro grundade på tredje persons rätt, vilka enligt sin natur ej bliva yppade eller ej anses kunna tagas i betraktande, utan att den berättigade gjort anmälan om sådant hinder. Det är äktenskapsjäven, de relativa äktenskapshindren. Det är detta, som utgör grunden för vår lagstiftning om lysning, och det gäller även för en svensk, som vill visa, att han är oförhindrad att ingå visst äktenskap inför utländsk myndighet enligt svensk lag, att styrka ej endast hinderslöshet, utan ock förete lysningsattest eller motsvarande intyg. Han har att visa ej endast, att han över huvud taget är ledig till äktenskap, utan också oförhindrad att ingå det ifrågavarande äktenskapet. Kungörelse — som nu kräver 15 dagar — erfordras icke, då lysning ägt rum. Lysningen kräver 14 dagar. Saken är blott, att lysning får ersättas av en annons. Genom denna annons afses att bereda tillfälle till frambärande av eventuella jäv. Sedan tiden gått till ända utan att jäv anförts, så utfärdas certifikat. Detta är ju ej annat än ett intyg. Är det det främmande ordet, som stöter? Annars kan jag ej se, att någon kan hava ohägn av, att han tack vare svenska lagstiftares omsikt får ett intyg, mot vars form och innehåll ej de anmärkningar kunna ifrågakomma, om vilka motionären talar. Det är detta, som lagutskottet karakteriserat såsom »onödigt betungande». Vad är det, som betungar? Man har ej annat än att vända sig till vederbörande pastor, man slipper lysningen och får i stället en annons införd och så erhåller man ett certifikat,

som skyddar en från alla befogade anmärkningar i vilka land det vara må. Under sådana förhållanden kan jag ej förstå annat, än att utskottets anslutning till motionen icke är motiverad av någon berättigad anmärkning mot nuvarande bestämmelser. Det är långt större krav man ställer på svenska medborgare, som under en längre tid varit borta från fosterlandet. I fråga om sådana kräves det under vissa förhållanden en tre månaders väntetid.

Att jag upptagit kammarens tid har skett av det skäl, att jag funnit det böra bemötas, att man stämplat våra nuvarande förhållanden på detta område såsom »onödiga trakasserier», »orimliga» och »fullständigt onödiga». Det är icke ägnat att hos dem, vilka hava att ställa sig lagen till efterrättelse, ingiva den aktning för lagen, som man har rätt att fordra, och det är särskilt ömtåligt att göra det inför dem, om vilka man säger, att de i stor utsträckning utgöras av utlänningar, som sakna svensk medborgarrätt och stå i den ställning, att de icke kunna erhålla sitt eget lands myndigheters medverkan, när de önska ingå äktenskap här. Jag tror ej, att Sveriges lagstiftare gå fram på ett klokt sätt, när de visa denna form af humanitet mot folkelement, som man har att se även ur andra synpunkter. När jag jämför vad som begäres för dessa — jag kan ju gärna säga: beklagansvärda — främlingar med vad som i god ordnings namn kräves av svenska medborgare, finner jag denna yttring av sentimentalitet från Riksdagens sida icke vara lämplig. Jag förenar mig i avslagsyrkandet.

Herr Klefbeck: Herr talman! Jag vill allra först säga den siste ärade talaren, att det är just av aktning för svensk lag, som jag har burit fram hela denna motion. Ty när man, liksom varje svensk präst, som har tjänstgöring i en storstadsförsamling, varenda månad står inför människor, som omöjligen kunna begripa, varför den eller den bestämmelsen är given, och när man efter en, om än aldrig så lång, underhandling ej kan bibringa dem uppfattning om, att lagen är i sin goda rätt, då den söker upprätthålla dessa bestämmelser, då känner man som en oavvislig plikt att söka få till stånd en sådan avfatning av lagen, som tvingar även utomstående att känna respekt för Sveriges lag. Den ärade talaren insinuerade, att jag använt obehöriga uttryck. Ja, jag har kanske till följd av mitt temperament använt några skarpa uttryck, men mot påståendet, att jag velat inför utländskt forum nedsätta svensk lag, vill jag protestera på det bestämdaste. Jag har framlagt denna motion inför Riksdagen därför, att jag anser, att denna bör vara det forum framför andra, där jag kan påkalla en lagändring. Står jag såsom ämbetsman inför främlingar, så behöver jag väl ej tala om, att jag söker göra allt vad jag kan för att få någon reson i en lagbestämmelse, som jag ej anser resonlig. Sålunda: av fullaste aktning för svensk lag, av intresse att vinna erkännande åt svensk lag från utlänningars sida är detta förslag framburet, och jag försäkrar, att det skulle kunna frambäras av vilken svensk präst som helst i Stockholms stad, om han ock vore mer konservativ eller reaktionär än själva påven i Rom.

När den siste ärade talaren sedan gick till rätta med utskottet och motionären, så vill jag i korthet påpeka, att han därmed alldeles

Än. ändrade bestämmelser om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap.
(Forts.)

Ang. ändrade bestämmelser om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap.
(Forts.)

ej har träffat den sak, som jag med min motion åsyftat. Han har talat om en mängd omständigheter, som höra till de fundamentala fordringarna i fråga om rätten att få ingå äktenskap, såsom t. ex. att ett par kontrahenter icke få stå i den förväntskap med varandra, att deras äktenskap skulle bli orsak till något slags degeneration bland folket, eller att i de stater, där kravet på lysning förefinnes, detta krav icke får efterskänkas. Dessa förhållanden har jag ej ett ögonblick vänt mig mot, utan är fullt ense med honom därom, att de böra upprätthållas. Men vad jag har velat få fram är, att ej ett par personer, som komma in på en pastorsexpedition och begära lysning, om de hava fått ett intyg om, att de äro ogifta och oförhindrade att ingå äktenskap, böra visas på dörren därför, att det i *detta intyg icke står*, att de ej äro så nära släkt med varandra, att de icke kunna få ingå äktenskap, fastän kanske dessa personer och deras släkt hava bott hundratals mil ifrån varandra. Likaså då någon kommer och vill hava lysning till äktenskap och jag vet, att han är från ett land, där lysning ej fordras, när han skall ingå äktenskap utrikes att han då ej skall behöva visas på dörren därför, att i *detta intyg ej står*, att landet i fråga ej fordrar lysning. Och när man då begär att få en förändring av gällande bestämmelser, så att man ej vid lagens tillämpning skall drivas till sådant, som jag tycker vara uppenbara orimligheter, så kan jag ej finna annat, än att en sådan begäran är i princip både önskvärd och berättigad.

Den ärade talaren nämnde också, att utskottet ej angivit något annat sätt, varpå syftemålet skulle kunna vinnas, än ett införande av edgång. Jag vill härvid påpeka, att omedelbart före punkten om edgång står, att »de erfarenheter, som vunnits — — —, torde kunna lämna ledning vid utarbetande av en efter förhållandena bättre avvägd lagstiftning». Och det är endast, om dessa här antydda åtgärder ej visa sig vara till fyllest, som man såsom en yttersta nödfallsutväg skulle kunna tänka sig edgång.

Vidare: när han talar om den andra delen av utskottets utlåtande, nämligen om hur en svensk skall styrka sin äktenskapsledighet, då han vill ingå äktenskap utrikes, så har jag icke velat ett enda ögonblick vända mig mot kravet på, att han skall hava ett äktenskapscertifikat, och ej har jag varit så enfaldig, att jag stött mig på att det står »certifikat» och ej »hinderslöshetsbetyg». Ty det begriper jag möjligen väl, att innehållet i ett intyg kan vara precis detsamma, om överskriften är »hinderslöshetsbetyg» eller »äktenskapscertifikat», utan vad jag vänt mig mot är, att, om en person kommer upp till en pastorsexpedition här i Stockholm och begär att få lysning i Ystad, jag utan vidare ögonblickligen får skriva ut detta hinderlöshetsbetyg, på vilket han kan ingå sitt äktenskap, under det att, om han begär att få ett intyg för att ingå äktenskap i Köpenhamn, jag är förhindrad att giva honom det, utan måste han först gå till en tidning för att annonsera och sedan efter 15 dagar komma tillbaka för att erhålla sitt intyg, om ingen under den tiden anmält jäv. Jag kan ej begripa, att samma person, vilkens ledighet jag kan intyga med avseende å äktenskap i Ystad, ej skall få sitt intyg, om han söker sin utvalda i Köpenhamn. Det enda, som jag av den föregående ärade talarens anförande i den vägen

kunde uppfatta såsom en invändning mot mitt resonemang, det var, att genom lysningen i allmänhet tredje persons rätt tillvaratoges, under det att, om vederbörande genast finge sitt äktenskapscertifikat, denna tredje persons rätt ej skulle iakttagas. Jag vill påpeka just med hän-
 syn till det exempel, jag nyss anförde, att denna tredje persons rätt givnes till spillo i alla fall, utom då äktenskapet skall ingås utomlands. Om jag t. ex. ger ut ett hinderlöshetsbetyg för ingående av äktenskap i Ystad och han låter lysa där, så vet ej en flicka här i Stockholm ett dugg om den lysningen, lika litet som om han ingår sitt äkten-
 skap i Köpenhamn.

*Ang. ändrade
bestämmelser
om internationella rätts-
förhållanden
rörande
äktenskap.*
(Forts.)

Sedan ordade talaren om, att svenskar ha så svårt att få sin äktenskapsledighet styrkt. Det är honom kanske ej obekant, att vi ganska nyligen hava fått en författning, enligt vilken det ej alls nödvändigt kräves av honom att annonsera i tre månader, utan om han kan prestera intyg, bevittnat av två trovärdiga personer, om att han är ledig, så får han sin lysning.

Ja, det var åtskilligt flere punkter i den siste talarens yttrande, som jag hade tänkt bemöta, men tiden är långt framskriden, och jag skall ej göra det. Jag skall endast konstatera, att den siste ärade talaren ej har skjutit emot det, som jag åsyftat, utan mot något helt annat, varemot ingen och allra minst jag har riktat någon anmärkning. Han sade själv däremot, att om jag åsyftat friare former för bevisning av hinderlöshet, skulle han hava varit med om dylika. Det är just de där friare formerna för bevisning av hinderlöshet, som jag velat få till stånd.

Herr Alexanderson: Ja, herr talman, jag skall visserligen för min del med jämnmod se, om utgången blir den, som reservanterna förordat. Min ställning till utskottets hemställda kan kanske närmast angivas så, att jag slutligen funnit mig sakna tillräcklig anledning att avvika från utskottsmajoriteten. Men gent emot de invändningar, som gjorts här i dag av de båda ärade reservanterna, skulle jag ändå vilja framställa några skäl för utskottets yrkande.

De olügenheter, som motionären har pekat på, hava, i motsats till vad herr Gezelius syntes vilja antyda, av utskottet ej framförts vare sig i sak eller form så, som om utskottet utan vidare skulle hava upptagit anmärkningarna som sina egna. Det har utskottet verkligen alls ej gjort, utan, som herrarne torde finna av en blick på vad utskottet säger på sidorna 7 och 8 i sitt utlåtande, har det avfattat detta synnerligen försiktigt. Saken är ju den, att man på senare tid sökt ordna de internationella rättsförhållandena angående äktenskap genom en konvention, vars förutsättningar äro, att de olika staterna skola samverka genom sina organ, så att man i den ena staten skulle med avseende å den utländska äktenskapskontrahenten kunna i hans hemstat få reda på med tillfredsställande säkerhet, hur det ställer sig i avseende å äktenskapshinder o. s. v. Om denna konvention varit antagen av alla de stater, med vilka vi stå i närmare förbindelse, och vidare: om förhållandena vore ordnande så, som konventionen förutsätter, att de skulle vara, så vore de påklagade missförhållandena måhända ganska obetydliga. Men saken är den, att tre av de länder,

*Ang. ändrade
bestämmelser
om internatio-
nella rätts-
förhållanden
rörande
äktenskap.*

(Forts.)

med vilka vårt land står i en särskilt livlig förbindelse, nämligen England, Ryssland och Nordamerikas förenta stater, ej deltagit i denna konvention och ej heller vidtagit några sådana särskilda anstalter, som konventionen förutsätter skola förefinnas i de särskilda länderna, på det att man skall kunna vända sig till vissa myndigheter därstädes och få tilfredsställande upplysningar. Följaktligen och då lagen kommit att gälla icke blott i förhållandena till konventionsstaterna, utan även i fråga om äktenskap, som ingås med undersåtar i andra länder, exempelvis Nordamerika, så komma de stackars kontrahenterna att få sitta ömkligt emellan, och detta gäller ej minst våra förbindelser med svensk-Amerika och svensk-amerikanerna. Det gäller nämligen ej blott dessa ryska immigranter, om vilka det nu har talats, utan åtminstone jag för min del, och som jag tror utskottet i dess helhet, ha i främsta rummet fäst oss vid de svensk-amerikanska förbindelserna. Nu har utskottet, när det något närmare forskat i frågan, funnit, att man på det håll, där man för närvarande är sysselsatt med en revision av lagstiftningen på hela detta område — äktenskaps ingående och upplösning — också kommit till samma resultat, nämligen att man gått något för hårt till väga, anteciperat de ordnade förhållanden, som man skall få i en framtid, och uppställt förutsättningar, som för nutiden äro för stränga, och att det är i den riktning, som lagutskottet här i allmänna drag angivit, i vilken man har all möjlig utsikt att antaga, att en revision skall komma att föreslås. Då komma vi fram till greve Spens' ståndpunkt. Han säger: detta vet man ju redan, varför behöves då en skrivelse? Ja, därom kan man ju tveka. Det är en smaksak i sådana fall som detta, huruvida Riksdagen bör i en skrivelse uttala sin uppfattning, att det föreligger behov av ett omedelbart avhjälpande. Men då å ena sidan man tycker sig finna, att det låter sig göra att åstadkomma vissa lättnader med några penndrag, och då man å andra sidan måste säga sig, att den igångsatta revisionen kommer att ingå uti ett blivande stort lagförslag, och att med den arbetsbelastning, som inom den närmaste framtiden torde komma att tynga lagrådet, reformen härav kommer att fördröjas — då kan det nog finnas anledning för Riksdagen att för Kungl. Maj:t framhålla önskvärdheten av att det företages någon liten antecipation, i den mån det låter sig göra att utbryta behandlingen av denna angelägenhet ur sambandet med den större lagreformen. Man kan som sagt ha olika meningar om, huruvida Riksdagen bör giva sin åsikt därom till känna eller ej. Men ej synes man böra resonera som greve Spens, att tycker Kungl. Maj:t, att det behöves någon ändring, så gör Kungl. Maj:t naturligtvis en sådan. Ty det kan ju hava sitt värde att från riksdagshåll på initiativ från deras sida, som närmast ha att tillämpa lagen, det föres fram ett överklagande av rådande missförhållanden till Kungl. Maj:t i och för beprövande och det därmed gives Kungl. Maj:t särskild anledning att taga frågan om omedelbart avhjälpande under övervägande. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Gezelius: Endast ett par ord! Den ärade motionären påstod, att han ej hade ställt upp den fordran, att man skulle eftergiva

kravet på styrkande av, att inga förväntskaps hinder föreläge, men hans egna ord lyda: »Vad beträffar utländing, som vill ingå äktenskap inför svensk myndighet, synes det mig, att stadgandet om, att intyget skall innehålla uppgift angående skyldskap och svågerlag, också bör kunna utgå». Om det, för att taga ett exempel från hans eget område, kommer till honom ryssar av judisk extraktion, kanske från olika delar av Ryssland, skulle det vara tillfyllest med den supposition, att de ej stå i skyldskapsförhållande eller i svågerlag med varandra. Vi nöja oss med det, då det lyser för ett par i Ystad och mannen är från Stockholm. Skall det då ej vara tillräckligt även i förra fallet? Jag tror knappast, att man på allvar kan ifrågasätta det. Jag erkänner villigt, att de nuvarande lagbestämmelserna angående lysning ej äro tillfredsställande, men det är ej skäl att därför lämna porten fullkomligt på vid gavel. — Den ärade talaren yttrade, att det skulle vara aldeles onödigt, att en kungörelse med en tidsförlust av 15 dagar ifrågasattes, när en svensk medborgare ville ingå äktenskap inför utländsk myndighet. Detta yttrande visar, att han förbiset själva ändamålet med ifrågavarande kungörelse. Kungörelsen sker ej för att ersätta hinderlöshetsbetyget, utan för att ersätta lysningsattesten. Lysningen sker ju för att man skall ernå visshet om, att intet finnes att invända mot kontrahenternas äktenskap med just denna person, och då ingen lysning sker, måste man sålunda på något annat sätt förvissa sig om, att ingen har något jäv att göra mot det tilltänkta äktenskapet. Det är sålunda fullständigt omotiverat av motionären att göra den anmärkning mot det ifrågavarande kravet på svenska medborgare, som vilja ingå äktenskap inför utländsk myndighet, att detta skulle vara ett onödigt trakasserier.

Slutligen vill jag säga, att hur Riksdagen gör med sin skrivelse, det spelar i mina ögon mycket liten roll. Jag har sett, att Riksdagen ofta skriver till Kungl. Maj:t, så snart det finnes någon liten anledning, även utan att Riksdagen haft tillfälle att sätta sig in i de ofta ytterst svåra och delikata synpunkter, efter vilka lagstiftningen bör gå. Och de anvisningar, som Kungl. Maj:t skulle få genom den nu ifrågasatta skrivelsen, dem tror jag ej, att Riksdagen kan stå för. Jag har åtminstone velat säga ifrån, att jag ej kunnat vara med om förslaget med denna motivering.

Efter härmed slutad överläggning gjordes av herr talmannen i enlighet med de yrkanden, som förekommit, propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare därpå att kammaren skulle avslå såväl utskottets hemställan som den i ämnet väckta motionen; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

På hemställan av herr talmannen beslöt kammaren att till ett annat sammanträde uppskjuta behandlingen av det återstående ärendet på föredragningslistan.

Ang. ändrade bestämmelser om internationella rättsförhållanden rörande äktenskap.
(Forts.)

Anmäldes och bordlades

konstitutionsutskottets utlåtanden:

nr 10, i anledning av väckt motion om införande i förordningen om landsting av bestämmelse angående inskränkning i visst fall av tjänstgöringstiden för landstingsmän och deras suppleanter, samt

nr 11, i anledning av väckt motion om ändrad lydelse av 23 § i förordningen om kyrkostämman samt kyrkoråd och skolråd;

statsutskottets utlåtanden:

nr 3 b), i anledning av Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående inköp av beskickningshus i S:t Petersburg samt Kungl. Maj:ts uti statsverkspropositionen under tredje huvudtiteln gjorda äskanden i vad avser Sveriges representation i Ryssland, och

nr 21, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beviljande av ytterligare låneunderstöd för järnvägsanläggning från Varberg över Ullared till Ätrans station:

bankoutskottets memorial och utlåtanden:

nr 14, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatens tionde huvudtitel,

nr 15, angående förslag till nya stadgar för Riksdagens bibliotek och instruktion för dess tjänstemän,

nr 16, angående uppförande av nybyggnad för riksbankens avdelningskontor i Kristianstad m. m.,

nr 17, i anledning av väckt motion om utbetalande till skulptören Sven Andersson av 6,000 kronor ur förslagsanslaget till riksdagskostnader, och

nr 18, i anledning av väckt motion med förslag till förordning angående viss anmälnings- och uppgiftsskyldighet vid yrkermässig förmedling av utländsk kredit; ävensom

Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 8, i anledning av en av herr Henrikson i Heberg inom Andra kammaren väckt motion, nr 164, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utfärdande av vissa föreskrifter i fråga om utarrendering av prästerskapets löneboställen,

nr 9, i anledning av en av herr August Ljunggren väckt motion, nr 65, angående skrivelse till Konungen i fråga om meddelande av vissa bestämmelser rörande arbetarskydd, och

nr 10, i anledning av en av herr August Ljunggren väckt motion nr 66, angående skrivelse till Konungen med begäran om under sökning rörande hälsotillståndet bland arbetare i särskilt hälsovådliga industrier.

Upplästes följande ingifna läkarintyg:

Ledamoten av Riksdagens Första kammare, professor *G. F. Steffen* är på grund av strup- och luftrörskatarr tills vidare förhindrad att bevista kammarens sammanträden, vilket härmed intygas.

Lidingö den 5 mars 1913.

H. Collin,
leg. läkare.

Justerades sex protokollsutdrag för denna dag.

På framställning av herr talmannen medgav kammaren, att de anslag, som utfärdats till sammanträdets fortsättande på aftonen, finge nedtagas.

Kammarens sammanträde avslutades kl. 5,42 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.

Fredagen den 7 mars.

Kammaren sammanträdde kl. 3,30 e. m.

Justerades protokollet för den 28 nästlidne månad.

Herr statsrådet *Petersson* avlämnade Kungl. Maj:ts nedannämnda nådiga propositioner:

nr 89, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter skomakaren Carl Gustaf Carlson från Trosa;

nr 93, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6, 7, 8 och 26 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897;

nr 94, angående lektorn vid lantbruksinstitutet vid Ultuna P. E. Ullbergs lönetursrätt; och

nr 95, angående befrielse för vissa kronoarrandatorer från skyldighet att ansvara för kommunalutskylder, belöpande å skogsmark, som icke inbegripits i arrendet.

Upplästes och godkändes lagutskottets förslag till Riksdagens skrivelse, nr 22, till Konungen, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anordnande av tillsyn över förvaltningen av donerade medel och stiftelser.

Anmälles och bordlades Första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 4, i anledning av fullmäktiges i riksgäldskontoret utredning och förslag om åstadkommande av ökad skyndsamhet i publicerandet av kamrarnas protokoll, ävensom i anledning av herr Clasons i ämnet väckta motion, nr 95.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran konstitutionsutskottets den 5 i denna månad bordlagda utlåtanden nr 10 och 11 ävensom statsutskottets samma dag bordlagda utlåtanden nr 3 b) och 21.

Vid föredragning av bankoutskottets den 5 innevarande månad bordlagda memorial nr 14, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i vissa frågor rörande anslag under riksstatsens tionde huvudtitel, godkändes de i detta memorial föreslagna voteringspropositionerna.

Föredrogos, men bordlades å nyo på flere ledamöters begäran följande den 5 innevarande mars bordlagda ärenden, nämligen bankoutskottets utlåtanden nr 15—18 och Första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 8--10.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet den under dagen avlämnade nådiga propositionen nr 89, angående efterskänkande av kronans rätt till danaarv efter skomakaren Carl Gustaf Carlson från Trosa.

Föredrogs och hänvisades till bankoutskottet den under sammanträdet avlämnade kungl. propositionen nr 93, med förslag till lag angående ändrad lydelse av 6, 7, 8 och 26 §§ i lagen för Sveriges riksbank den 12 maj 1897.

Föredrogos och hänvisades till jordbruksutskottet de denna dag avlämnade kungl. propositionerna:

nr 94, angående lektorn vid lantbruksinstitutet vid Ultuna P. E. Ullbergs lönetursrätt; och

nr 95, angående befrielse för vissa kronoarrendatorer från skyldighet att ansvara för kommunalutskylder, belöpande å skogsmark, som icke inbegripits i arrendet.

Justerades fem protokollsutdrag för denna dag, varefter kammarens sammanträde avslutades kl. 3,42 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.